

VIRALLINEN, VAROVAINEN — VAIETTU?

Nato-keskustelu neljän puoluelehden pääkirjoituksissa vuonna 2001: vaikuttamiskeinot ja retoriikka.

Samuel Raunio

Journalistiikan pro gradu -tutkielma

Jyväskylän yliopisto

Viestintätieteiden laitos

Kevät 2003

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta HUMANISTINEN	Laitos VIESTINTÄTIETEIDEN
Tekijä Raunio, Samuel Kalervo	
Työn nimi. VIRALLINEN, VAROVAINEN – VAIETTU? Nato-keskustelu neljän puoluelehden pääkirjoituksissa vuonna 2001: vaikuttamiskeinot ja retoriikka.	
Oppiaine Journalistiikka	Työn laji Pro gradu -tutkielma
Aika Kevät 2003	Sivumäärä 118 + liitteet
Tiivistelmä – Abstract	
<p>Suomi ja Nato olivat poliittisen keskustelun keskiössä 1990-luvun loppupuolella ja 2000-luvun alussa. Poliittisessa keskustelussa spekulointiin, tulisiko Suomen liittyä Naton jäseneksi vai pitäisikö Suomen jättäytyä sotilasliiton ulkopuolelle. 1990-luvun puolella keskustelu oli vielä osittain Neuvostoliiton ja YYA-sopimuksen jättämien varjojen peittämää: aiheesta ei uskallettu keskustella täysin avoimesti. Vuosituhannen vaihduttua keskustelu Suomen Nato-jäsenyydestä alkoi kiihtyä ja kannanottajia puolin ja toisin nousi esille julkisuuteen. Vuosi 2001 oli merkittävä vuosi Nato-keskustelun kannalta: valtioneuvosto antoi eduskunnalle turvallisuus- ja puolustuspoliittisen selonteon ja Yhdysvaltoihin kohdistui terroristi-isku syyskuun yhdenentoista päivänä. Näiden tapahtumien lisäksi Nato oli esillä myös monissa muissa yhteyksissä poliittisella agendalla.</p> <p>Tässä tutkielmassa pyritään neljän suomalaisen puoluelehden pääkirjoituksia tarkastelemalla selvittämään, millaisia vaikuttamiskeinoja ja millaista retoriikka nämä lehdet käyttivät Nato-keskusteluun liittyvissä pääkirjoituksissa vuonna 2001. Poliittisen kentän eri laidoilta valittujen lehtien viidenkymmenen pääkirjoituksen analysoinnilla pyritään tuomaan esille tyypillisimpiä perustelutapoja, joilla lehdet puolustivat mielipiteitään Nato-keskustelussa. Argumentaatioanalyysin ja retorisen analyysin avulla tutkielmassa analysoidaan pääkirjoitusten vaikuttavuutta ja vakuuttavuutta. Pääkirjoitusteoria avaa tutkimuksessa uria pääkirjoitusten toisinaan mystiseltäkin tuntuvaan maailmaan ja sosiokulttuurinen analyysi yhdistää teoriaperinteet tekstinulkoiseen maailmaan.</p> <p>Viidenkymmenen pääkirjoituksen analyysi osoitti, että vuosi 2001 oli Nato-keskustelun suhteen vielä varovaisen keskustelun aikaa. Puolueet ja puoluelehdet toistivat pitkälti Suomen ulkopoliittisen johdon virallista kantaa, jonka mukaan Suomen ei pidä vallitsevissa olosuhteissa liittoutua sotilaallisesti. Argumentaatioanalyysin ja retorisen analyysin kannalta tutkielman pääkirjoitukset toistivat teoriaosuudessa esille nousseita pääkirjoituksen tyypillisiä piirteitä: pääkirjoitukset ottivat kantaa ja useimmissa niissä oli selkeä jako <i>meihin</i> ja <i>heihin</i>. Pääkirjoitukset asettavat myös edelleen opettajamaisesti maailman paikoilleen lukijaa varten — halusipa lukija tätä tai ei.</p>	
Asiasanat Nato, turvallisuus- ja puolustuspolitiikka, argumentaatioanalyysi, retoriikka, pääkirjoitus	
Säilytyspaikka	Jyväskylän yliopisto / Tourulan kirjasto
Muita tietoja	

SISÄLLYSLUETTELO

1. JOHDANTO	1
1.1 Tutkielman tutkimusaihe	2
1.2 Tutkielman teorioiden valintaperusteet	5
2. TUTKIELMAN TEORIAM JA ANALYYSIMALLIT	8
2.1 Kielen vaikutusmahdollisuudet teksteissä	8
2.1.1 Kielen käyttö suhteessa valtaan	10
2.1.2 Ideologia ja hegemonia teksteissä	14
2.1.3 Vastaanottajan mahdollisuudet tulkintaan	16
2.2 Argumentoinnin ja retoriikan perusteet	18
2.2.1 Argumentaatioteoria	19
2.2.1.1 Argumentointi ja yleisö	21
2.2.1.2 Erilaiset argumentit	23
2.2.2 Retoriikkateoria	25
2.2.3 Metaforat retorisenä keinona	29
2.3 Pääkirjoitusteoria	31
2.3.1 Poliittinen puhe ja pääkirjoitus	33
2.3.2 Erilaiset pääkirjoitukset	35
2.3.3 Pääkirjoitusten yleisiä ominaisuuksia	37
2.4 Sosiokulttuurinen analyysiteoria	39
2.4.1 Länsi-integraatio	40
2.4.2 Nato	43
2.4.3 Suomi ja Venäjä	44
3. TUTKIMUSAINIESTO	47
3.1 Turvallisuus- ja puolustuspoliittinen selonteko	47
3.1.1 Euroopan nykytilanne	49
3.1.2 Suomen linjaukset	50
3.2 Puolueiden kannanotot	52
3.2.1 Vasemmistoliitto	53
3.2.2 Suomen Sosialidemokraattinen puolue	54
3.2.3 Suomen Keskusta	55

3.2.4 Kansallinen Kokoomus	57
3.3 Pääkirjoitukset	58
4. TUTKIMUSAINIESTON ANALYYSI	61
4.1 Argumentaatioanalyysi	61
4.1.1 Esimerkkianalyysi	61
4.1.2 Kansan Uutiset	65
4.1.3 Uutispäivä Demari	67
4.1.4 Suomenmaa	69
4.1.5 Nykypäivä	71
4.1.6 Sosiokulttuurinen argumentaatioanalyysi	73
4.1.6.1 Aristoteeliset ja ei-aristoteeliset väitteet	73
4.1.6.2 Väitteiden taustat	75
4.1.6.3 Perustelut ja presuppositiot	78
4.2 Retorinen analyysi	81
4.2.1 Esimerkkianalyysi	81
4.2.2 Kansan Uutiset	85
4.2.3 Uutispäivä Demari	88
4.2.4 Suomenmaa	92
4.2.5 Nykypäivä	94
5. YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET	98
5.1 Argumentaatioanalyysin tulokset	98
5.1.1 Toisto, pääväitteet ja yleisökäsitykset	98
5.1.2 Sosiokulttuurinen argumentaatioanalyysi	101
5.2 Retorisen analyysin tulokset	104
5.3 Ajankohtaistiedot ja jatkotutkimusaiheet	108
TUTKIMUSAINIESTO	111
LÄHDELUETTELO	114
Kirjalähteet	114
Verkkolähteet	116
LIITTEET	

1. JOHDANTO

Nato. Nelikirjaiminen sana, lyhennelmä englanninkielisestä nimestä *North Atlantic Treaty Organization* (Pohjois-Atlantin sopimusjärjestö). Tuo nelikirjaiminen sana oli vuoden 2001 aikana toistuvasti esillä niin Suomen poliittisella agendalla kuin tiedotusvälineissä eri yhteyksissä: valtioneuvoston turvallisuus- ja puolustuspoliittisessa selonteossa eduskunnalle, syyskuun yhdenentoista Yhdysvalloissa tapahtuneen terrori-iskun ja sitä seuranneiden Afganistanin pommitusten yhteydessä, Euroopan unionin kriisinhallintaa käsiteltäessä sekä monissa muissa kohdin tiedotusvälineiden ohjelmissa ja kirjoituksissa. Julkisuudessa käsiteltiin yhtenäin Suomen ja Naton tai Euroopan unionin ja Naton välisiä suhteita ja tulevia ratkaisuja.

Natoa ja Suomea käsiteltäessä oli vuonna 2001 päädytty niin poliittisissa puolueissa kuin eri tiedotusvälineissäkin pohtimaan sitä, kuinka läheisiksi suhteet Pohjois-Atlantin puolustusjärjestön ja Suomen välillä tulisivat muotoutumaan. Euroopan unionin jäsenenä Suomen asema oli muuttunut selvästi kylmän sodan ajasta, jolloin Suomi joutui tasapainoilemaan kahden suurvaltablokin rajalla. 1990-luvun alussa päättynyt kylmä sota ja Neuvostoliiton hajoaminen mahdollisti Suomen liittymisen Euroopan unioniin: Suomi otti selkeän askeleen kohti länttä. 1990-luvun lopussa tehdyn ratkaisun Suomen jäsenyydestä Euroopan talous- ja rahaliitossa (EMU) voidaan katsoa entisestään vahvistaneen Suomen integroitumista länteen.

Suomen liittyttyä Euroopan unionin jäseneksi keskustelut ovat siirtyneet länsi-integroituksessa mahdollisen seuraavan askeleen ottamiseen. Natolla on ratkaiseva merkitys ulko-, turvallisuus- ja puolustuspolitiikassa Euroopassa¹. Niinpä julkisuudessa on esiintynyt kannanottoja, joiden mukaan Suomen tulisi Euroopan unionin jäsenenä olla tulevaisuudessa mukana päättämässä Suomea koskevista asioista niissä pöydissä, joissa asioista ”todella päätetään”. Tämä edellyttäisi liittoutumattomuudesta

¹ Naton merkityksestä lisää luvussa 2.4.2

luopumista ja sitä, että *Suomen tulisi pyrkiä Naton jäseneksi*. Toisaalta julkisuudessa on jatkuvasti ollut esillä myös vastakkaisia näkemyksiä, joiden mukaan Suomella ei ole mitään tarvetta luopua liittoutumattomuudestaan. Näissä kannanotoissa todetaan, että *Suomen ei tule pyrkiä Naton jäseneksi*.

Kahden ääripään väliin voidaan asettaa Suomen tämänhetkinen ulko- ja turvallisuuspoliittinen linjaus, jonka mukaan Suomen turvallisuus- ja puolustuspoliittisen toimintalinjan yksi perustekijä on ”pysyttäytyminen vallitsevissa olosuhteissa sotilaallisesti liittoutumattomana” (Valtioneuvosto, selonteko 2001, I osa, [verkkolähde]). Näin ollen Suomen virallinen linja on tällä hetkellä se, että *Suomen ei tule vallitsevissa olosuhteissa pyrkiä Naton jäseneksi*.

Pro gradu -tutkielmani keskittyy näiden kolmen eri mielipiteen käsittelyyn ja analysointiin neljän puoluelehden pääkirjoituksissa vuonna 2001. Edellä mainittujen kolmen mielipiteen – ja niiden monien variaatioiden – ympärille kutoutuu se politiikan ja julkisuuden muodostama verkko, josta osaksi niin päättäjät kuin suureksi osaksi kansalaisetkin hankkivat tietoa ja yrittävät muodostaa asiasta omaa, harkittua mielipidettään. Puoluelehdillä ja niiden pääkirjoitustoimittajilla on omat roolinsa ja vaikutusmahdollisuutensa näissä mielipiteenmuodostamisprosesseissa. Lukijoihin voi ja heihin pyritäänkin vaikuttamaan kaikissa teksteissä – varsinkin pääkirjoituksissa.

1.1 Tutkielman tutkimusaihe

Tämän pro gradu -työn tutkimusaiheen voi tiivistää seuraavan kysymyksen muotoon: *Millaisia vaikuttamiskeinoja ja millaista retoriikkaa neljä suomalaista puoluelehteä käytti Nato-keskusteluun liittyvissä pääkirjoituksissaan vuoden 2001 aikana?*

Tutkimusaiheen kysymys kietoutuu siis neljän suomalaisen puoluelehden vuonna 2001 julkaistuihin pääkirjoituksiin Nato-keskustelusta. Määrittelen

”Nato-keskustelun” tutkielmassani keskusteluksi Suomen suhteista Pohjois-Atlantin puolustusjärjestöön (Natoon). Tähän keskusteluun kuuluu olennaisina osina muun muassa keskustelu Suomen mahdollisesta Nato-jäsenyydestä, Suomen ja Naton välisestä rauhankumppanuusyhteistyöstä sekä Naton ja Venäjän välisistä suhteista Suomen näkökannasta katsottuna. Myös Euroopan unionin puolustuspoliittiset suunnitelmat ja suuntauokset Naton suhteen ovat osa Nato-keskustelua, sillä Suomi Euroopan unionin jäsenenä osallistuu tavalla tai toisella Euroopan unionin kannanottojen ja yhteisten toimenpiteiden päätöksiin myös puolustuspolitiikan osalta.

Nato-keskustelu Suomessa vuonna 2001 on kiinnostava aihe, sillä vaikka Suomen Nato-jäsenyydestä onkin käyty keskustelua jo Neuvostoliiton hajoamisen ja varsinkin Euroopan unioniin liittymisen jälkeen, keskustelu on usein rajoittunut lähinnä lehtien kolumnistien palstoille tai muutamien poliitikkojen puheenvuoroihin. Vuosi 2001 oli kuitenkin merkittävä vuosi siinä mielessä, että pääministeri Paavo Lipposen toinen hallitus antoi eduskunnalle selonteon Suomen turvallisuus- ja puolustuspolitiikasta. Kun seuraava vastaava selonteko tehtäneen vuonna 2004, oli vuoden 2001 selonteossa määriteltävä Suomen virallinen turvallisuus- ja puolustuspolitiikka kolmeksi vuodeksi eteenpäin. Samalla tämä selonteko viitoitti Suomen linjaa suhteessa Natoon ja mahdolliseen Nato-jäsenyyteen. Syyskuun yhdenentoista vuonna 2001 tapahtunut terrori-isku Yhdysvaltoihin ja sitä seuranneet Yhdysvaltojen pommitukset Afganistanissa pitivät yllä keskustelua Naton roolista terrorisminvastaisessa sodassa. Nato-keskustelua käytiin siis runsaahkosti ja sitä esiintyi pääkirjoituksissa siinä määrin, että tämän tutkielman tutkimusmateriaalin hankkimisessa ei ollut liiemmästi vaikeuksia.

Mutta miksi tutkia puoluelehtiä ja niiden pääkirjoituksia? Tähän voi vastata monella eri tavalla. Poliittiset puolueet ja niiden vaaleissa valtion tehtäviä hoitamaan valitut edustajat ovat nykyisessä yhteiskunnassa päättämässä Suomen ulko-, turvallisuus- ja puolustuspolitiikasta. Puoluelehdet ovat läheisessä suhteessa puolueisiin ja osa niistä on puolueiden pää-äänenkannattajia. Vaikka lehtien kannanotot saattavat toisinaan erota selvästikin itse puolueen kannanotoista, ne kuitenkin usein peilaavat

puolueen johdon ja kenttäväen tunteita ja ajatuksia sivuillaan. Puoluelehdet tarjoavat tutkielman tekijälle aineistoa Nato-keskusteluun edellä mainittujen kolmen eri mielipiteen (*kyllä, ei, ei vallitsevissa olosuhteissa*) ja niiden variaatioiden tullessa esille lehtien teksteissä.

Pääkirjoitukset ovat kantaaottavia tekstejä. Pertti Alasuutarin (1996, 29–30) mukaan sitoutumattomien lehtien pääkirjoituksissa keskitytään lähes yksinomaan joltain kysymystä tai kiistaa koskeviin arvonäkökohtiin tekstimäärältään suppeassa muodossa. Tyypillisesti pääkirjoitus on artikkelitoimittajan aika ajoin laatima "inventaario" jostain poliittisesta kysymyksestä käydyssä keskustelussa esitetyistä argumenteista. Yksittäinen pääkirjoitus tulee tällöin dokumentoineeksi ne jaetut arvot ja muut premissit, joihin kamppailujen ja väittelyiden osapuolet nojaavat omat argumenttinsa. Alasuutarin näkemyksiin nojaten voidaan perustella puoluelehtien pääkirjoitusten valitsemista Nato-keskustelun erilaisten argumenttien esittelemiseksi, vaikka puoluelehtien pääkirjoitukset ovatkin jossain määrin erilaisia sitoutumattomien lehtien pääkirjoituksiin nähden. Puoluelehtienkin pääkirjoituksissa esiintyvät erilaiset näkökannat Nato-keskusteluun ja Suomen mahdolliseen Nato-jäsenyyteen. Yksittäisiin kolumneihin verrattuna puoluelehtien pääkirjoitukset irtautuvat yksittäisten poliitikkojen tai toimittajien kannanotoista, vaikka niiden kirjoittajana voikin toimia pelkästään yksi pääkirjoitustoimittaja. Puoluelehti instituutiona kuitenkin ajaa pääkirjoitustoimittajan ottamaan huomioon pelkkien omien mielipiteiden lisäksi myös lehden edustaman puolueen erilaiset näkökannat niin puolueen johdon kuin lehden lukijoiden ja puolueen kenttäväen suhteen.

Pääkirjoituksia on tutkittu viime vuosina journalismin ja tiedotusopin puolella vähemmän kuin uutisia. Kielentutkijat ovat sen sijaan tehneet runsaasti tutkimusta pääkirjoituksista: niiden kielellisistä rakenteista, tehdyistä sanavalinnoista ja käytetyistä vaikuttamiskeinoista. Pääkirjoitusten tutkimisen luulisi silti kiinnostavan myös journalismin ja tiedotusopin alalla opiskelevia ja työskenteleviä. Kyse on jossain määrin myös siitä, halutaanko pääkirjoitusten arvovaltaista ja hieman mystistäkin asemaa lehden institutionaalisen kannanottona avata tavallisille

sanomalehden lukijoille, joista valtaosa jättää pääkirjoitukset säännöllisesti lukematta. Onko pääkirjoitusten tarkoitus olla vain eliittien välistä viestintää? Kirjoittavatko pääkirjoitusten tekijät pääkirjoituksia lähinnä vain toisilleen, asioista päättävälle henkilöille ja intohimoisille puolueen jäsenille? Pääkirjoitusten tutkiminen, niiden vaikutuskeinojen ja rakenteiden osoittaminen sekä selittäminen ovat hyödyllistä tietoa niin pääkirjoitusten toimittajille itselleen kuin pääkirjoituksia lukeville ja myös ne lukematta jättäville. Pääkirjoitusten vaikeaselkoisen kielen, monimutkaisten asiakokonaisuuksien ja tiedostettujen tai tiedostamattomien vaikuttamiskeinojen paljastaminen ja selventäminen ovat suureksi avuksi viime aikoina paljon peräänkuulutetun kriittisen lukutaidon soveltamisessa.

1.2 Tutkielman teorioiden valintaperusteet

Sellaisenaan tämän tutkielman tutkimusaihe tiivistettynä edellä mainitun tutkimuskysymyksen muotoon voi vaikuttaa verraten laajalta. Esimerkiksi erilaisia argumentointitapoja ja väitteiden perustelutapoja on lukuisia puhumattakaan kaikista niistä retorisisista keinoista, joita voidaan jaotella useilla eri tavoilla. Jos pro gradu -tutkielman tekijä kävisi läpi kaikki troopit metaforineen ja metonymioineen, hänellä olisi edessään loputon taival kielellisten vaikuttamiskeinojen erämaassa. Tutkimusaihetta ja varsinkin käytettyä tutkimusmetodia on syytä rajata sellaiseksi, että tutkielma pysyy tiiviinä eikä rönsyile aiheesta toiseen pelkkien pintaraapaisujen turvin.

Tutkimusmetodin selventämiseksi on ensinnäkin syytä selvittää, millainen käsitys tutkielman tekijällä on *yleisesti kielen mahdollisuuksista vaikuttaa tekstin vastaanottajiin ja heidän toimintatapoihinsa*. Sanomalehtien pääkirjoitukset perustuvat tekstiin, jolla pyritään vaikuttamaan vastaanottajiin ja heidän toimintaansa (esim. Pääkkönen & Varis 2000, 41 ja Teikari 1990, 57). Pääkirjoituksen kirjoittaja pyrkii kielellisillä valinnoilla muotoilemaan sanomansa tiettyyn muotoon toivoen, että lukija vakuuttuisi kirjoittajan kannasta ja ehkäpä myös omaksuisi kirjoittajan esittämän mielipiteen. Vallalla oleva käsitys vaikutustutkimuksen piirissä osoittaa

kuitenkin, että lukijoilla on valtaa tehdä omia tulkintoja joukkoviestinnästä. Erilaiset lukutavat ja tulkinnat vaihtelevat tilanteiden mukaan (esim. Kunelius 1998, 211–212).

Vaikka en teekään vaikutustutkimusta, on tutkielmassa silti perusteltava analysoinnin ydinkohdat. Miksi tulkitseen tekstiä näin? Miksi väitän, että kun kirjoittaja käyttää sanaa/lausetta/virkettä X, hän pyrkii vaikuttamaan juuri minun perustelemallani tavalla? Perusteluiden pohjalla on oltava tietty valittu teoriakäsitys niin kielen merkityksestä kuin sen vaikutusmahdollisuuksista. Tämän teoriakäsityksen pohjalta on mahdollista syventyä tarkemmin kielellisten vaikuttamiskeinojen muotoihin, kuten argumentteihin ja retoriikkaan.

Selvittääkseni puoluelehtien pääkirjoituksissaan käyttämät argumentointi- ja vaikuttamistavat on tutkielmani teoriaosuudessa tuotava esille *argumentoinnin ja retoriikan perusteet*. Argumentaatioteoria ja retoriikkateoria muodostavat tutkielman kielellisen teorian ytimen, jonka avulla tutkimusmateriaalin analysointi ja tulkinta on mahdollista. Mikä on kunkin tekstin pääväite? Miten pääväitettä yritetään perustella? Millä retoriikan keinoilla tekstin sanomaa yritetään vahvistaa? Miten retorisesti tekstissä pyritään vaikuttamaan tekstin lukijaan? Retorisen analysoinnin avulla pyrin selvittämään, kuinka tekstin kirjoittaja pyrkii – vaikkapa erilaisin kielikuvoin tai verbivalinnoin – vakuuttamaan lukijan jostakin asiasta.

Tutkimusmateriaalini koostuu 50:stä *pääkirjoituksesta*. Pääkirjoitus on omanlaisensa teksti. Se on yksi joukkoviestinnän ja journalismin genre eli lajityyppi ja eroaa näin muista genreistä tietyillä ominaispiirteillään. Miten pääkirjoitus eroaa muista joukkoviestinnän teksteistä? Miten pääkirjoitus eroaa muista vaikuttamaan pyrkivistä teksteistä? Mitkä ovat sen tyypilliset piirteet ja ominaisuudet? Näihin kysymyksiin on pyrittävä vastaamaan pääkirjoitusten teoriaa käsittelevien lähdeteosten avulla. Tuntemalla pääkirjoitusten tyypillisimmät piirteet ja ominaisuudet on tutkielmaa työstettäessä helpompi ymmärtää pääkirjoitusten väliset erot tai laajemmin eri puoluelehtien pääkirjoitustyylien väliset erot.

Neljä puoluelehteä, Nato-aiheiset pääkirjoitukset ja vuosi 2001 – siinä yläotsakkeita *sosiokulttuurista analyysia ja teoriaa* varten. Sosiokulttuurinen analyysi pohjautuu pitkälti tutkielman tekijän omaan yhteiskunnalliseen tietouteen ja käsityskykyyn tutkielman aiheesta. Tämän tutkielman sosiokulttuurinen analyysi edellyttää tietoa muun muassa Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikasta, Euroopan unionista ja Natosta sekä puolueista ja puoluelehdistä. Miksi puolue X vastustaa Nato-jäsenyyttä? Miksi puolue Y suhtautuu Nato-jäsenyyteen suopeammin? Miten puolueen Z puoluelehti käsittelee Nato-kysymystä suhteessa itse puolueeseen? Tällaisiin kysymyksiin vastaamisessa apuna toimivat muun muassa valtioneuvoston turvallisuus- ja puolustuspoliittinen selonteko, puolueiden kannanotot ja lausunnot turvallisuus- ja puolustuspolitiikasta sekä Nato-kysymystä käsittelevien tiedotusvälineiden seuraaminen.

2. TUTKIELMAN TEORIAT JA ANALYYSIMALLIT

Tämän pro gradu -tutkielman teoriapohja rakentuu neljän edellisessä luvussa mainitun teorian pohjalle. Tutkielman tekijän *käsitys kielen mahdollisuuksista vaikuttaa tekstin vastaanottajiin ja heidän toimintatapoihinsa* muodostaa koko tutkielman peruspohjan. *Argumentoinnin ja retoriikan perusteet* rakentuvat tämän peruspohjan päälle ja tekevät tekstien vakuuttavuuden ja vaikuttavuuden tutkimisen ja analysoinnin mahdolliseksi. *Pääkirjoitusteoria* antaa lisätietoa pääkirjoitusten yleispiirteistä ja ominaisuuksista muihin teksteihin nähden. *Sosiokulttuurinen analyysi* kumpuaa tutkielman tekijän omasta yhteiskunnallisesta tietoudesta, "ajan hermolla" pysymisestä ja tutkielman aiheen käsittämisestä. Nämä neljä osa-aluetta tiivistyvät tässä tutkielmassa käytetyksi tutkimustavaksi.

Tutkielman teorian kaikki neljä osa-aluetta ovat otsakemuodoissaan laaja-alaisia. Esimerkiksi erilaisia käsityksiä kielen mahdollisuuksista vaikuttaa viestinnän vastaanottajiin on monia, puhumattakaan erilaisista tavoista tehdä sosiokulttuurista analyysiä. Tämän tutkielman teoriavalintoihin on vaikuttanut ensisijaisesti tutkielman peruspohjan määrittely eli käsitys kielen mahdollisuuksista vaikuttamiseen. Peruspohjan määrittely on suunnannut muita teoriavalintoja peruspohjan suuntaisesti: käsitykset argumentoinnista ja retoriikasta sekä sosiokulttuurisesta analyysistä rakentuvat tutkielman peruspohjan varaan. Myös pääkirjoitusteoriaa on tarkasteltu tutkielman peruspohjasta käsin.

2.1 Kielen vaikutusmahdollisuudet teksteissä

Kielen suuri merkitys nyky-yhteiskunnassa on havaittavissa esimerkiksi nykyajan tiedeajattelussa, jossa kielen rooli katsotaan merkittäväksi todellisuuden määrittelyssä. Pekosen (1991, 42–43) mukaan kieli yhteisön ymmärtämisen perustana mahdollistaa sosiaalisen kanssakäymisen ja toimii samalla kulttuuriin integroimisen keskeisenä väylänä: synnymme kielen ja

sen kertomiin yhteiskunnallisiin suhteisiin. Kieli voidaan Pekosen mukaan ymmärtää myös kulttuurisena ja poliittisena ohjausjärjestelmänä, johon menneisyydestä periytyvät arvot on tallennettu. Kielellä on oma vaikutuksensa siihen, millainen käsitys meillä on todellisuudesta. Kunelius (1998, 135) näkee kielen välineenä, jolla todellisuudelle annetaan merkityksiä ja tulkintoja. Näin kielen käyttö rakentaa sosiaalista todellisuutta.

Kielen käytön ja todellisuuden välisen suhteen yhdistämiseen tarjoaa mielenkiintoisen näkökulman ns. *relaationaalinen* lähtökohta. Karvosen (2002, [verkkolähde]) mukaan relationaalisessa ajattelussa voidaan puhua todellisuudesta, mutta se on relationaalista eli suhteessa asettuvaa todellisuutta. Tällainen todellisuus syntyy, kun tietyllä tapaa toimiva tietynlainen kehollinen olento kohtaa tietynlaisia muuta olevaista. Tieto ja kielelliset esitykset nousevat tietynlaisista maailman kohtaamisen tavoista, ne on kehitetty tiettyihin tarpeisiin, tiettyjen intressien mukaisesti. Relationaalinen ajattelu eroaa näin *realistisesta* ajattelusta, jossa todellisuuden katsotaan olevan ihmisen ulkopuolella ja jossa todellisuutta koskevien väittämien paikkansapitävyys testataan tarkastelemalla miten asia todellisuudessa on.

Karvonen (emt.) toteaa, että ihmiset asemoituvat maailmaan eri tavoin: he kohtaavat maailman eri suhteissa ja heillä on erilaisia intressejä maailman suhteen. Näin ollen kielikään ei ole yhtenäinen ja kaikille sama, vaan eri käytäntöjen piirissä kehitetään omanlaista kieltään. Jos ja kun kielen vaikutus ymmärretään ratkaisevaksi todellisuuden määrittelyssä, on kielellä siten ratkaiseva merkitys viestinnässä ja varsinkin vaikuttamiseen pyrkivässä viestinnässä. Pääkkösen ja Variksen (2000, 108) mukaan viestinnän keskeisenä päämääränä pidetään yleensä informaation välittämistä, mutta usein viestin avulla yritetään myös vaikuttaa esimerkiksi vastaanottajan ajatteluun ja toimintaan. Karvoseen sekä Pääkköseen ja Varikseen nojautuen voitaneenkin väittää, että vastaanottajan ajatteluun ja toimintaan vaikuttamaan pyrkivässä viestinnässä etulyöntiaseman saa se viestinnän osapuoli, jonka todellisuuden määrittelytavasta tulee enemmän tai vähemmän yleinen tapa määrittellä todellisuutta.

Todellisuuden määrittelyä kielellä ovat pohtineet muun muassa Luostarinen ja Väliverronen (1991, 70, 82), joiden mukaan nimeäminen ja luokittelu ovat osa yhteiskunnassa tapahtuvaa symbolista vallankäyttöä. He huomauttavat, että tekstit eivät ole siinä mielessä yksiaanisiiä ja koherentteja, että niistä olisi löydettävissä yksi oikea tulkinta tai merkitys, johon koko teksti voitaisiin palauttaa. Summa (1989, 3, 78) toteaa, että maailma näyttäytyy aina joidenkin vakiintuneiden käsitteiden ja kategorioiden kautta: ulkopuolelle jäävät asiat eivät nouse keskusteluun. Hänen mukaansa käsitys kielestä todellisuutta objektiivisesti kuvaavana välineenä on arki ajattelulle tyypillinen lähtökohta. Summa kuitenkin muistuttaa, että kieli pikemminkin luo todellisuutta organisoimalla monimutkaisesta ja hämmentävästä maailmasta abstrahoituja havaintoja.

Juuri abstrahoitujen, yksinkertaistettujen havaintojen myötä kieli vaikuttaa meihin enemmän kuin tavallisesti tulemme ajatelleeksikaan. Yksittäinen sana tai lause nostaa jostakin asiasta tai ilmiöstä esiin vain sen joitakin piirteitä ja jättää näin asian tai ilmiön kokonaisuuden valaisematta. Eryteisesti tämä korostuu journalismissa, jossa monimutkaisetkin asiat on saatava lyhyeen, kompaktiin muotoon niin sanomalehdissä, radiossa, televisiossa kuin muissakin tiedotusvälineissä.

2.1.1 Kielen käyttö suhteessa valtaan

Kun todellisuutta määritellään kielen avulla, kysymys on samalla myös vallan käytöstä. Kielen käytössä ja viestinnässä etulyöntiasemassa on se osapuoli, jonka todellisuuden määrittelytapa muotoutuu yleiseksi tavaksi määritellä todellisuutta tai jonka käyttämistä termeistä tulee yleisesti julkisuudessa käytettyjä termejä. Jos esimerkiksi julkisuudessa jostakin asiasta toistuvasti käytetään positiivista määritelmää, on vastaavaa asiaa vaikea lähteä käsittelemään julkisesti negatiivisen määritelmän avulla.

Kuneliuksen mukaan viestintä uusintaa niitä valtasuhteita, joita vallitsevassa kulttuurissa kulloinkin on: viestintä uusintaa ja muokkaa ihmisten indenteettejä. Kieli toimii tällöin itseilmaisua rajoittavana

tekijänä, sosiaalisen kontrollin mekanismina. Kielen avulla ihminen voi puhua asioista, jotka eivät ole käsinkosketeltavasti läsnä. Kunelius esittää ”Viestinnän vallassa” -teoksessaan kolme eri vallan näkökulmaa joukkoviestintään: *vallan yksillä, vallan käytännöissä ja rutiineissa* sekä *vallan suhteena*. Näistä kaksi jälkimmäistä tarjoaa mielenkiintoisen tarkastelutavan vallan ja joukkoviestinnän välillä. (Kunelius 1998, 13, 28, 187–189.)

Vallan käsittäminen käytännöissä ja rutiineissa ilmeneväksi pohjautuu Kuneliuksen mukaan Louis Althusserin ajatteluun. Althusserin mukaan ideologia kirjoittaa suuren näytelmän juonta, jossa rituaalit ovat ennalta meitä varten kirjoitettuja rooleja. Roolit luovat toimintakykyä mutta ne myös rajoittavat toimintaamme: olemme näin yhtä aikaa sekä vallan ylläpitäjiä että sen kohteina. Tähän valtakäsitykseen liittyy Kuneliuksen mukaan läheisesti myös *diskurssin* käsite. Diskurssit tulkitsevat todellisuutta asettaen jonkin näkökulman todellisuuteen muiden edelle. Ne määrittävät, mikä on totta tai mikä normaalia, joten ne luovat todellisuutta. Diskurssit ovat historiallisia, hitaasti muuttuvia. Ne ohjaavat toimintaa käytännössä ja määräävät, kenellä on oikeus puhua ja kenen kielellä puhutaan. Kunelius toteaaakin, että jos valta ymmärretään tällä tavoin, viestinnän tutkimuksessa on tällöin tärkeää pyrkiä saamaan esiin niitä sääntöjä ja konventioita, joilla teksti on tuotettu. Tärkeää on myös pyrkiä liittämään tehdyt havainnot tekstien ja tekstityyppien ulkopuoliseen maailmaan. (emt., 196–202.)

Tässä tutkielmassa painottuvat molemmat Kuneliuksen edellä mainitsemat kohdat: sääntöjä ja konventioita tutkitaan kielen rakennetasolla ja ne pyritään liittämään sosiokulttuurisella analyysillä tekstin ulkopuoliseen maailmaan. Näin analysointi ei jää vain sanavalintojen, lauseiden ja virkkeiden tutkimiseksi, vaan kirjoittajan tekemät valinnat ja hänen käyttämänsä tehokeinot pyritään yhdistämään siihen, miksi kirjoittaja käyttää valitsemiaan keinoja.

Toinen mielenkiintoinen vallan ja joukkoviestinnän välisen suhteen käsittämistapa on vallan käsittäminen suhteena. Kuneliuksen mukaan tässä valtakäsityksessä niin alistajat kuin alistetutkin vaikuttavat vallan suhteen

muotoutumiseen. Eri osapuolten valta on kuitenkin erilaista. Strateginen valta tarkoittaa kykyä hallita kokonaisuutta, suunnitella sen kehittymistä, vetää pitkän tähtäyksen linjoja ja pitää ohjaket käsisään. Taktinen valta taas tarkoittaa kykyä paikallisesti, hetkellisesti, ohimenevästi ja katoavasti saada aikaan jotakin. (emt., 1998, 210–211.)

Ei ole vaikea päätellä, että yhteiskunnassa päättävissä asemissa olevilla on usein strategista valtaa, kun taas muiden valta on enemmänkin taktista. Pääkirjoitusten tekijöillä on strategista valtaa lukijoihinsa nähden: he kirjoittavat tekstin lehteen, jota sitten lukijat lukevat pystymättä liiemmästi vaikuttamaan tekstin sisältöön. Valtaa on näin yhdellä moniin nähden. Lukijoilla on kuitenkin jossain määrin valtaa pääkirjoituksen tekijään nähden: lukijapalaute tai suhdeverkosto saattaa vaikuttaa pääkirjoituksen tekijän tekemiin valintoihin. Samoin pääkirjoituksen kirjoittajan on otettava huomioon oma lukijakuntansa: jos kysely, gallup tai muu tieto osoittaa lukijakunnan vastustavan voimakkaasti vaikkapa Suomen Nato-jäsenyyttä, on pääkirjoituksen kirjoittajan hyvin vaikea ryhtyä voimakkaasti propagoimaan Nato-jäsenyyden puolesta – vaikka hän itse olisikin jäsenyyden voimakas kannattaja.

Heikkinen toteaa, että valta on taistelua merkityksistä ja muodoista, potentiaaleista ja niiden toteutumisesta sekä luonnollistumisesta ja luonnollistamisesta. Heikkinen kirjoittaa:” Kun tulee luonnolliseksi esitellä ihmisten arkipäivää koskevia asioita suurten joukkojen ja tilanteiden kautta ja vieläpä niin, että näistä joukoista ja tilanteista tulee itsenäisiä osallistujia prosesseissa, hämärtyvät tekstinulkoisen maailman syy ja seuraus -suhteet sekä täsmällisemmin se, kuka tai ketkä tekevät mitä, missä olosuhteissa ja mitkä ovat toimien seuraukset”. Luonnollistamisverbit ovat Heikkisen mukaan keino esittää lauseen toiminta vastaanväittämättömänä. Luonnollistamisverbejä käytetään usein silloin, kun lukijasta asia ei välttämättä edes tunnu itsestään selvästä. Kirjoittajan pyrkimys on tällöin saada lukija hyväksymään asia. (Heikkinen 1999, 98, 112, 228.)

Heikkisen mukaan on tärkeätä tarkastella, miten ilmaukset luonnollistuvat: miten niistä tulee kielisysteemin itsestään selviä osia, jotka aktivoituessaan

yksittäisinä ilmauksina tuovat kielenkäyttöihin tietynlaisia arvoja ja maailmankuvia. Journalistien tekemät valinnat ovat tärkeitä, sillä niiden tulokset ovat tarkemmin kohdentamattoman yleisön, joukkotiedotuksen kuluttajien, arvioitavissa. Näin niillä on mahdollisuus vaikuttaa myös laajan yleisön tapaan tehdä valintoja. Heikkisen mukaan väistämättä journalistien tiedostaen ja tiedostamattaan tekemät valinnat toisaalta kertovat sekä kielisysteemin todellisuudesta että kielenulkoisesta todellisuudesta, jossa ihmiset elävät. Toisaalta ne juttu jutulta, teksti tekstiltä ja sana sanalta vaikuttavat näihin todellisuuksiin. *Luonnollistuminen* on merkitysten (varsinkin ideologisten) tulemistä itsestään selviksi joko tiettyjen ilmausten toistuvan käytön tai asioiden kriittisen tarkastelun puutteen tai molempien takia. *Luonnollistamisessa* taas päättäjät tai toimittajat syystä tai toisesta pyrkivät tietoisesti vakiinnuttamaan tiettyjä ilmauksia tiettyjen merkitysten välittäjiksi ja samalla tekemään nuo merkitykset problematisoimattomiksi. Kriittiseen tekstintutkimukseen kuuluu olennaisena osana kielellisten luonnollistumien osoittaminen ja purkaminen. (emt., 48, 50, 72, 92–93.)

Ylikoski (1998, 167–168) toteaa, että osapuolet voivat vallankäytöllä yrittää rajata keskustelun aiheet itselleen edullisiksi. Julkisuudessa ja tiedotusvälineissä valtaepäsuhta voi mahdollistaa tämän, sillä esimerkiksi tiedotusvälineessä esiintyvillä on kyky ja mahdollisuus manipuloida reunaehtoja. Heikkinen (1999, 262) kirjoittaa pääkirjoitusten tekijöiden olevan vallankäyttäjiä heidän päästessä konstruoimaan tietoa, puhumaan instituution puolesta ja muodostamaan sekä luonnollistamaan omiin tarkoituksiinsa sopivia merkityksiä. Pääkirjoitusten tekijöiden tavoista rakentaa todellisuutta teksteiksi voi tulla laajojen kansanjoukkojen ajattelu- ja toimintatapoja.

Luonnollistaminen on vain yksi – mutta hyvä – esimerkki niistä tavoista, joilla teksteissä voidaan määritellä todellisuutta huomaamattomasti. Pääkirjoituksen lukijalla voi tietysti olla kattavat tiedot pääkirjoituksen aiheesta. Tällöin hän voi suhtautua kriittisesti pääkirjoitukseen ja analysoida sitä omien tietojensa valossa. Toisaalta vieraan aihepiirin kohdalla lukija saattaa pääkirjoitusta tai mitä muuta tahansa tekstiä lukiessaan olla täysin tuon tekstin tietojen varassa. Tällaisessa tapauksessa tekstin kirjoittajalla

on tekstiin valitsemillaan käsitteillä ja faktoilla suuri mahdollisuus vaikuttaa lukijan tapaan ymmärtää ja hahmottaa tekstin aihe. Heikkisen ajatuksia ei pidä kuitenkaan lähteä viemään liian pitkälle: ”kansa” ei liene vielä niin tyhmää, etteikö se myös osaisi muodostaa omia harkittuja käsityksiään ympäröivästä maailmasta ja yhteiskunnasta tukeutumalla koulujen ja opiskelulaitosten tai muiden instituutioiden tarjoamaan tietoon.

2.1.2 Ideologia ja hegemonia teksteissä

Niin kuin jo aikaisemmin Louis Althusserin ajattelua käsiteltäessä tuli todettua, valtaan liittyy läheisesti *ideologian* käsite. Kieli- ja tekstintutkimuksenkin piireissä ideologialla on erilaisia määrittelytapoja. Pääkköselle ja Varikselle (2000, 50, 100) ideologia merkitsee kielitutkimuksessa arkielämää ja sitä, miten asiat ja tarkastelutavat alkavat näyttää terveen järjen mukaisilta, perusteluita kaipaamattomilta luonnollistumilta. Ideologian osoittamisessa nimeäminen on yksi tärkeimmistä keinoista: miten esimerkiksi tekstin toimijat nimetään. Muita keinoja ovat verbiprosessin laatu, attribuutti- ja adverbiaalilausekkeet sekä presuppositiot ja implikaatiot. Heikkiselle (1999, 96–97) taas ideologiassa on kyse perusarvioinneista: mikä on hyvää tai huonoa, mikä on oikein ja mikä väärin. Tietyn ryhmän jäsenenä ihminen todennäköisesti omaksuu tietyt ideologiat. Tekstiä tulkittaessa on tärkeää huomata, minkä ryhmän jäseneksi ihminen kulloinkin itsensä hahmottaa ja mistä positiosta hän maailmaa tarkastelee.

Fiske esittelee ”Merkkien kieli” -teoksessaan Antonio Gramscin ajatuksia ideologiasta ja *hegemoniasta*. Gramsci käyttää hegemonian käsitettä ideologisesta kamppailusta puhuessaan. Gramscin mukaan järjestelmän alistama enemmistö on jatkuvasti saatava suostumaan valtaa pitävien hegemoniaan. Hallitseva ideologia kohtaa kuitenkin jatkuvasti vastarintaa, joka sen on voitettava saadakseen ihmiset suostumaan edistämäänsä yhteiskuntajärjestelmään. Vastarintaa ei koskaan saada täysin eliminoitua, joten kamppailu on jatkuvaa. (Fiske 1996, 230.)

Kielitutkijoiden joukosta muun muassa Ruuska hyödyntää Gramscin hegemonian käsitettä. Ruuskan (1999, 76–77) mukaan hegemoninen puhetapa peittää alleen muita mahdollisia puhetapoja ja nimeää keskeiset asiat, jotka keskusteluun osallistuvien on huomioitava tullakseen otetuiksi vakavasti. Fiske (1991, 231) nostaa esiin yhden keskeisimmistä hegemoniastrategioista – arkijärjen rakentamisen. Jos hallitsevan luokan aatteille saadaan yleinen hyväksyntä, ne saavuttavat ideologisen tavoitteensa ja niiden ideologinen toiminta peittyi. Tällainen Fiske mainitsema arkijärjen rakentaminen lienee hyvinkin edullista hallitsevalle luokalle, sillä näin vastarinnan määrä vähenee ja samalla hallitsevan luokan omista eduista tulee ”yleisiä etuja”. Hallitsevalle luokalle on suuri etu, jos sen käyttämistä termeistä ja käsitteistä tulee yleisesti julkisuudessa käytettyjä.

Fairclough huomauttaa, että median tarjonta on nykyään ammatillisesti ja institutionaalisesti valvottua ja että esille pääsevät parhaiten ne, joilla on jo ennestään taloudellista, poliittista tai kulttuurista valtaa. Ideologiat toimivat tällöin itsestäänselvyyksinä: ne muodostavat toimittajille tai kolmansille osapuolille sekä yleisölle yhteisen maston. Totuuteen päästään käsiksi vain todellisuuden representaatioiden kautta, ja kaikkiin representaatioihin sisältyy tiettyjä näkökulmia, arvoja ja tarkoitusperiä. Mediatekstit luovat todellisuudesta omia muunnelmiaan, jotka vaihtelevat tuottajien yhteiskunnallisen aseman, etujen ja päämäärien mukaan. (Fairclough 1997, 58, 64, 66, 136–137.)

Ylikoski (1998, 167–168) toteaa, että osapuolet voivat vallankäytöllä yrittää rajata keskustelun aiheet itselleen edullisiksi. Julkisuudessa ja tiedotusvälineissä valtaepäsuhta voi mahdollistaa tämän, sillä esimerkiksi tiedotusvälineessä esiintyvillä on kyky ja mahdollisuus manipuloida reunaehtoja.

Fairclough (1997, 140–142) muistuttaa, että ideologian analyysissä on tärkeätä ottaa huomioon sanomatta jätetty, koska ideologiat eivät esiinny tekstissä useinkaan suoraan, vaan upotettuina epäsuoraan merkitykseen, esimerkiksi alkuoletuksiin. Alkuoletukset asemoivat lukijan: ne kiinnittävät

uuden vanhaan, tuntemattoman tunnettuun jne. Tekstissä oletetaan lukijan hyväksyvän joitakin alkuoletuksia.

Tässä tutkielmassa ideologia määrittyy Heikkisen sekä Pääkkösen ja Variksen esiintuomilla tavoilla. Luonnollistumien ja arkijärjen osoittaminen teksteistä on osa tämän tutkimuksen tekstianalyysiä. Gramscin hegemoniateoria antaa hyvät perustelut sille, kuinka vaikkapa arkijärkeen vetoamalla voidaan huomaamattomasti vaikuttaa hyvinkin erilaisiin asioihin. Toisaalta Gramscin teoriassa muistutetaan, että hallitseva ideologia joutuu kamppailemaan vallastaan jatkuvasti. Kirjoituksen kirjoittaja ei siten koskaan voi olla täysin varma vastaanottajien tulkintatavoista – tekstin voi tulkita ”vastarintamaisestikin”. Fairclough’n ja Ylikosken huomiot ovat myös tärkeitä. Keskusteluiden rajaaminen itselle edulliseksi sekä itselle edullisten todellisuuden representaatioiden luominen ovat keinoja, joilla omia kantoja voidaan ajaa tehokkaammin läpi. Kuinka hyvin sitten erilaiset toimijat pääsevät kertomaan asioita omista näkökulmistaan puoluelehtien pääkirjoituksissa? Siihen tämä tutkielma pyrkii omalta osaltaan vastaamaan.

2.1.3 Vastaanottajan mahdollisuudet tulkintaan

Todellisuuden määrittely kielen avulla on siis tapa käyttää valtaa. Tekstin kirjoittajalla ei kuitenkaan ole ehdotonta valtaa vastaanottajiin nähden. Kirjoittaja ei voi olla varma siitä, miten vastaanottajat tulkitsevat tekstiä. Pääkkönen ja Varis (2000, 23) huomauttavat, että lukija ei vain lue tekstistä valmiita, kirjoittajan siihen laittamia koodeja auki, vaan hän voi tarkastella tekstiä itsenäisesti ja kriittisesti. Tekstin syntyyn vaikuttavat muun muassa tekstilajin perinne, vastaanottajan odotukset, sanoman aiottu sisältö ja käytetty viestintäkanava. Tekstin merkitykset jäävät avoimiksi, sillä vastaanottajien tiedot, taustat ja viestintätilanteet konteksteineen vaihtelevat suuresti. Fairclough (1997, 27–28) kuitenkin muistuttaa, että tekstin luonne rajoittaa vastaanottajan tulkintojen kirjoa. Heikkisen (1999, 57) mukaan kirjoittajan ja lukijan valintoihin vaikuttaa yhteinen tieto siitä, millainen kunkin tekstilajin tulee olla. Kriittisessä tekstinanalyysissä ei ole mitään varmuutta sanomalehden tarkoitetuista merkityksistä sen paremmin

kuin yksittäisten lukijoiden tulkinnoistakaan. Niinpä analyysissä on osoitettava todennäköiset tulkinnat ja niille perustelut.

Fiske (1996, 149) muistuttaa, että lukeminen on neuvottelua lukijan monilukuisten puhetapojen ja tekstin puhettavan välillä. Yksilöllä on joukko puhetapoja, jotka juontuvat niistä moninaisista yhteiskunnallisista ryhmittymistä, joihin hän kuuluu. Näin lukijan neuvotteluasemaa saattavat määrittää muun muassa yhteiskunnallinen luokka, kasvatus, ammatti, poliittinen kanta, asuinalue, uskonto tai perhe. Näistä kaikista syntyy kielenkäyttötapojen kirjo. Kullakin kielenkäyttötavan kirjolla on oma taipumuksensa käsitteellistää maailmaa.

Pääkirjoituksen tekijällä ei siten ole valtaa siirtää tietoa X suoraan lukijakunnalle juuri hänen haluamassaan muodossa. Pääkirjoitusten lukijat muodostavat taustoiltaan ja tiedoiltaan moninaisen joukon, jossa yksilöillä voi olla hyvinkin erilaisia kielenkäyttötapoja. Kirjoittaja voi tietysti pyrkiä tiedon siirtämiseen sellaisenaan yhdeltä monelle, mutta tuskinpa yksikään pääkirjoitustoimittaja enää nykyään olettaa pitävänsä lukijakuntaa tiukasti vallassaan. Kunelius (1998, 38, 121) huomauttaakin, että kun julkinen toimija tietää yleisönsä olevan suuri, periaatteessa kuka tahansa, hänen on ehdotuksissaan argumentoitava tuon yleisön puolesta vetoamalla yleiseen etuun. Kuneliuksen mukaan vaikuttamisessa ei kuitenkaan ole läheskään niin tärkeää se, mitä sanotaan, miten ajatuksia perustellaan, kuin se, kuka sanoo.

Kuneliuksen ajatuksia on helppo myötäillä: Tasavallan Presidentin, pääministerin tai ulkoministerin lausunnot Nato-keskustelussa noteerataan poikkeuksetta yksittäisten kansanedustajien tai yksityishenkilöiden lausuntoja tarkemmin. Jos pääkirjoitustoimittaja pystyy puolustamaan omaa kantaansa vaikkapa hallituksen ministerien lausunnoilla, hän kykenee luomaan tekstille aivan toisenlaista arvovaltaa kuin jos hän joutuisi puolustamaan omaa kantaansa pelkästään omiin argumentteihinsa nojaten. Puoluelehtien kohdalla lukijakunnan arvostetuimmat siteerattavat henkilöt löytynevät lehden edustamasta puolueesta, joten pääkirjoitustoimittajat

pyrkivät näissä lehdissä löytämään auktoriteetin ensisijaisesti puolueen sisältä.

2.2 Argumentoinnin ja retoriikan perusteet

Miten tutkia tekstien vakuuttavuutta ja vaikuttavuutta? Miten saada tekstistä irti niitä elementtejä, joilla tekstin kirjoittaja on pyrkinyt vaikuttamaan lukijaan? Yksi tapa saada vastaus näihin kysymyksiin on tutkia tekstiä argumentaatio- ja retoriikka-analyysin avulla.

Tässä tutkielmassa argumentaatio- ja retoriikka-analyysi esiintyvät diskurssianalyysin yläkäsitteen alaisina. Diskurssianalyysin keskeinen tehtävä on Leiwon ja Pietikäisen mukaan diskurssin sisäisen rakenteen tarkasteleminen. Diskurssianalyysin tekijä tarkastelee diskurssia ulkopuolisen näkökulmasta. Leiwo ja Pietikäinen käyttävät diskurssin määritelmänä "lausetta suurempien kielenkäytön yksiköiden tarkastelemista sosiaalisessa kontekstissa". Näin diskurssi sisältää kielenkäytön ja sen taustalla olevat sosiaaliset ja kulttuuriset funktiot. Voidaan puhua *kielenkäytön mikrotasosta*, johon kuuluu kielitieteellisten sanastojen ja kieliopin analyysikeinojen käyttäminen, tekstin sidoksisuuden tarkasteleminen sekä metaforien, tyylien ja retoristen keinojen sekä argumentaatorakenteiden selvittäminen. *Kontekstin makrotasoon* kuuluu taas välittömän vuorovaikutustilanteen ja osallistujien kognitiivisten rakenteiden analysoiminen sekä instituution piirteiden tai yhteiskunnallisten rakenteiden analysoiminen. Pitkällä aikavälillä diskurssi uusintaa ja muuttaa yhteiskunnallista ilmiötä ja vaikuttaa lopulta osaltaan kulttuurin muuttumiseen. (Leiwo ja Pietikäinen 1996, 102–103, 105.)

Diskurssianalyttisen tutkimustavan tueksi on esitettävissä esimerkiksi Norman Fairclough'n näkökanta. Fairclough'n mukaan diskurssianalyysillä on mahdollisuus selvittää ja jäljittää tekstien, diskurssikäytäntöjen ja sosiokulttuuristen käytäntöjen välisiä systemaattisia yhteyksiä. Kriittinen diskurssianalyysi tutkii kieltä yhteiskunnallisena tuotoksena ja yhteiskunnallisena vaikuttajana. Diskurssianalyysi risteilee tekstuaalisen,

diskurssikäytännön ja sosiokulttuurisen analyysin maastoissa. (Fairclough 1997, 28–29, 76, 103.)

Tässä tutkielmassa painottuvat sekä kielenkäytön mikrotason tutkimus argumentaatio- ja retorisen analyysin muodossa sekä kontekstin makrotason tutkimus sosiokulttuurisen analyysin muodossa. Argumenttien etsimisessä tutkielmassa hyödynnetään analysointitapaa, jossa teksteistä pyritään etsimään niiden pääväite ja pääväitteen tärkeimmät perustelut. Tarkemmin analyysimallin hyödyntäminen selitetään tutkimusaineiston analyysin kohdalla (luku 4: Tutkimusaineiston analyysi).

Argumentaatio- ja retoriikka-analyysiin kuuluu molempiin lukemattomia erilaisia nyansseja ja yksityiskohtia. Niiden kaikkien esittelemisen teoriaosuudessa ei ole mielekäästä, joten seuraavissa kahdessa osaluvussa (luku 2.2.1: Argumentaatioteoria ja luku 2.2.2: Retoriikkateoria) esitellään argumentaation ja retoriikan perusteet. Yksityiskohtaisemmat tässä tutkielmassa hyödynnetyt argumentaatioanalyysin ja retorisen analyysin tiedot esitellään itse tutkimusaineiston analyysin kohdalla (luku 4: Tutkimusaineiston analyysi).

2.2.1 Argumentaatioteoria

Jos tekstin kirjoittaja (tai puhuja) pyrkii saamaan lukijan (tai kuulijan) vakuuttuneeksi jostakin asiasta, kirjoittaja esittää jostakin asiasta väitteitä. Jotta lukija vakuuttuisi kirjoittajan esittämistä väitteistä, kirjoittajan on esitettävä väitteidensä tueksi perusteluja. Jos lukija hyväksyy kirjoittajan esittämät perustelut, hän hyväksynee väitteenkin. Jos lukija taas ei hyväksy kirjoittajan esittämiä perusteluja, hän ei luultavasti vakuutu väitteestäkään. Argumentaatioteoria pyrkii analysoimaan kirjoittajan väitteiden ja perusteluiden käyttöä.

Perelmanin (1996, 16–20) mukaan argumentaatiossa pyritään hankkimaan tai vahvistamaan yleisön hyväksyntää tai kannatusta esitetuille väitteille. Argumentoinnilla pyritään vaikuttamaan yleisöön, muuttamaan sen vakaumuksia tai taipumuksia ja hakemaan sen kannatusta. Argumentoinnin

keinot sovitetaan aina keskustelukohteen ja kuulijakunnan luonteen mukaan. Älyllisen hyväksynnän lisäksi argumentaation avulla pyritään usein myös toiminnan tai toiminta-alttiuden luomiseen.

Argumenttien analysoimisessa on muutamia käsitteitä, jotka on syytä esitellä. *Väite* on se lauseen tai virkkeen osa, jota argumentti pyrkii tekemään uskottavaksi. *Perustelu* tai *argumentti* on taas se lauseen tai virkkeen osa, jonka nojalla väite tulisi hyväksyä. Argumentti on olemassa vain, jos on olemassa sekä väite että perustelut väitteen puolesta. Argumentti eroaa selityksestä siinä, että argumentin tehtävänä on *vakuuttaminen* kun taas selityksen tehtävänä on *tehdä* asia tai asioita *ymmärrettäväksi*. Argumentissa on perustelujen ja väitteen lisäksi joukko *taustaoletuksia*. Argumentin taustaoletukset muodostavat yhteyden eli linkin perusteiden ja väitteen välille. Linkki selittää, miksi vastaanottaja hyväksyy väitteen, jos hän hyväksyy perustelut. Argumentti vastaa kysymykseen *Miksi vastaanottajan tulee hyväksyä väite?* (Kakkuri-Knuuttila 1998a, 51–53, 55 sekä Kakkuri-Knuuttila ja Halonen 1998, 63.)

Kakkuri-Knuuttilan ja Ylikosken (1998, 24) mukaan argumentaationanalyysissä on kaksi tehtävää: tekstin tulkitseminen sen merkityssisällön selville saamiseksi ja tekstin sisältämän argumentin muotoileminen omin sanoin. Kakkuri-Knuuttila ja Halonen (1998, 60, 99–101) huomauttavat, että laajasta tekstistä on hyödyllistä etsiä pääväite tai pääväitteet sekä mahdolliset lisäperustelut perusteluille. Pääväite on väite, jolle tekstissä on perusteluja ja joka ei toimi perusteluna muille väitteille. Myös lähimpien taustaoletusten selvittäminen on hyödyllistä: argumentin heikkous voi Kakkuri-Knuuttilan ja Halosen mukaan olla juuri siinä, mitä ei sanota. Lopuksi on myös osoitettava ne kriteerit, joiden nojalla argumentin hyvyttä arvioidaan.

Niin kuin jo aikaisemmin totesin, pyrin etsimään kustakin tekstistä pääväitteen tai pääväitteet. Tämän lisäksi pääväitteen taustaoletuksen tai oletusten selvittäminen kuuluu osana tutkielmani analysointityöhön. Näiden asioiden selvittämisen myötä niin tekstien retorinen kuin sosiokulttuurinenkin analyysi helpottuvat.

2.2.1.1 Argumentointi ja yleisö

Argumentoitaessa ja pyrittäessä vakuuttamaan vastaanottajia koko prosessin keskiöön asettuu luonnollisesti vastaanottajat eli yleisö. Summa (1989, 87, 89) toteaa, että jonkinlainen oletus yleisöstä on välttämätön kaikenlaiselle kielelliselle tuotteliaisuudelle. Olennainen osa kommunikatiivista kompetenssia on kyky ottaa huomioon ja arvioida oman puheen tai muun viestin vaikutuksia, kyky asettua vastaanottajan asemaan. Perelmanin (1996, 21) mukaan yleisöön kuuluvat kaikki ne, joihin puhuja haluaa vaikuttaa argumentaatiollaan. Universaaliyleisö käsittää koko ihmiskunnan tai ainakin sen pätevät ja järjelliset jäsenet. Koko ihmiskuntaa ei todellisuudessa voi tietenkään olla kuulijoina tai lukijoina, mutta puhe tai esitys voidaan ainakin osoittaa koko ihmiskunnalle. Universaaliyleisön vastakohta on yksityinen pohdinta, jota jokainen voi tehdä yksinään. Näiden kahden ääripään väliin jää Perelmanin mukaan erilaisia erityisyleisöjä, joiden koostumus vaihtelee tilanteen mukaan.

Heikkisen (1999, 230–231, 238–239) mukaan suureen osaan pääkirjoituksissa kirjoittuu lukijaksi kansalainen tai koko kansa (universaaliyleisö). Toistuvasti pääkirjoituksiin kirjoittuu vastaanottajaksi myös rajattu kansalaisten joukko: kirjoittaja pyrkii yleensä tällöin luomaan samanmielisyyttä tietämällä ja arvioimalla oletetun, yhteistyöhaluisen me-vastaanottajan ajatuksia ja mielipiteitä. Pääkirjoitus on suunnattu täsmentymättömälle kansanjoukolle, jos oletettua lukijajoukkoa ei eksplikoida eikä sen rajaamiseen anneta vihjeitä.

Luostarinen ja Väliverronen (1991, 89) muistuttavat, että tekstin suhde yleisöön ei tarkoita pelkästään sen todellisia lukijoita, vaan siihen sisältyvää rakenteellista yleisökonstruktiota, oletettuja lukijoita. Leiwo, Luukka ja Nikula (1992, 88–89) toteavat, että kirjoittaessaan tekstiä kirjoittaja osallistuu keskusteluun oletetun vastaanottajan kanssa. Tämä prosessi kirjautuu sitten osittain tekstiin. Myöhemmin lukija purkaa tekstin uudelleen prosessiksi ja muodostaa merkityksen sen pohjalta. Näin kirjoitettukin teksti on merkitysten neuvottelua.

Pääkirjoituksen kirjoittajan on siten otettava huomioon oletettu vastaanottaja, mahdollinen lukija. Vaikka tämän tutkielman tutkimusaineisto koostuukin puoluelehtien pääkirjoituksista, on niidenkin pääkirjoitustoimittajilla pohdittavanaan vastaanottajien joukon koostumus. Vaikka puoluelehteä lukevat pääasiassa puolueen jäsenet tai puoluetta äänestävät henkilöt, ei lukijoiden joukko ole kovinkaan homogeeninen. Kaikkien tähän tutkielmaan valittujen puoluelehtien puolueet ovat isoja yleispuolueita (vasemmistoliitto, SDP, keskusta ja kokoomus), joiden kannattajien joukko on hyvin moninainen. Pääkirjoitustoimittajien on otettava tämä huomioon pääkirjoituksia kirjoittaessaan.

Perelman (1996, 155–156) muistuttaa, että jos argumentilla ei ole yleisön hyväksyntää, se voi synnyttää kielteisen reaktion. Jos argumentin herättämät vastaväitteet jäävät kuulijoiden mieliin vaikuttamaan, argumentti näyttäytyy heikoksi, ja tämä voi vuorostaan heijastua koko esitykseen. Tällöin puhuja kuva eli imago muuttuu. Perelman huomauttaa, että jos se seikka, että väitteen puolesta on esitettävä argumentteja, on vihje siitä, että väite ei ole ilmeinen eikä se välttämättä vakuuta kaikkia.

Leiwo, Luukka ja Nikula (1992, 95–96) puolestaan huomauttavat, että kuulijat tai lukijat voivat kyseenalaistaa informatiivisen lauseen ja vaatia väitteille todisteita. Poliittisessa propagandassa todistamisvelvollisuus kierretään usein vetoamalla indefiniittiseen (tarkemmin määrittelemättömään) joukkoon, jolla kuitenkin on poliittista tai yhteiskunnallista statusta ja näin mahdollinen vastaanottajan hyväksymän auktoriteetti (esimerkiksi *johtavat asiantuntijat* tai *johtavat puolueenjäsenet* [esimerkit -sr-]). Vaikuttamaan pyrkivässä ja argumentoivassa tekstissä ilmausten pitää kuitenkin olla todistettavissa. Luostarinen (2002, 39) painottaa propagandan käsitettä selvitellessään, että ihmisten sosiaalisten arvostusten vaihdellessa on tarkoituksenmukaista käyttää samanaikaisesti muun muassa poliittisiin, taloudellisiin, akateemisiin ja moraalisiin instituutioihin liittyviä auktoriteetteja. Perelman (1996, 107) toteaa, että auktoriteettiin perustuvalla argumentilla yritetään hankkia jollekin väitteelle hyväksyntä jonkin henkilön tai ryhmän nauttiman arvostuksen turvin.

Tämän perustana on ihmisten tapa jäljitellä huomattavana pidettyjen henkilöiden käyttäytymistä ja mielipiteitä.

Kakkuri-Knuuttila ja Halonen (1998, 78) muistuttavat, että argumentin esittäjän tai muun lähteen luotettavuus on keskeistä argumentaatiossa. Omassa tutkielmassani tämä tarkoittaa sitä, että puoluelehtien pääkirjoitusten lukijoilla on oltava luottamus pääkirjoituksiin ja niiden kirjoittajiin. Vaikka lukijat eivät välttämättä tunnekaan pääkirjoitusten tekijöitä, on heillä kuitenkin oltava luottamus siihen, että puoluelehdet jatkavat pääkirjoituksen genrelle tyypillisiä pääkirjoitusten julkaisemista noudattaen genren sääntöjä ja vakiintuneita käytäntöjä².

2.2.1.2 Erilaiset argumentit

Pääkkönen & Varis toteavat, että on olemassa kahdentyyppisiä argumentteja. *Teoreettisissa* eli asia-argumenteissa vastaanottajalle annetaan oikeaksi todistettavia asiatietoja. *Ateoreettiset* argumentit ovat tunnepitoisia ja käytännöllisiä argumentteja, joiden totuusarvoa ei voi testata (esimerkiksi *Tämä on hyvää ruokaa*). Ateoreettiselle argumentoinnille on ominaista sen nojautuminen ihmisten kokemuksiin ja uskomuksiin siten, että esitettävä asia liitetään sellaisen muun asian yhteyteen, johon vastaanottajan arvellaan jo ennestään suhtautuvan tunteenomaisesti. Vastaanottajan arvomaailman tuntemisesta on näin hyötyä: vähemmän edulliset seikat voi näin jättää sanomatta, samoin faktojen kohdalla voi valita niiden esittämisen tai poisjättämisen. Varsinkin vaikuttamaan pyrkivän tiedotteen strategioihin kuuluu faktojen valitseminen. (Pääkkönen & Varis 2000, 109.)

Ylikoski toteaa, että argumentaation tavoitteena on usein synnyttää tunteita. Tunteet vaikuttavat argumenttien arviointeihin usein tiedostamatta ja jopa tarkoittamatta. Tunteet eivät kuitenkaan ole hyväksyttävä peruste hyväksyä tosiasiaväitteitä. (Ylikoski 1998, 161.)

² Pääkirjoituksen genrestä ja ominaisuuksista lisää luvussa 2.3: Pääkirjoitusteoria.

Eräs tyypillinen vaikuttamisen keino on värittyneen sanaston käyttäminen. Sanavalinnan vaikutuskeinot perustuvat sanojen sivumerkityksiin eli *konnotaatioihin*. Usein neutraalin perusilmauksen osoittaminen on mahdotonta. Implisiittisempää vaikuttamista ovat muun muassa tekstin sisältämät kantaottavat ilmaukset, näkökulmasta kertovat ilmaukset sekä presuppositiot eli lauseen sisältävät, piilotetut väittämät, jotka esitetään itsestään selvinä. Vaikuttamaan pyrkivässä kielessä presuppositioita voidaan käyttää tehokkaasti esimerkiksi piiloinformaationa, jota kuulija tai lukija ei helposti huomaa. (Leiwo, Luukka ja Nikula 1992, 93, 101.)

Esimerkiksi lause *Minä lopetan gradun kirjoittamisen* sisältää presupposition, jonka mukaan olen kirjoittamassa gradua. Toinen esimerkki voisi olla kysymys *Kirjoittiko hän graduaan iltaisin vai öisin?* Tässä lauseessa presuppositio rajaa gradun kirjoittamisen ajankohdiksi ainoastaan illan tai yön – aamu ja päivä jäävät täysin mahdollisuuksien ulkopuolelle.

Nykyajan rationaalisuuteen ja loogiseen ajatteluun perustuvassa yhteiskunnassa tilastot ja tarkat mittaukset tai ainakin tarkoilta näyttävät mittaukset ovat vakuuttavia teksteissä. Mittauksia ja matemaattisia menetelmiä arvostetaan niiden täsmällisyyden vuoksi. Kakkuri-Knuuttila (1998b, 265–266) haluaa kuitenkin muistuttaa, että matemaattiset kaavat pätevät todellisuudessa vain tietyllä tavoin tulkittuna ja silloinkin vain tietyin ehdoin. Heikkisen (1999, 202–203) mukaan retorisen rakentumisen kannalta numerotiedoilla on yleensä argumentoinnin rooli: niillä joko pohjustetaan tai perustellaan esitettäviä mielipiteitä ja yleistäviä näkemyksiä. Numerotietoihin vedotaan yleisesti esimerkiksi gallup-jutuissa. Luostarinen (2002, 36) toteaa, että propagandan kohdalla valittua näkökantaa pyritään tukemaan mahdollisimman eksakteilta näyttävien tiedoin ja esityksin, joiden viittaussuhdetta todellisuuteen yleisö on tottunut pitämään väärentämättömänä ja välittömänä. Tällaista aineistoa ovat muun muassa tilastot ja muut numeeriset väitteet.

Argumentoinnin pitäisi periaatteessa olla rehellistä ja avointa. Väitteiden esittäjä voi kuitenkin tiedostamattaan tai tiedostaen turvautua väitteiden perustelussa huonoihin tai virheellisiin perusteluihin. Ylikoski (1998, 159)

muistuttaa, että argumentin huonoudesta tai epäpätevyydestä seuraa vain se, että kyseisen väitteen hyväksymiselle ei ole vielä esitetty riittäviä perusteluja.

Erilaisia väitteiden perustelemistapoja sekä virheellisiä tai huonoja perustelemistapoja on lukuisia, eikä niiden yksityiskohtainen läpikäyminen ole tässä mielekäästä. Tutkimusmateriaalin tarkemmat perustelutavat mahdollisine virheineen käsitellään tutkielman luvussa 4 (Tutkimusaineiston analyysi). Jonkinlaisen käsityksen perustelemistapojen lukuisuudesta voi kuitenkin saada esimerkiksi esittelemällä Ylikosken (1998, 162–173) mainitsemia joitakin yleisimpiä virheellisiä perustelutapoja: *puuttuvien premissien virhe; epäargumentatiiviset perusteet; Ad hominem -argumentaatiovirhe; mustamaalaus; kiistanalaiseen auktoriteettiin vetoaminen; asiaankuulumattomaan auktoriteettiin vetoaminen; auktoriteetin vääristely; auktoriteetin antaminen yleiselle uskomukselle tai väitteen väittäminen todeksi, koska siihen törmätään niin usein; kehäpäättely; harhauttava johtopäätös; väärä dilemma; olkiukko; lörpöttely; savusilli; savuverho; kalteva taso; kausaaliset virhepäättelyt; kokonaisuuden ja osien väliset suhteet; naturalistinen virhepäättely ja geneettinen tai teleologinen virhepäättely.*

2.2.2 Retoriikkateoria

Tässä tutkielmassa argumentaatioteoria erotetaan retoriikkateoriasta. Toisinaan argumentaatioteoriasta ei puhuta erikseen, vaan se saatetaan "alistaa" retoriikkateorian alle. Tähän tutkielmaan valittu erottelu argumentaatioteorian ja retoriikkateorian välillä perustuu Kakkuri-Knuutilan vastaavien teorioiden erottelemiseen.

Kakkuri-Knuutila (1998b, 234, 239) toteaa, että retorisen analyysin kohteena ovat teksti ja sen vaikutuskeinot. Analyysin tekijältä edellytetään tällöin empiiristä tietoa tekstin käsittelemästä asiasta, tekstin tuottamisen tavoitteista ja menettelytavoista, erilaisista aiotuista ja mahdollisista yleisöryhmistä ja heidän vastaanottotavoistaan. Lisäksi analyysin tekijän edellytetään tietävän kohteena olevan alan kielen ja siihen sisältyvien argumenttityyppien tuntemusta. Kakkuri-Knuutilan mukaan retorinen

analyysi eroaa argumentaatioanalyysistä siinä, että argumentaatioanalyysi pelkistää argumentin kielellisen ilmiön ja tarkastelee argumentin asiasisältöä, kun taas retorinen analyysi palauttaa ilmiön ja tutkii näin sekä asiasisältöä että ilmiötä. Retoriikan taustakysymyksenä toimii seuraava kysymys: *Millä eri keinoin tekstin lähettäjä pyrkii vaikuttamaan yleisöönsä?* Lisäksi retorisen analyysin tekijän tulisi pohtia, miksi tekstin lähettäjä käyttää valitsemiaan retorisia keinoja ja kuinka onnistuneita valitut keinot ovat.

Summan mukaan retoriikka tarkastelee tekstuaalisia tuotteita tekoina, maailmaa muuttavina tarkoituksellisina tuotteina, joiden aikaansaamiseksi on ollut tarpeen tehdä valintoja. Argumentoinnin olennaisena piirteenä on se, että se tähtää yhteisymmärryksen saavuttamiseen tilanteessa, jossa on mahdollista valita useamman kuin yhden vaihtoehdoisen päätelmän tai uskomuksen välillä. (Summa 1989, 93–94, 99).

Summa kirjoittaa kiinnostavasti nykyaikana ilmenevästä vähättelevästä suhtautumisesta retoriikkaan:

Sanana *retoriikalla* on nykyään yleensä vähättelevä sävy. Siihen liitetään helposti lisämääre "vain". Jos jokin on "vain retoriikkaa" se on "valheellista" tai ainakin "väritettyä", joka tapauksessa jotakin, jonka sisältö on vähämerkityksistä ja korkeintaan muoto tärkeää. Retoriikka tietynä tiedon ja taidon lajina kuului kuitenkin aikoinaan kaikkein korkeampien oppilaitosten ohjelmaan. Retoriikan taitoa pidettiin sivistyksen olennaisena osana. (Summa 1989, 89.)

Retoriikalla on vähättelevästä suhtautumisesta huolimatta kuitenkin merkittävä asema vaikuttavaan pyrkivissä teksteissä. Erilaisilla retorisilla keinoilla tekstin vaikuttavuutta ja vakuuttavuutta voidaan lisätä. Retoriset keinot kuuluvat kaikkien puhujien ja tekstin kirjoittajien työkaluihin, eikä niitä voi määritellä pelkästään ylimääräiseksi värittämiseksi tai jonkinlaisiksi epärehellisiksi tavoiksi lisätä tekstin vakuuttavuutta. Retorisia keinoja voi tietysti käyttää häikäilemättömästi väärinkin, mutta väärinkäyttö ei ole millään muotoa ainoa mahdollinen lähtökohta retoristen keinojen hyödyntämiseen.

Erilaisia retorisia keinoja on monenlaisia. *Toisto* on eräs retorinen keino. Kakkuri-Knuuttila (1998b, 238) painottaa, että se, mitä toistetaan, on tärkeää. Se mitä toistetaan, on myös totta. Paljon käytettynä toiston vaikutus voi kääntyä vastakohtakseen. Epäolennaisten ja vähäpätöisten seikkojen korostaminen on tavallinen keino saada yleisön huomio pois itselle ikävistä pääasioista.

Retorisiin keinoihin kuuluvat myös erottelutekniikat esimerkiksi vastakohtapareilla *näennäinen–olennainen, teoria–käytäntö, muoto–sisältö, kirjain–henki* tai vaikkapa *järkisyys–tunnesyys*. *Rinnastus* vertailee keskenään samankaltaisia asioita, *analogioissa* etsitään yhtäläisyyksiä joissain luonteenomaisissa piirteissä erityyppisistä asioista. Tärkeitä perustelu- ja havainnollistamis-tekniikoita ovat myös esimerkit. Ennen yleistä sääntöä annettu esimerkki usein perustelee sääntöä, yleisen säännön jälkeen annettu esimerkki taas usein havainnollistaa sääntöä. *Maksiimit* (esimerkiksi elämänohjeet), moraaliset periaatteet ja sananparret toimivat lähinnä perustelujen tai johtopäätöksen yhteenvetona. (emt., 250–253.)

Pääkkösen ja Variksen (2000, 92–93) mukaan vastakohtaparien käyttö on tyypillinen ominaisuus nykyajan asiateksteille, esimerkiksi poliittisille pääkirjoituksille. Vastakohtia voidaan asettaa muun muassa yksilöiden ja ryhmien välille (*hallitus vs. oppositio, oikeisto vs. vasemmisto, valtio vs. kansa* tai *maaseutu vs. kaupunki*), poliitikkojen ja politiikan laadun välille (*vanha vs. uusi* tai *pitkäjänteisyys vs. lyhytjänteisyys*) ja julkisuuden sisälle (*asiallisuus vs. epäasiallisuus*). Perusarvioinnit pohjautuvat ihmisten ryhmäjäsennyksiin, sillä tietyn ryhmän jäsenenä ihminen omaksunee tietyt ideologiat, mikä heijastunee ihmisen tavassa jäsentää maailmaa ja toimia sekä ajatella. Tutkijan tehtävänä on selvittää, keitä siinä pidetään *meinä* ja keitä *heinä*. (Pääkkönen & Varis 2000, 92–93.)

Fairclough´n (1997, 235, 237) mukaan sisällyttävän *me*-sanän käytöllä kirjoittaja osoittaa solidaarisuutta meitä kohtaan mutta toisaalta ottaa itselleen myös vallan puhua muiden puolesta. Näin *meidän* rajojen

epäselvyys ja merkityksen jatkuva liike on tärkeä voimavara poliittisessa diskurssissa.

Kakkuri-Knuuttila esittelee erilaisia argumentteja vahvistavia, heikentäviä tai värittäviä ilmaisuja. *Takauksen* tehtävänä on lisätä perustelujen hyväksyttävyyttä viittaamalla terveeseen järkeen, auktoriteettiin tai mahdollisuuteen perustella perusteita edelleen. Takaavia ilmaisuja (esimerkiksi *on varmaa, että* tai *alan huippututkijat esittävät, että*) käytetään usein silloin, kun perustelu puuttuu, kun se on kiistanalainen tai heikko. Suojaus taas suojaa argumentin perusteita vastaanottajan kritiikiltä heikentämällä asiaväitteen sisältöä. Suojauksia ovat muun muassa *kaikki – useimmissa tapauksissa* tai *on – on todennäköistä, että*. (Kakkuri-Knuuttila 1998b, 256.)

Vahvistus on suojauksen vastakohta: se korostaa perusteiden uskottavuutta vakuuttamalla puhujan tai kirjoittajan varmuudesta tai se korostaa perusteiden painoa vahvistamalla asiasisältöä. Vahvistuksia ovat esimerkiksi *moni – erittäin moni* ja *suuri – hyvin suuri*. *Värittävä ilmaisu* luo kielteisen tai myönteisen arvo- tai tunnelatauksen antamatta perusteluja. Argumentaatioanalyysissä olisikin tutkittava, jääkö argumentti jäljelle kun väritykset poistetaan. *Suostutteleva määritelmä* taas tarkoittaa seuraavaa: kiistanalainen asia määritellään siten, että määritelmään jo sinänsä sisältyy kannanotto kiistaan (esimerkiksi *Abortti on sikiön murha.*). Määritelmä ei kuitenkaan ole argumentin peruste. (emt. s. 256–258.)

Heikkinen (1999, 130–133) toteaa, että perusmerkitykseltään suhteellisen neutraalia sanaa voidaan pääkirjoituksissa käyttää joko negatiivisesti tai positiivisesti. Tällöin esimerkiksi vasemmistolaislehdessä *oikeistolainen* on negatiivinen ilmaisu, kun taas oikeistolaislehdessä vastaava sana on positiivinen ilmaisu. Oman taustapuolueen politiikka nähdään tietenkin positiivisessa valossa. Yhteen ja samaan tarkoitteeseen voi viitata myös erilaisilla substantiiveilla (esimerkiksi *lama, taantuma, laskusuhdanne, talouden notkahdus, talouskriisi* jne.). Leiwo ja Pietikäinen (1996, 104–105) huomauttavat, että asenteet ja arvostukset näkyvät sanaston valinnassa ja siinä, nimetäänkö tarkoitteet neutraalisti tai affektiivisesti: usein neutraalin

ilmauksen löytäminen on mahdotonta. Esimerkiksi verbien valintaan liittyy paitsi jonkin toiminnan luokittelu suotavaksi tai paheksuttavaksi myös osapuolten roolien määrittely.

2.2.3 Metaforat retorisena keinona

Yksi käytetyimmistä retorisista keinoista on metaforien käyttö. Tämän tutkielman analyysiosassa metaforia käsitellään vain silloin, kun ne selkeästi tulevat esiin tekstissä. Muita kielikuvia (trooppeja) ei tässä tutkielmassa käsitellä syvällisesti. Metaforien ominaisuuksia ja teoriaa on kuitenkin syytä käsitellä, jotta niiden käyttö tulisi paremmin ymmärretyksi.

Mikä on metafora? Hellsten (1996, 178, 182) toteaa, että metaforalla uutta ja outoa asiaa jäsennetään tutun asian termein. Tärkeitä ovat vakiintuneet metaforiset tavat esittää asioita itsestäänselvyyksien kautta. Metaforat toimivat perustana, jolle poliitikkojen, journalistien ja kansalaisten tapa käsitteellistää asioita perustuu. Luostarisen ja Väliiverosen (1991, 56) mukaan metaforalla ilmaistaan jokin outo asia tutummalla ja arkisemmalla käsitteellä. Metaforat paljastavat usein myös jotakin olennaista tutkimuksen luonteesta ja käyttäjänsä käsityksistä. Perelmanin (1997, 135) mukaan Aristoteles sanoo metaforan syntyvän, kun asialle annetaan nimi, joka varsinaisesti kuuluu jollekin muulle – merkityksen siirtyminen voi tapahtua yleisestä erityiseen, erityisestä yleiseen tai analogian kautta. (Perelman 1996, 135.)

Iina Hellsten (1997, 1, 3, 8) huomauttaa, että metaforiset ilmaisut otetaan usein itsestään selvinä ja luonnollisina tapoina käsitellä asioita eikä niiden implisiittisesti ehdottamaan maailmankuvaan kiinnitetä huomiota. Monesti metafora hallitsee ja rajoittaa käyttäjänsä ajattelua sen sijaan että käyttäjä hallitsisi itse metaforaa. Hellstenin mukaan journalismissa yleinen kyseenalaistamaton asioiden metaforisointi johtaa helposti lukkiutuneeseen tilanteeseen, jossa asioita käsitellään alati totutusta näkökulmasta käsin: tämä estää luovien ratkaisujen käytön. Metaforat ovat kuitenkin olennainen osa ihmisajattelua. Esimerkiksi Perelman (1996, 137–140) katsoo, että filosofinen ja kenties mikään muukaan luova ajattelu ei voi tulla toimeen ilman metaforia.

Kakkuri-Knuuttila (1998b, 260) toteaa Perelmaniin ja Olbrechts-Tytecaan viitaten, että metaforat voidaan jakaa kahtia *uinuviin* ja *ilmeisiin*. Ilmeiset metaforat ovat metaforia, jotka huomaamme helposti niiden poikkeuksellisen luonteen vuoksi. Uinuvat metaforat ovat taas arkikielen metaforia, joiden metaforisesta luonteesta olemme tuskin tietoisia. Uinuvan metaforan esimerkkinä käy vaikkapa lause *Tutkimusaineiston laatu on hyvin korkea*. Lauseessa tutkimusaineiston laatua kuvaillaan *ylhäällä-alhaalla*-vastinparilla. Tutkimusaineiston laatu on helpompi ymmärtää, kun se liitetään korkeuteen liittyvään termistöön. Tällaisen lauseen käyttäjän on kuitenkin oletettava, että vastaanottajat käsittävät yleisen käsityksen mukaisesti ylhäälle sijoitetut asiat arvostetuimmiksi tai paremmiksi kuin alhaalle sijoitetut.

Tässä tutkielmassa pyrin erottelemaan metaforat toisistaan joko uinuviin tai ilmeisiin niiden metaforien kohdalla, jotka ovat tämän tutkielman kannalta olennaisia.

2.3 Pääkirjoitusteoria

Pääkirjoitus on olennainen osa sanomalehteä. Harva sanomalehti jättää nykyään julkaisematta sivuillaan pääkirjoitusta. Vaikka sanomalehti tunnustetaan pääasiassa uutisista, pääkirjoitus on yksi sanomalehden tyypillisimmistä tunnusmerkeistä. Hemánus (1972, 2–5) jakaa länsimaisen sanomalehden ajankohtaisen toimituksellisen sisällön kolmeen kategoriaan: uutisiin, uutisten taustaselvityksiin ja kommentteihin. Kommentilla tarkoitetaan arvostuksia sisältävää kirjoittelua. Sanomalehden pääkirjoitus kuuluu kommenttien kategoriaan ja Hemanuksen mukaan sillä tarkoitetaan kirjoitusta, jossa lehdellä on instituutiona legitiimi oikeus esittää arvostuksensa tai arvostusluontoiset kannanottonsa. Journalistisen käytännön mukaan lehti useimmiten myös käyttää hyväkseen tätä mahdollisuutta.

Pääkirjoituksia on määritelty monin tavoin. Tässä tutkielmassa jo mainittujen Alasuutarin (ks. luku 1.1: Tutkielman tutkimusaihe) ja Hemanuksen määritelmien lisäksi pääkirjoitusta ovat määritelleet muun muassa Huovila, Kakkuri-Knuutila, Pääkkönen ja Varis sekä Teikari. Huovilan (2001, 9, 12) mukaan pääkirjoitus kuuluu mielipidekirjoituksiin, jotka ovat kahden tai useamman osapuolen keskustelun tai väittelyn kiteytyksiä. Kakkuri-Knuutila (1998a, 408) määrittelee pääkirjoituksen mielipidekirjoitukseksi, joka ilmaisee lehden edustamia näkemyksiä, ja siten pääkirjoituksen yhdeksi tavoitteeksi muodostuu argumentointi jonkin kannan puolesta. Pääkkönen & Varis (2000, 41) taas liittävät pääkirjoituksen analysoivaa rakennetta noudattaviin tekstilajeihin. Pääkirjoitus on heidän mukaansa artikkeli, jossa vastaanottajaan vaikuttaminen on keskiössä. Teikarin (1990, 57) mukaan pääkirjoituksessa on pääsääntöisesti tarkoitus vaikuttaa mielipiteisiin ja johtaa lukijaa halutunlaiseen toimintaan.

Erilaiset määritelmät korostavat kaikki pääkirjoitusten painottumista vaikuttamaan pyrkiviin mielipidekirjoituksiin. Näin pääkirjoitukset eroavat sanomalehden uutisjutuista, joissa vakiintuneiden journalististen

käytäntöjen mukaisesti pyritään välttämään liiallista kannanottoa ja suoraa vaikuttamista lukijoihin. Kivikurun (1996, 162) mukaan pääkirjoitusten ja muiden mielipidejuttujen kohdalla vastaanottaja tunnistaa, että asian ja hänen itsensä välissä on kertoja. Uutisesta taas ei saa samalla tavalla otetta. On kuitenkin huomioitava, että uutiset voivat sisältää mielipiteitä ja toimittaja voi tiedostamatta tai tiedostaen vaikuttaa uutistekstillä lukijoihin, mutta pääasiallisesti mielipiteet ja vaikuttaminen näkyvät sanomalehden kommenttiaineistossa.

Pääkirjoitus on yksi joukkoviestinnässä ja journalismissa esiintyvistä *genreistä* eli lajityypeistä. Huovilan (2001, 51) mukaan genret ja formaatit ovat sidottuja sisältönsä. Ne määräävät esitettävän asian ja ohjelman muodon, jolloin vastaanottajan on helpompi tulkita asiaa: vastaanottajalla on jo ennen sisältöön tutustumista tiedossa se, mitä hän voi odottaa ja missä muodossa. Fairclough (1997, 249) toteaa lukijan suhtautuvan kunkin tiedotusvälineen genreen odottaen siltä tiettyjä asioita. Genren ominaisuuksista poikkeaminen olisi lukijalle yllättävää. Tutkijalle genren tunnistaminen ja tiedostaminen on myös olennaista. Kakkuri-Knuuttila (1998a, 44) muistuttaa, että tekstianalyysiä tehtäessä on otettava huomioon tekstin laji. Tekstistä on Kakkuri-Knuuttilan mukaan etsittävä vastauksia vain kyseiselle tekstilajille ominaisiin kysymyksiin – muihin kysymyksiin vastaukset on etsittävä tekstin ulkopuolelta.

Pääkirjoitusta lukiessaan sanomalehden lukija on tietoinen, että toisin kuin uutisjutuissa, pääkirjoituksessa häneen pyritään vaikuttamaan. Lukija on ainakin jossain määrin tietoinen siitä, että pääkirjoituksessa pyritään usein esittämään ja perustelemaan pääkirjoitustoimittajan kirjoittama lehden institutionaalinen kanta johonkin asiaan. Kriittistä medialukutaitoa kaipaavat ovatkin korostaneet muun muassa sitä, että mediaa kuluttavien ihmisten olisi hyvä osata erottaa erilaisia median ja journalismin muotoja ja toimintatapoja. Pääkirjoituksen erottaminen uutisista ja muusta lehden aineistosta sekä pääkirjoituksen olennaisimpien ominaisuuksien tunnistaminen ovat kriittisen medialukutaidon perustaitoja.

Teikari (1990, 63) toteaa Maakuntien Ykköslehtien obsläs-tutkimukseen vuodelta 1980 ja Satakunnan Kansan obsläs-tutkimukseen vuodelta 1987 vedoten, että pääkirjoituksia lukee ainakin yli puolenvälin 7–10 prosenttia lukijoista. Vaihtelu on kirjoitusten aiheesta riippuen suuri, 4–12 prosenttia. Prosenteista on kuitenkin havaittavissa, että pääkirjoituksia lukee vain hyvin pieni osa sanomalehden lukijakunnasta. Teikarin mukaan pääkirjoitukset onkin usein tarkoitettu politiikan ja talouselämän päättäjille (emt. 1990, 63). Rusi (1985, 31) muistuttaa, että vaikka pääkirjoitusten lukijamäärä on jatkuvasti pieni, ei niiden merkitystä mielipiteenmuodostuksessa tulisi kuitenkaan väheksyä: pääkirjoituksissa heijastuu lehden lipun väri. Rusin mukaan lehdistön primääri merkitys on siinä, että se siivilöi esille julkiseen keskusteluun ydinkysymykset ja pääkirjoituksissa esillä ovat yleensä vain juuri ydinkysymykset. Rusi arvelee, että lähinnä mielipidejohtajia palveleva pääkirjoitusaineistokin löytäneet tiettyjen väliportaikkojen kautta tiensä vain pääuutisia ja otsikoita selaavien ”enemmistökansalaisten” tietoisuuteen.

2.3.1 Poliittinen puhe ja pääkirjoitus

Kakkuri-Knuuttila (1998a, 43) toteaa pääkirjoituksen vastaavan argumentaatioltaan ja rakenteeltaan usein perinteisiä puheita, joissa on yksi tai korkeintaan kaksi pääväitettä. Kakkuri-Knuuttila ja Halonen (1998, 103) huomauttavat, että sanomalehtien pääkirjoituksissa on useita argumentteja, mutta niiden rakenne on melko yksinkertainen. Pääväitteitä on tavallisesti yksi ja ne ovat usein toimintakehotuksia tai jonkin jo tehdyn toimenpiteen arvioita.

Argumentaatioltaan ja rakenteeltaan perinteisiä puheita vastaavaa puoluelehden pääkirjoitusta voidaan pitää yhtenä *poliittisen puheen* muotona. Vaikka poliitikkojen pitämiin puheisiin nähden pääkirjoitusten esitystilanne, rakenne ja muoto ovat hieman erilaisia – muun muassa pääkirjoitusten genreen syntyneiden sekä journalistisessa kulttuurissa ilmenevien ominaispiirteiden vuoksi –, pääkirjoituksissa voidaan nähdä yhteneviä piirteitä poliittisten puheiden kanssa.

Pekonen (1991, 46, 55) painottaa poliittisen puheen olevan tietoisesti tai tietämättä tilanteen ja todellisuuden määrittelyä: kielestä tulee näin osa tapahtumia, kun se nimeää tosiasioita ja antaa näin tapahtumille merkitystä. Tällöin moderni parlamentaarinen politiikka on kamppailua vallasta: kenen kielellä, sanoilla, termeillä ja symbolisilla ilmauksilla todellisuutta määritellään. Kielenkäytön ja puheen poliittisuuden yleisinä tunnusmerkkeinä on Pekosen mukaan esitetty, että siinä on kyse tulevaisuudesta sekä päätöksistä ja toimintatavoista, joille on vaihtoehtoja. Poliittinen puhe on näin väistämättä taivuttelua, ja sen voima on subjektiivisuudessa, oman näkökulman esilletuomisessa ja puolustamisessa. Ylikoski (1998, 162, 423) toteaa poliittisen puheen tavoitteina olevan yleisön uskomuksiin ja tunteisiin vaikuttamisen: näin yleisöä pyritään motivoimaan toimintaan. Ylikosken mukaan poliittiselle retoriikalle on tyypillistä opponentin kannan kärjistäminen ja vääristely. Summan (1989, 97) mukaan poliittisten argumentaatioiden oletetaan olevan korostetusti yleisöön vetoavia.

Kakkuri-Knuuttila (1998b, 243–244) kiteyttää Aristoteleen *Retoriikka*-teokseen tukeutuen poliittisen puheen pääväitteeksi joko väitteen *Tehkää teko A* tai väitteen *Pidättäytykää teon A tekemisestä*. Aristoteelinen käytännöllinen argumentaatio arvioi tekoja seurausetiikan tapaan niiden hyvien ja huonojen seurausten mukaisesti. Tästä saadaan kahdenlaisia argumentteja:

P: *Teolla A on hyvä seuraus B.*

V: *Tehkää teko A.*

tai

P: *Teolla A on huono seuraus B.*

V: *Pidättäytykää teon A tekemisestä.*

Näiden väitteiden taustaoletuksina toimivat seuraavat selitykset:

T: *Sellainen asia on tehtävä, jolla on hyviä seurauksia.*

T: *Sellaisen asian tekemisestä on pidättäydyttävä, jolla on huonoja seurauksia.*

2.3.2 Erilaiset pääkirjoitukset

Hemánuksen (1972, 6) mukaan joukkotiedotuksen avulla tapahtuva vaikuttaminen jaetaan kahteen pääluokkaan: *propagandaan* eli avoimeen vaikuttamiseen ja *indoktrinaatioon* eli piilovaikuttamiseen. Sanomalehden pääkirjoitukset Hemánus sijoittaa propagandan luokkaan, koska niissä pyritään vaikuttamaan lukijaan, ja lukija on yleensä tästä tietoinen.

Hemánus (emt., 17–18, 43) muodostaa pääkirjoitusten päämääränasetteluun kaksi perusulottuvuutta: *arvostusten* ja *arvostusluontoisten kannanottojen* esittämisen ulottuvuuden sekä *vaihtoehtojen tarjoamisen* ulottuvuuden. Hemánus määrittelee arvostuksen arvovalintojen soveltamiseksi esillä olevaan ongelmaan ja arvostusluonteisen kannanoton jonkin ilmiön syytä tai seurauksia koskeviksi väittämiksi, joiden avulla voidaan välillisesti tehdä päätelmiä väittämien esittäjän ilmiöön kohdistamista arvostuksista. Näitä perusulottuvuuksia hyödyntäen Hemánus (emt., 19) jakaa pääkirjoituksen typologian seuraavan nelikentän muotoon:

		Ei esitetä arvostuksia eikä arvostusluonteisia kannanottoja	Esitetään arvostuksia tai arvostusluonteisia kannanottoja
Vaihtoehtojen tarjoamisen aste	Mainitaan vaihtoehtoisia kannanottoja	Pohdiskeleva pääkirjoitus	Erotteleva pääkirjoitus
	Ei mainita vaihtoehtoisia kannanottoja	Taustaa valottava pääkirjoitus	Linjaa viitoittava pääkirjoitus

Pohdiskelevassa pääkirjoituksessa ei esitetä kirjoituksen asiaa koskevia arvostuksia tai arvostusluonteisia kannanottoja. Vaihtoehtoisia kannanottoja mainitaan kuitenkin useampi kuin yksi, ja tämän pääkirjoitustyyppin eräs tunnusmerkki onkin "toisaalta-toisaalta"-sanaparin käyttö. *Erotteleva pääkirjoitus* esittää käsiteltävää asiaa koskevia arvostuksia tai arvostusluonteisia kannanottoja ja siinä mainitaan myös useampi kuin yksi vaihtoehtoinen kannanotto. Pääkirjoituksen kirjoittaja pyrkii tällöin erottelemaan lukijalle valmiiksi yhden suositeltavan kannanoton muitten joukosta. (emt., 19–24.)

Taustaa valottava pääkirjoitus ei esitä käsiteltävää asiaa koskevia arvostuksia tai arvostusluonteisia kannanottoja. Siinä ei myöskään mainita vaihtoehtoisia kannanottoja. Hemánus näkee tämän pääkirjoitustyyppin eräänlaiseksi pääkirjoituksen muotoon puetuksi uutisen taustaselvitykseksi. *Linjaa viitoittavassa pääkirjoituksessa* esitetään käsiteltävää asiaa koskevia arvostuksia tai arvostusluonteisia kannanottoja. Muita mahdollisia kannanottovaihtoehtoja ei kuitenkaan mainita: lukijalle ikään kuin viitoitetaan kirjoittajan mielestä ainoa oikea linja. (emt., 25–28.)

Hemánus huomauttaa, että erottelevassa ja linjaa viitoittavassa pääkirjoitustyyppissä pyritään tarkoituksellisesti vaikuttamaan lukijan mielipiteisiin, asenteisiin ja arvoihin. Tähän pyritään useilla erilaisilla kielellisen vaikuttamisen keinoilla. Hemánus ei katso pääkirjoituksen keskimääräisellä lukijalla olevan edellytyksiä tiedostaa läheskään kaikkia niitä keinoja, joita käyttäen häneen pyritään vaikuttamaan pääkirjoituksissa. (emt., 1972, 30–31.)

Heikkinen ei tyydy täysin Hemánuksen tekemään pääkirjoitusten jakoon. Heikkisen (1999, 224–225) mukaan pääkirjoituksia ei voi Hemánuksen tapaan jakaa jyrkästi propagandistisiin ja indoktrinoiviin, vaan esimerkiksi useimmissa Heikkisen "Ideologinen merkitys" -teoksen tutkimusaineiston pääkirjoituksissa on sekä propagandistisia että indoktrinoivia aineksia. Heikkinen jakaa pääkirjoitukset karkeasti kahtia: Eksplisiittiset, vaikuttamaan pyrkivät merkitykset ovat propagandistisia. Implisiittisiksi

jäävät merkitykset ovat indoktrinoivia ja manipuloivia, kätkeytyvät vihjailun avulla vaikuttamaan pyrkiviä.

Tässä tutkielmassa hyödynnetään Hemánuksen tekemää pääkirjoitusten jakoa Heikkisen kritiikki huomioiden. Tutkimusaineiston pääkirjoituksista pyritään nostamaan esiin toisaalta kaikkein eniten selkeästi kantaaottavat ja toisaalta kaikkein vähiten kantaaottavat pääkirjoitukset. Selkeät, propagandistiset tekstit pyritään näin erottelemaan kaikkein hienovaraisimmista, indoktrinoivia aineksia sisältävistä teksteistä.

2.3.3 Pääkirjoitusten yleisiä ominaisuuksia

Heikkinen toteaa, että pääkirjoituksissa asiat usein tapahtuvat kuin itsestään, luonnonlainomaisesti. Tämä on tyypillistä esimerkiksi politiikassa, kun toimijoiden vastuullisuutta ei syystä tai toisesta haluta ilmaista tai se ei ole mahdollista. Ihmistoimijan sijasta korostuvat tällöin esimerkiksi paikka ja väline. Ihminen esitetään pääkirjoituksissa usein olemisessa ja tapahtumisessa passiivisena sivustaseuraajana, kun tekstinulkoisessa todellisuudessa ihmiset ovat aktiivisia toimijoita. Kasvoton ihmisryhmä saa kuitenkin yksittäisen ihmisen piirteitä ja toimintoja (psyykkisiä, fyysisiä ja verbaalisia). Pääkirjoituksissa pyritään Heikkisen mukaan myös erilaisiin tilastoihin ja numerotietoihin vetoamalla tuomaan niihin objektiivisuusvaikutelmaa ja siten uutismaisuutta. Tavoitteena on tällöin luoda tekstistä vaikutelmaa objektiivisena heijastumana tekstinulkoisesta todellisuudesta ja kontekstista. (Heikkinen 1999, 136–139, 147, 199.)

Heikkisen mukaan tyypillinen pääkirjoituksen ominaisuus on esittää jokin todellisuuden liikkeessä oleva ja epävakauden tilassa oleva prosessi pysäytettynä tilanteena. Pääkirjoitukset eivät yksityiskohtaisesti eivätkä eritellen kuvaa konkreettisen maailman arkipäiväisiä asioita, mikä rajoittaa kirjoittajien mahdollisuuksia verbinvalinnoissa. Asioiden suhteita ja luokitteluja ilmaistaan tällöin usein olla-verbillä, ja mentaalisia tai verbaalisia toimintoja ilmaistaan *ajattelua*, *sanomista*, *toivomista* ja *tuntemista* ilmaisevien verbien avulla. Konkretian ja esimerkkien sijaan asioita ja suhteita ajatellaan ja abstrahoidaan. Tällä tavoin tehdään mahdolliseksi maailman tarkastelu sellaisista asemista, jotka helpottavat

mielipiteiden ilmaisemista. Tähän liittyy läheisesti myös "asioista perillä olemisen" merkitysjuonne: kun tuotetaan varman totuuden tuntuisia yleistäviä kuvauksia, oikeutetaan lehden asemaa institutionaalisen mielipiteen ilmaisijana ja yhteiskunnalliseen keskusteluun osallistujana. (Heikkinen 1999, 123–124, 126.)

Hemánus toteaa pääkirjoituksissa saattavan usein esiintyä ihmisten jakaminen sisä- ja ulkoryhmiin. *Sisäryhmä* on ryhmä, jonka edustajana ja äänenkannattajana lehti esiintyy ja jonka piiriin se ainakin implisiittisesti katsoo suuren osan lehden lukijoista kuuluvan. Lehti pyrkii esittämään sisäryhmän etupyrkimykset legitimeiksi ja ryhmän käsitykset asioista perustelluiksi. *Ulkoryhmä* on taasen ryhmä, jolla on vastakohtaisuuksia lehden edustaman sisäryhmän kanssa ja jonka piiriin lehti ei katso tai toivo suurenkaan osan lukijoistaan kuuluvan. Lehti pyrkii esittämään ulkoryhmän etupyrkimykset ei-legitimeiksi ja ryhmän käsitykset asioista perustelemattomiksi. Puoluelehdissä pääkirjoitus laaditaan ja suunnataan sisäryhmälle, jolloin se palvelee puolueen kannattajien sisäistä kommunikaatiota. Useimmiten pääkirjoitus on koko poliittisen eliitin keskinäistä kommunikaatiota, jossa välitetään sanomia sisäryhmästä ulkoryhmään päin. Pääkirjoitus alkaa usein tulkinnalla tai arviolla ulkoryhmän ajattelusta tai toiminnasta polemikoiden ulkoryhmää vastaan. Polemiikki johtaa käytännössä usein vastapolemiikkiin, jossa esitetty tulkinta tai arvio kiistetään. Sisä- ja ulkoryhmän erottaminen toisistaan on Hemánuksen mukaan tyypillistä juuri erotteleville ja linjaa viitoittaville pääkirjoituksille. (Hemánus 1972, 33, 37, 41–42.)

Luostarinen (2002, 38–40) muistuttaa, että jos tekstien analysointi paljastaa voimakkaan jaon sisä- ja ulkoryhmiin, on syytä epäillä propagandan vaikutusta. Propagandassa on tyypillistä identifikaatioehdotusten voimakas polarisaatio, hyvän ja huonon, hyväksyttävän ja torjuttavan, hyödyllisen ja haitallisen käyttäytymisen jyrkkä erottaminen; jos et ole puolellamme, olet meitä vastaan.

Heikkinen toteaa, että pääkirjoituksista suurin osa arvioi poliitikkojen puheita, asiantuntijalausuntoja tai muiden tiedotusvälineiden juttuja

negatiivisesti tai positiivisesti arvottaen. Pääkirjoitukset eivät näin juuri keskustele kansan kanssa tai aseta keskinäiseen dialogiin kansalaisten ja päättäjien näkemyksiä, vaan ne toimivat poliitikkojen keskustelujen välittäjinä ja antavat politiikan diskurssille väylän osallistuen samalla itse keskusteluun ja ollen näin toimijoina politiikan diskurssissa. (Heikkinen 1999, 174, 206–207.)

Tässä tutkielmassa pyritään osaltaan tutkimaan, millaisia ominaisuuksia on tutkimusaineistoon valituilla pääkirjoituksilla. Tutkielmaa luettaessa on kuitenkin syytä muistaa, että tähän tutkielmaan valitut pääkirjoitukset on seulottu mukaan aiheen perusteella. Kattava analyysi puoluelehtien pääkirjoitusten yleisistä ominaisuuksista ja tyyleistä vaatisi laajemman tutkimusaineiston ja monipuolisemman pääkirjoitusten aihevalikoiman.

2.4 Sosiokulttuurinen analyysiteoria

Sosiokulttuurinen analyysi kumpuaa tutkielman tekijän omasta yhteiskunnallisesta tietoudesta ja ”ajan hermolla” pysymisestä. Niin kuin jo tutkielman johdannossa (luku 1) kirjoitin, tämän tutkielman sosiokulttuurinen analyysi edellyttää tutkielman tekijältä tietoa muun muassa Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikasta, Euroopan unionista, Natosta sekä puolueista ja puoluelehdistä. Kaikkien näiden taustatietojen selvittäminen ja kertominen ei ole mahdollista eikä järkevääkään. Taustaksi on kuitenkin paikallaan kerrata Suomen lännettymisen lähihistoriaa sekä olennaisia tietoja muun muassa Natosta ja Euroopan unionista. Luvuissa 2.4.1, 2.4.2, 2.4.3 ja 2.4.4 käsitellään tiivistetysti Suomen länsi-integraatiota. Varsinaisen tutkimusaineiston ja tutkimusanalyysin puolella käsitellään tarkemmin valtioneuvoston turvallisuus- ja puolustuspoliittista selontekoa (luku 3.1) sekä lyhyesti puolueiden kannanottoja siihen (luku 3.2).

2.4.1 Länsi-integraatio

Monissa Suomea käsittelevissä teksteissä vilahtelee sana *länsi-integraatio* tai *lännettyminen*. Tällä tarkoitetaan Suomen pyrkimistä eri yhteiskunnan osa-alueilla kohti länttä ja länsivaltioita. Länsi-integraation osina voidaan nähdä muun muassa hakeutuminen vaivihkaa kohti länttä kylmän sodan aikana, jäsenyyshakemus ja sittemmin jäsenyys Euroopan unionissa, jäsenyys Euroopan talous- ja rahaliitossa EMU:ssa sekä mahdollinen jäsenyys Pohjois-Atlantin puolustusliitossa Natossa. Integraatiopolitiikkaa on käsitelty useissa teksteissä. Kansa euromyllyssä -kirjassa (1996, 33) todetaan, että Suomen integraatiopolitiikka on toisen maailmansodan jälkeen ollut nelivaiheinen: bilateralismin³ kausi vuosina 1945–1955, kaupan vapautumisen vaihe vuosina 1956–1959, vapaakauppapolitiikan kausi vuosina 1960–1973 sekä laajan vapaakauppajärjestelmän vaihe vuodesta 1974 eteenpäin. Hitaasti, pienin askelin Suomi on liikkunut kohti isompia vapauksia lännen suunnassa.

Alasuutari (1996, 11–12) jakaa teoksessaan *Toinen tasavalta* Suomen itsenäisyyden ajan historian kahteen jaksoon: ensimmäiseen ja toiseen tasavaltaan. Ensimmäinen tasavalta sijoittuu aikajanalla itsenäisyyden alusta sota-aikaan. Toinen tasavalta asettuu taas sodanjälkeisestä ajasta Neuvostoliiton hajoamiseen 1990-luvun alussa sekä Suomen liittymiseen EU:n jäseneksi vuonna 1995. Ulkopoliittisesti toisen tasavallan aikana Suomen geopoliittinen asema muuttui selvästi ensimmäiseen tasavaltaan verrattuna. (Alasuutari 1996, 11–12.) Alasuutarin kirja jää mielenkiintoiseen vaiheeseen, mahdollisen kolmannen tasavallan ajanjaksoon. Suomen EU-jäsenyyden alkuhetkistä on tätä kirjoitettaessa kulunut yli seitsemän vuotta ja vettä on virrannut tuona aikana joessa melkoiset määrät. Kuuluuko kolmannen tasavallan ajanjaksoon kenties vahva pyrkimys kohti EU:n ydintä sekä Nato-jäsenyys?

Suomen tilanne on muuttunut kylmän sodan myötä ja sen jälkeen varsin radikaalisti. David Arterin (1999, 286–287) mukaan vuosien 1949–1991 välistä aikaa on kuvattu Pohjoismaiden osalta termillä pohjoinen tasapaino

³ Bilateraalisella kaupalla tarkoitetaan tässä Suomen ja Neuvostoliiton välistä, kahdenkeskistä kauppaa.

(*Nordic balance*). Tämä on tarkoittanut sitä, että Pohjoismaiden välillä on vallinnut turvallisuuspolitiikan osalta molemminpuolinen riippuvaisuus ja tietoisuus turvallisuuspoliittisten päätösten alueellisista vaikutuksista. Lisäksi Arterin mukaan Pohjoismaiden välillä on ollut suuri molemminpuolinen ymmärrys ja harkinta. Pohjoismaat ovat joutuneet toimimaan kahden suurvallan (Yhdysvallat ja Neuvostoliitto) ja niiden intressiristiriitojen välisessä maastossa, jossa suurvallat tekivät siirtoja ja vastasiirtoja pienten maiden joutuessa reagoimaan niihin.

Kylmän sodan aikana Suomi siis oli ja eli tiiviisti kahden suurvallan välissä, toisen suurvallan (Neuvostoliiton) rajanaapurina. Alasuutarin (1996, 155, 161–169) mukaan ulko- ja sisäpolitiikka sotkeutuivat jatkuvasti toisiinsa Suomen poliittisessa puheavaruudessa, kun Neuvostoliitolla katsottiin olevan itsestään selvästi oikeus puuttua Suomen ulkopoliittisiin ratkaisuihin. Neuvostoliiton luottamuksen voittamisesta tuli tärkeä asia. YYA-sopimuksen ehtoista huolimatta Suomi ilmaisi halunsa pysyä puolueettomana suhteessa suurvaltojen eturistiriitoihin. Piiraisen (1993, 9, 10–11) mukaan Suomen suhteita Neuvostoliittoon hoidettiin rituaalisella toiminnan tasolla: Suomen ulkopoliitiikka ja sitä koskevat kannanotot olivat sotien jälkeen Neuvostoliiton hajoamiseen asti salatiedettä, johon vain harvoilla oli oikeus puuttua. Itä-Eurooppaan suhteet hoidettiin rituaalisen toiminnan tasolla, kun taas käytännössä pyrittiin kaikessa hiljaisuudessa ja kaikin keinoin loitontumaan Itä-Euroopasta. Ruuska (1999, 82) esittelee väitöskirjassaan tuon ajan Suomesta käytyjä puheenvuoroja. Hänen mukaansa noiden puheenvuorojen perusteella Suomi esittäytyi johdonmukaisena toimijana, jonka identiteettinä oli puolueettomuus. 1980-luvun puolivälissä ajateltiin, että EU:hun liittyminen tarkoittaisi alistumista muiden päätöksiin, mikä aiheuttaisi itsenäisyyden menettämisen.

Hiljalleen 1980-luvun lähestyessä loppuaan Suomi hivuttautui lähemmäksi Länsi-Eurooppaa irti Neuvostoliiton tiukasta valvonnasta. Hämäläinen toteaa, että pääomaliikkeiden vapauttaminen 1980-luvun loppupuolella avasi Suomen rajoja länteen ja heikensi poliittisen valvonnan mahdollisuuksia. (Hämäläinen & Ovaska 1998, 18–30, 162.) Itä-Euroopan vanhojen sosialistimaiden vapautuminen 1980- ja 1990-lukujen taitteessa

sekä Neuvostoliiton kaatuminen vuonna 1991 vapauttivat Suomen ulkopolitiikan. Vuosi 1991 oli Hämäläisen (emt. 1998, 85) mukaan historiallista aikaa: Suomen ulkopolitiikassa ei ole ollut yhtä vilkasta kautta sodan jälkeen. Muutaman viikon sisällä Suomi jätti EY-jäsenhakemuksen, purki yya-sopimuksen ja allekirjoitti Venäjä-sopimuksen. Ruuskan (1999, 104–105) mukaan 1990-luvun alkupuolella Suomessa tapahtui indentiteettikonstruktion muutos: puolueettomuus siirrettiin vartioimasta Suomen olemassaoloa ja sen alaa kavennettiin turvallisuus- ja sotilaspolitiikkaan. Näin EU-jäsenyyshakemuksen jättäminen ja sittemmin jäsenyys Euroopan unionissa vuoden 1995 alusta tulivat mahdollisiksi niin reaali-politiikassa kuin käsitteellisestikin.

Ernest Wistrich (1989, 105, 108) muistuttaa, että yhteinen turvallisuus on ollut tärkein motivoiva voima Euroopan maiden integraatioprosesseissa ja yhdistymisissä. Euroopan unionin suunnittelijoille on aina ollut tavoitteena koko Euroopan yhdistäminen ja vastakkainasettelun lopettaminen Euroopassa. Jan-Erik Lane ja Svante Ersson (1999, 239) toteavat, että käytännössä kuitenkin Euroopan unionin kolmesta tukipilarista – sisämarkkinoista, ulkopolitiikasta ja poliisiyhteistyöstä sekä rajavalvonnasta – sisämarkkinat ja talous ovat olleet merkittävimpiä integraation edistäjiä. Saattaa olla, että aika on muuttanut länsi-integraationkin kehityksen tulkinnan tuloksia. Wistrichin vuonna 1989 julkaiseman teoksen aikana kylmä sodan vaikutus integraatioprosessiin oli vielä merkittävä, kun taas vuonna 1999 julkaistun Lanen ja Erssonin teoksen aikana kylmä sota oli ollut loppuneena jo lähes kymmenen vuotta ja läntisiin integraatoratkaisuihin oli alkanut yhä enenevässä määrin vaikuttaa sisämarkkinoiden luominen sekä taloudelliset seikat.

Seppälän (2001, 51–52) mukaan paras esimerkki Suomen hakeutumisesta integraation eturintamaan lienee Suomen EMU-ratkaisu, joka tehtiin yhtä lailla syvenevän integraation turvallisuushyödyt mielessä kuin taloudellisinkin kriteerein. Seppälän mukaan on selvää, että ytimessäololla haetaan vaikutusmahdollisuuksien maksimoimista kuulumalla sisäpiiriin. Suomen ei enää uskota jäävän kriisin tullen yksin.

2.4.2 Nato

Mikä on Naton rooli nykyään? Mikä Nato ylipäänsä on? Näiden kysymysten selvittämiseksi lienee parasta kerrata lyhyesti Naton historiaa sekä vaiheita sen perustamisesta aina 2000-luvun alkuun asti.

Nato perustettiin vuonna 1949: Pohjois-Atlantin liiton puolustussopimuksen solmivat Yhdysvallat, Kanada Iso-Britannia, Ranska, Belgia, Alankomaat, Luxemburg, Islanti, Norja, Tanska, Italia ja Portugali. Puolustusliiton sopimuksessa maat sopivat molemminpuolisesta avunannosta jonkin jäsenvaltion joutuessa hyökkäyksen kohteeksi. Lisäksi sopimuksessa sovittiin Yhdysvaltojen jäsenvaltioille välittämästä aseavusta sekä Pohjois-Atlantin neuvoston ja puolustuskomitean tarkistuksesta ja yhdenmukaistamisesta. (Vuosisatamme Kronikka, 1987.)

Kylmän sodan aikana Nato toimi Varsovan liiton⁴ vastapuolena. Naton omien www-sivujen mukaan (Nato, 2002) kylmän sodan aikana Naton tärkein poliittinen ja sotilaallinen tavoite oli pyrkimys kyetä turvaamaan jäsenmaita mahdolliselta sotilaalliselta voimankäytöltä niitä vastaan. Käytännössä tämä tarkoitti Varsovan liiton jäsenmaiden ja erityisesti Neuvostoliiton uhalta turvautumista. Pelko kommunismin – kenties väkivaltaisestakin – leviämisestä Keski- ja Länsi-Eurooppaan sekä muualle maailmalle sai Yhdysvallat liittolaisineen varustautumaan sotilaallisesti Neuvostoliittoa ja Varsovan liiton maita vastaan.

Itä-Euroopan vanhojen sosialistimaiden vapautuminen ja Neuvostoliiton kaatuminen saivat aikaan uudenlaisen tilanteen Euroopassa. Vastakkainasettelu lännen ja idän välillä lientyi muurien murruttua ja rajojen avauduttua. 1990-luvun myötä Naton rooli on painottunut yhä enenevässä määrin kriisinhallintaan. Yhdysvaltoihin syyskuun yhdenentoista vuonna 2001 suuntautuneiden terrori-iskujen jäljiltä myös terrorisminvastainen taistelu on noussut Naton tehtäviin. Naton www-sivujen mukaan (emt.) puolustusliiton ensisijainen tehtävä on yhä

⁴ Varsovan liitto perustettiin vuonna 1955. Liitto oli Neuvostoliiton, Puolan, Tšekkoslovakian, Saksan demokraattisen tasavallan, Unkarin, Romanian, Bulgarian ja Albanian kesken solmittu sopimus ystävydestä, yhteistyöstä ja avunannosta. (Tietojätti, 1989.)

jäsenvaltioidensa vapauden ja turvallisuuden takaaminen. Lisätäkseen euroatlanttisen alueen turvallisuutta Nato osallistuu kriisinhallintaoperaatioihin ja tekee yhteistyötä sekä Naton rauhankumppanuusohjelmaan kuuluvien, sotilasliiton ulkopuolisten maiden kanssa.

Vuonna 2003 Natoon kuuluu 19 jäsenmaata: Alankomaat, Belgia, Espanja, Islanti, Iso-Britannia, Italia, Kanada, Kreikka, Luxemburg, Norja, Portugali, Puola, Ranska, Saksa, Tanska, Tšekki, Turkki, Unkari ja Yhdysvallat (emt.). Nato käynnisti marraskuussa 2002 neuvottelut seitsemän uuden jäsenvaltion ottamiseksi mukaan sotilasliittoon. Bulgarian, Latvian, Liettuan, Romanian, Slovakian, Slovenian ja Viron mahdollinen jäsenyys sotilasliitossa toteutuu Naton www-sivujen mukaan vuonna 2004 (Nato, 2002b).

2.4.3 Suomi ja Venäjä

Suomen mahdollisesta Nato-jäsenyydestä puhuttaessa on otettava huomioon naapurivaltioista erityisesti Venäjä. Venäjä on suurvalta, jolla on pitkä maaraja Suomen kanssa. Niin kuin aiemmin on jo todettu, kylmän sodan aikana Suomi oli Neuvostoliiton tiukassa valvonnassa. Nyt tilanne on toinen, mutta Venäjän merkitys Suomen ulkopoliitikalle on yhä merkittävä. Ulko- ja turvallisuuspoliittisessa selonteossa (Valtioneuvosto, selonteko 2001, I osa, [verkkolähde]) todetaan, että "Venäjän ulko- ja turvallisuuspoliittinen suuntautuminen, sen poliittinen vakaus ja talouskehitys ovat merkittäviä tekijöitä koko Itämeren alueen tulevaisuudelle". Selonteossa korostetaan, että Naton ja Venäjän väliset suhteet ovat keskeinen tekijän Euroopan vakaudelle ja turvallisuudelle.

Medvedev (1996, 44–46) toteaa Venäjän sisä- ja ulkopoliittikkaa määrittävän ensisijaisesti maan sisäisten toimijoiden kokonaisuuden. Niinpä Suomelle Nato-jäsenyyden harkinnassa painava syy onkin yhteinen raja Venäjän kanssa, mutta uhka ei Medvedevin mukaan ole niin välitön, että Suomen olisi syytä pidättäytyä jäsenyyden harkitsemisesta itänaapurin vihamielisen reagoinnin pelon vuoksi. Venäjälle Suomen pysyminen Naton ulkopuolella on tietenkin mieluisampi vaihtoehto.

Heikan mukaan vuonna 1998 Venäjän uutta suurstrategiaa määritteli näkemys, jonka mukaan kansainvälisen järjestelmän ominaispiirre on ristiriita moninapaisen maailman realiteettien ja Yhdysvaltain hegemoniapyrkimysten välillä. Tuon suurstrategian mukaan Venäjä ei hyväksynyt yksinapaisuuden varaan perustuvia hegemoniapyrkimyksiä eikä siten Yhdysvaltain johtoroolin varaan rakentuvia turvallisuusjärjestelyjä. Niinpä Venäjä vastusti Naton laajentumista. Heikan mukaan Venäjä koki, että Naton laajentuminen Baltiaan olisi vieraan suurvallan tunkeutumista Venäjän vaikutuspiirin sisään. Suomen turvallisuuskonfliktin tämä vaikuttaisi Heikan mukaan geopolittisen logiikan kautta: Suomi on Venäjän rajamaa, ja se sijaitsee Baltian läheisyydessä, joten jos Baltian kysymys eskaloituisi sotilaalliseksi kriisiksi, Venäjän intressit muuttuisivat kriisin lähimaastossa sijaitsevia maita kohtaan riippumatta näiden maiden valtiojohtojen tahdosta. Baltian maiden jättäminen pois laajentumisprosessista tulkittaisiin Venäjällä läntisten suurvaltojen viestiksi itäisen suurvallan vaikutuspiirin kunnioittamisesta ja moninapaisuusparadigman hyväksymisestä. Tällä voisi Heikan mukaan olla hyvin negatiivinen vaikutus koko Pohjois-Euroopan turvallisuuteen. (Heikka 1998, 84–87.)

Natoa on monissa yhteyksissä viime aikoina määritelty enemmän kriisienhallintajärjestöksi kuin sotilasliitoksi. Kylmä sota on virallisesti päättynyt jo yli kymmenen vuotta sitten, ja Venäjä pyrkii markkinatalousmaaksi. Eriyksen voimakas merkitys on ollut terroristien iskulla Yhdysvaltoihin syyskuun yhdenkymmenen päivänä vuonna 2001. Tämä isku sai Venäjän ja Yhdysvaltain lähentymään ja tiivistämään yhteistyötään terrorisminvastaisessa taistelussa. Venäjä tuki Yhdysvaltoja terrorismin vastaisessa taistelussa ja pyrki samalla saamaan itselleen kansainvälistä tukea sotilasoperaatioilleen Tshetsheniassa. Lienee kuitenkin vielä liian ennenaikaista sanoa, että Venäjän käsitys Natosta olisi muuttunut. Vaikka Natosta puhutaan nykyään yhä enenevässä määrin kriisienhallintajärjestönä tai terrorismin vastaiseen taisteluun suuntautuneena järjestönä, monet tahot muistuttavat Naton yhä olevan ennen kaikkea sotilasliitto. Niin kuin aikaisemmin on jo todettu, Naton

tärkein tehtävä on yhä sen jäsenvaltioiden vapauden ja turvallisuuden takaaminen – ei esimerkiksi kriisinhallinta. Tämä on otettava huomioon myös Suomen Nato-jäsenyydestä käytyä keskustelua analysoitaessa.

3. TUTKIMUSAINEISTO

Tämän tutkielman tutkimusaineiston ytimen muodostavat viisikymmentä neljän puoluelehden pääkirjoitusta. Tutkimusaineistoon kuuluvat olennaisina osina myös valtioneuvoston vuonna 2001 tekemä selonteko eduskunnalle Suomen turvallisuus- ja puolustuspolitiikasta sekä tähän tutkielmaan valittujen puoluelehtien emäpuolueiden kannanotot selontekoon. Luku 3.1 käsittelee lyhyesti selonteon ydinkohdat ja luku 3.2 puolueiden kannanotot Suomen turvallisuus- ja puolustuspolitiikkaan vuonna 2001. Luvussa 3.3. esitellään tutkimusaineiston muodostavat pääkirjoitukset.

3.1 Turvallisuus- ja puolustuspoliittinen selonteko

Valtioneuvosto (Paavo Lipposen toinen hallitus) esitteli kesäkuussa 2001 eduskunnalle selonteon Suomen turvallisuus- ja puolustuspolitiikasta. Selonteossa linjattiin Suomen virallista turvallisuus- ja puolustuspoliittista asemaa ja toimia kolmen vuoden periodilla vuoteen 2004 asti. Eduskunnassa käytiin tiiviisti keskusteluita selonteon tiimoilta vuoden 2001 aikana.

Selontekoa luettaessa on syytä muistaa, että vaikka selonteko onkin Suomen virallinen linja turvallisuus- ja puolustuspolitiikassa, sen esittelee nimenomaan vallassa oleva hallitus. Näin ollen pääasiallisen vastuun vuoden 2001 selonteosta kantaa pääministeri Paavo Lipposen toinen hallitus. Selonteko ei siten ole puhtaan neutraali näkemys Suomen turvallisuus- ja puolustuspoliittisesta asemasta, vaan siihen vaikuttaa olennaisesti hallituskoalition koostumus erilaisine mielipiteineen. Lipposen toisen hallituksen koalitio muodostui vuonna 2001 SDP:n, kokoomuksen, vasemmistoliiton, vihreiden ja RKP:n eduskuntaryhmistä. Tähän tutkielmaan valituista puoluelehtien emäpuolueista keskusta oli vuonna 2001 oppositiossa.

3.1.1 Euroopan nykytilanne

Selonteossa (Valtioneuvosto, selonteko 2001, I osa, [verkkolähde]) arvioidaan, että Euroopan integraatio jatkuu tulevinakin vuosina. Euroopan unionin laajentumisen katsotaan olevan keskeinen väline Euroopan turvallisuuden takaamiseksi.

Toisaalta selonteossa korostetaan, että Nato säilyy keskeisenä Yhdysvaltain läsnäolon ja osallistumisen välineenä Euroopassa. Selonteon (emt.) ensimmäisessä osassa todetaan seuraavasti:

Naton perustehtävänä on strategisen vakauden ylläpitäminen Euroopassa ja jäsenmaiden yhteinen puolustus. Naton kylmän sodan jälkeinen uusi rooli keskeisenä sotilaallisen kriisinhallintavalmiuden ylläpitäjänä ja operaatioiden toteuttajana säilyy. Kansainvälisistä järjestöistä ainoastaan Natolla on tällä hetkellä kykyä suoriutua sotilaallisesti vaativista kriisinhallintatehtävistä ja sotilaallisesta pakottamisesta.

Selonteossa tunnustetaan näin Naton merkitys Euroopan vakauden ja turvallisuuden ylläpitäjänä. Naton merkitys korostuu myös rauhankumppanuusyhteistyön myötä. Selonteon mukaan Naton rauhankumppanuusyhteistyö (*Partnership for Peace*) on nykyään keskeinen osa Euroopan turvallisuutta. Kumppanuusmaita on kaikkiaan 26 (Suomi mukaan lukien) yhdeksäntoista Naton jäsenmaan lisäksi. Erityisesti kriisinhallinnassa rauhankumppanuustoiminta on selonteon mukaan olennaisessa osassa: "Naton johdolla toteutettavat operaatiot, joihin rauhankumppanit nykyisin osallistuvat, ovat ensisijainen toimintavaihtoehto eurooppalaisessa kriisinhallinnassa etenkin vaativimpien kriisinhallintatehtävien osalta."

Euroopan unionin puitteissa on suunniteltu myös omien kriisinhallintajoukkojen perustamista. Selonteon kolmannen osan (Valtioneuvosto, selonteko 2001, III osa, [verkkolähde]) mukaan Euroopan neuvoston kokouksessa Helsingissä vuonna 1999 päätettiin, että Euroopan unioni tavoittelee vuoteen 2003 mennessä sotilaallista kriisinhallintakykyä. Euroopan unionin jäsenvaltiot ovat ilmoittaneet unionille noin 100 000

sotilaan vahvuisen joukon, jonka pohjalta unioni voi perustaa enintään 60 000 sotilaan vahvuisen maavoimien kriisinhallintajoukon. Tätä joukkoa tukevat 100 aluksen ja 400 lentokoneen vahvuiset meri- ja ilmavoimat. Näiden joukkojen kokoamis- ja rakentamisprosessi on tätä kirjoitettaessa yhä kesken.

Selonteossa (emt.) todetaan kuitenkin, että Euroopan unionin kriisinhallintajoukot tulevat tarvittaessa lainaamaan Naton suunnittelukapasiteettia, komento- ja johtamisjärjestelmiä sekä muita sotilaallisia voimavaroja. Euroopan unionin oman kriisinhallintavalmiuden voidaan siis katsoa nojaavan merkittävässä määrin Naton voimavarojen hyödyntämiseen.

Kriisinhallinta-aspektin ohella Natoa käsitellään selonteossa myös laajenevana sotilasliittona. Selonteon ensimmäisessä osassa (emt.) todetaan, että vuonna 1999 Natoon otettiin kolme uutta jäsenmaata: Puola, Tšekki ja Unkari. Tämän lisäksi yhdeksän valtiota hakee Naton jäsenyyttä. Selonteossa huomautetaan, että Naton jäsenyyttä hakeneet maat pyrkivät rakentamaan tai uudistamaan puolustustaan Naton edellyttämälle tasolle. Tämä vaatii resurssien huomattavaa suuntaamista puolustukseen. Nato on ilmoittanut jäsenhakijoille ottavansa uusia jäseniä sotilasliittoon sen perusteella, miten uudet jäsenmaat kykenevät täyttämään jäsenyyden velvoitteet ja miten laajeneminen vastaa Naton tavoitteita sekä lujittaa Euroopan vakautta ja turvallisuutta.

3.1.2 Suomen linjaukset

Selonteon ensimmäisessä osassa (Valtioneuvosto, selonteko 2001, I osa, [verkkolähde]) selvennetään Suomen turvallisuus- ja puolustuspoliittista toimintalinjausta. Tämä linjaus on kolmiosainen:

1. *Uskottavan puolustuskyvyn ylläpitäminen ja kehittäminen.*
2. *Pysyttäytyminen vallitsevissa olosuhteissa sotilaallisesti liittoutumattomana.*

3. Osallistuminen kansainväliseen yhteistyöhön turvallisuuden ja vakauden vahvistamiseksi YK:ssa, ETYJ:ssä⁵, Euroopan unionissa ja Naton rauhankumppanuuden puitteissa samalla pohjoismaista yhteistyötä painottaen.

Selonteossa (emt.) todetaan, että ”Suomen on säilytettävä uskottava puolustuskyky valtiollisen itsenäisyyden ja alueellisen koskemattomuuden turvaamiseksi”. Selonteon mukaan uskottava puolustuskyky ehkäisee ennakolta sotilaallisten turvallisuusuhkien syntymistä. Selonteon (Valtioneuvosto, selonteko 2001, II osa, [verkkolähde]) toisessa osassa mainitaan, että Suomen puolustusratkaisun keskeisiin periaatteisiin kuuluvat uskottava kansallinen puolustuskyky ja sotilaallinen liittoutumattomuus sekä alueellinen puolustusjärjestelmä ja yleinen asevelvollisuus: sotilaalliseen puolustukseen varaudutaan koko Suomen alueella. Näiden periaatteiden pohjalta voidaan todeta, että asevelvollisuusarmeijaan nojaten Suomi ei ole suunnittelemassa ammattiarmeijan perustamista. Samoin alueellinen puolustusjärjestelmä sekä sotilaallinen liittoutumattomuus viittaavat siihen, että Suomen tavoitteena on kehittää puolustustaan itsenäisesti ja että Suomi ei parhaillaan suunnittele jäsenyyttä Natossa tai muissakaan sotilasliitoissa.

Selonteossa halutaan kuitenkin korostaa sitä, että Suomi ei ole vetäytymässä kuoreen tai eristäytymässä puolustusratkaisuissaan muusta Euroopasta, vaikka Suomi ei aktiivisesti haekaan jäsenyyttä Natossa tai muissa sotilasliitoissa. Selonteon (Valtioneuvosto, selonteko 2001, I osa, [verkkolähde]) ensimmäisessä osassa todetaan, että Suomi arvioi jatkuvasti sotilaallisen liittoutumattomuuden sekä kriisinhallinta- ja muun turvallisuusyhteistyön toimivuutta Euroopassa. Suomi on tiiviisti mukana Euroopan unionin yhteisessä ulko- ja turvallisuuspolitiikassa, mikä merkitsee selonteon mukaan Suomelle vaikutusvallan vahvistumista kansainvälisissä asioissa – samalla Suomi edistää myös turvallisuustavoitteitaan. Selonteon (Valtioneuvosto, selonteko 2001, III osa, [verkkolähde]) kolmannessa osassa todetaan, että

⁵ ETYJ = Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestö, vuoteen 1994 asti ETYK.

rauhanturvaamislain mukaisesti Suomi voi osallistua vain sellaiseen sotilaalliseen kriisinhallintaan, joka perustuu YK:n tai ETYJ:n valtuutukseen. Lain mukaan Suomi ei osallistu YK:n peruskirjan 42 tai 51 artikloissa tarkoitettuihin sotilaallisiin pakotetoimiin eli ns. rauhaan pakottamiseen.

Suomen mahdollisesta sotilaallisesta liittoutumisesta selonteossa (Valtioneuvosto, selonteko 2001, I osa, [verkkolähde]) mainitaan seuraavasti:

Suomi seuraa tarkoin Naton laajentumiskehitystä lähtien siitä, että valtioilla on oikeus valita turvallisuusjärjestelynsä. Natolla on laaja vastuu maanosan turvallisuudesta. Mikäli liittokunta päättää uusien jäsenten ottamisesta, tulee laajentuminen Suomen mielestä toteuttaa niin, että se lujittaa koko maanosan turvallisuutta ja vakautta. Ratkaisuilla tulee torjua uusien rajalinjojen ja etupiirien syntyminen.

Varsinaisesti Suomen mahdolliseen sotilaalliseen liittoutumiseen tulevaisuudessa ei selonteossa näin oteta kantaa suuntaan taikka toiseen. Tekstissä halutaan painottaa, että nykytilanteessa Suomen puolustuksellisenä periaatteena on sotilaallinen liittoutumattomuus. Sotilaallinen liittoutumattomuus ei kuitenkaan estä osallistumasta kansainväliseen kriisinhallintaan, jonka merkitystä selonteossa halutaan selvästi painottaa. Selonteossa (emt.) kerrotaan, että Suomi pitää tärkeänä osallistumista tulevaisuudessakin Naton johtamiin kriisinhallintaoperaatioihin. *Sotilaallinen liittoutumattomuus* halutaan näin ymmärtää mieluummin tilana, joka antaa mahdollisuuden harkita liittoutumista tulevaisuudessa kuin tilana, joka sulkee Suomen kansainvälisen yhteistyön ulkopuolelle sotilaallisissa asioissa.

3.2 Puolueiden kannanotot

Eduskunnassa vaikuttavat poliittiset puolueet ottivat ennen selonteon julkaisua ja julkaisun jälkeen kantaa selonteon käsittelemisiin asioihin. Näitä kannanottoja, lausumia ja puheenvuoroja on syytä käydä lyhyesti läpi

ennen kuin siirrytään tutkimaan puoluelehtien pääkirjoituksia. Puolueiden kotisivuilla julkaistut kannanotot ja puolueen kansaedustajien eduskunnassa pitämät ryhmäpuheenvuorot tuovat esille puolueiden johdon näkökulman Suomen turvallisuus- ja puolustuspolitiikkaan vuonna 2001. Niissä tulee selkeästi esille se, mitä mieltä puolueet ovat liittoutumisesta ja Suomen mahdollisesta Nato-jäsenyydestä. Samalla näiden kannanottojen ja puheenvuorojen ydinkohtien esilletuominen antaa kiinnostavaa vertailumateriaalia puoluelehtien pääkirjoitusten tutkimiselle.

3.2.1 Vasemmistoliitto

Eduskuntapuolueista Vasemmistoliitto on ottanut selkeästi kielteisen kannan Suomen mahdollisuuteen olla jäsenenä jossakin sotilasliitossa. Tämä juontaa juurensa Vasemmistoliiton taustaan: puolue toteaa poliittisessa tavoiteohjelmassaan vuosille 2001–2004 (Vasemmistoliitto 2001a, [verkkolähde]), että Vasemmistoliitto ”on rauhanliikettä ja sen lopullinen tavoite on yhteistyövarainen turvallisuus ilman aseita”.

Vasemmistoliiton läheisyys rauhanliikkeeseen näkyy selkeästi puolueen kannanotoissa ja puheenvuoroissa. Puolueen puoluevaltuuston huhtikuussa 2001 tekemän kannanoton (Vasemmistoliitto 2001b, [verkkolähde]) mukaan Suomen puolustusvoimia on kehitetty sotilaallisen liittoutumattomuuden pohjalta maan itsenäistä puolustusta varten. Tämän tulee Vasemmistoliiton mukaan olla Suomen linja jatkossakin. Puolue ei halua Suomen liittyvän minkään sotilasliiton jäseneksi. Vasemmistoliitto katsoo, ettei Euroopan unioni tarvitse yhteistä puolustuspolitiikkaa klassisen sotilasliiton tarkoittamassa merkityksessä – Euroopan unionin turvallisuuspolitiikan tulisi rakentua puolueen mielestä Yhdistyneiden kansakuntien tukemisesta ja Ety-järjestön kehittämisestä.

Vasemmistoliitto toteaa (emt.), että Suomen puolustusvoimien tulee osallistua jatkossakin kansainvälisiin rauhanturvaoperaatioihin sekä kriisinhallintaan. Erityisesti puolue korostaa siviilikriisinhallinnan merkitystä perinteisen sotilaallisen kriisinhallinnan ohella. Puolustusvoimien rakennetta puolue olisi kuitenkin valmis uudistamaan: puoluevaltuuston kannanotossa nostetaan esiin kysymys siitä, onko Suomen aluepuolustusjärjestelmää ja

sen edellyttämää suuren reservin kouluttamista pidettävä vanhentuneena. Puoluevaltuusto ehdottaa kannanotossaan, että voimavaroja tulisi osoittaa teknisen kehityksen ja kansainvälisten tehtävien edellyttämiin tarpeisiin. Näihin voitaisiin puolueen mukaan saada varoja esimerkiksi keventämällä asevelvollisuutta tai kutsumalla varusmieskoulutukseen vain osa ikäluokasta.

3.2.2 Suomen Sosialidemokraattinen Puolue

Sosialidemokraattinen puolue on Vasemmistoliiton tavoin Suomen liittoutumattomuuden kannalla. SDP:n kesäkuun 2002 puoluekokouksessa tehdyssä kannanotossa (SDP 2002, [verkkolähde]) kansainvälisistä kysymyksistä todetaan, että ”nykyisessä maailman tilanteessa Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa on jatkettava sotilaallisen liittoutumattomuuden pohjalta sen sisältöä kehittäen”. Turvallisuus- ja puolustuspoliittisesta selonteosta eduskunnassa syyskuun alussa vuonna 2001 SDP:n eduskuntaryhmän ryhmäpuheenvuoron pitäneen kansanedustaja Antero Kekkosen (2001, [verkkolähde]) mukaan Naton laajentuminen – muun muassa Baltian maihin – ei olennaisella tavalla muuta Suomen politiikan perusteita. Suomi on Kekkosen mukaan ollut rakentamassa Euroopan unionin pohjoista ulottuvuutta ja Euroopan unioni on edelleen Suomen keskeisiä vaikutuskanavia vakauden vahvistamisessa tällä alueella. Vastaavan selonteon palautekeskustelussa eduskunnassa joulukuussa vuonna 2001 SDP:n eduskuntaryhmän ryhmäpuheenvuoron pitäneen ryhmän puheenjohtajan Antti Kalliomäen puheesta (2001, [verkkolähde]) on kuitenkin nähtävissä jo jonkinasteisia muutoksen merkkejä. Kalliomäki toteaa puheessaan seuraavaa:

Meillä nyt käynnissä oleva keskustelu liittoutumattomuudesta tai liittoutumisesta on huolestuttavan mustavalkoista. Se myös pysyy sellaisena, ellei sen yhteydessä ymmärretä viimeisen runsaan kymmenen vuoden aikana tapahtunutta historiallista muutosta eurooppalaisessa turvallisuusympäristössä.

Tämän valossa ajankohtainen ja samalla helpottava oivallus Suomen turvallisuuspolitiikan kannalta on se, että vanhan maailmanjärjestyksen

painolasti suurvalta-asetelmiseen ja kylmine sotineen on poissa. Sen ei pitäisi rasittaa tämän päivän turvallisuuspoliittista päätöksentekoa.

Esimerkiksi tästä sopii kysymys maamme liittoutumattomuudesta. Suomi on nyt sotilaallisesti liittoutumaton maa. Se on hyvin punnittu linjaus. Mutta ymmärrys, jonka toivoisi saavuttavan kaikki kansalaiset eduskuntaa myöten, on siinä, että merkittävydestään huolimatta se, pysyttäytyykö Suomi liittoutumattomana vai liittoutuuko se, ei turvallisuusympäristömme muutoksesta johtuen enää ole maita ja mantuja mullistava, kohtalonomainen ratkaisu, ei suuntaan eikä toiseen.

Liittoutumattomuuden nimiin vannottaessa Kalliomäen lausahdusta on pidettävä mielenkiintoisena. Mahdollisen liittoutumisen määrittelemisen ei-merkittäväksi ratkaisuksi eroaa selvästi puolueen aikaisemmasta linjasta. Kalliomäen lausuntoa ei voi tulkita liittoutumisen puolustamiseksi, mutta sen voi tulkita jonkinlaiseksi keskustelunavaukseksi liittoutumattomuuden merkityksestä Suomelle. Onko tilanne muuttunut vuosituhannen vaihteen myötä siten, että liittoutumattomuuden tai liittoutumisen välinen vastakkainasettelu on menettänyt kokonaan merkityksensä?

Vuoden 2002 kannanotossaan SDP (2002, [verkkolähde]) muistuttaa Vasemmistoliiton tavoin, että vaikka Suomi onkin liittoutumaton, se ei tarkoita syrjään vetäytymistä. Kannanoton mukaan Suomella on tärkeä rooli Euroopan neuvostossa kulttuuri- ja ihmisoikeuskysymyksissä sekä ETYJ:ssä demokratian periaatteiden ja käytäntöjen juurruttamiseksi koko Euroopan alueelle.

Kriisinhallinnan osalta SDP on samoilla linjoilla Vasemmistoliiton kanssa. Kalliomäen (2001, [verkkolähde]) mukaan SDP katsoo, että Suomen osallistumisen kriisinhallintaan tulee jatkossakin painottua siviilikriisinhallintaan. Sotilaallisen kriisinhallinnan osalta sosialidemokraatit pitävät oikeana osallistumista vain toimiin, jotka perustuvat YK:n tai ETYJ:n valtuutukseen.

3.2.3 Suomen Keskusta

Keskusta painottaa kannanotoissaan sotilaallisen liittoutumattomuuden säilyttämistä, yleistä asevelvollisuutta sekä koko maan kattavaa aluepuolustusjärjestelmää. Syyskuun alussa eduskunnassa keskustan eduskuntaryhmän ryhmäpuheenvuoron pitänyt kansanedustaja Juha Korkeaoja toteaa puheessaan (Korkeaoja 2001, [verkkolähde]), että keskustan eduskuntaryhmä näkee kansalaisten maanpuolustustahdon tärkeimmäksi tekijäksi Suomen puolustuskyvylle. Maanpuolustustahto voidaan Korkeaojan mukaan säilyttää vain, jos Suomen puolustus perustuu yleiselle asevelvollisuudelle. Korkeaoja moittii hallituksen selontekoa siitä, ettei siinä esitetä käytännön toimia asevelvollisuus- ja aluepuolustusjärjestelmän sekä maanpuolustustahdon ylläpitämiseen.

Turvallisuus- ja puolustuspoliittiseen selontekoon Korkeaoja (emt.) tekee pesäeroa muun muassa kriisinhallinnan kohdalla. Korkeaoja toteaa, että keskusta haluaa painottaa kansainvälisen kriisinhallinnan olevan aina alisteista oman maan puolustamiselle. Nyt tämä ei Korkeaojan mukaan tule riittävän selkeästi esille hallituksen selonteossa. Sotilaallisen kriisinhallinnan osalta Korkeaoja sanoo, että Euroopan unionin sotilaallinen kriisinhallinta voi toteutua vain tiiviissä yhteistyössä Naton kanssa.

Samoin kuin vasemmistopuolueet, keskusta painottaa YK:n, ETYJ:n ja Euroopan neuvoston rooleja kansainvälisen turvallisuuden hoitamisessa. Korkeaoja (emt.) toteaa keskustan eduskuntaryhmän katsovan, että Venäjän täysipainoisesti mukaan ottava tiivistyvä rauhankumppanuusyhteistyö voisi lieventää Naton laajenemisen aiheuttamia poliittisia paineita. Korkeaoja huomauttaa, että "joidenkin puheenvuorojen mukaan se voisi jopa olla vaihtoehtona sotilasliiton laajenemiselle". Tämä tarkempaa määrittelyä "joistakin puheenvuoroista" ei Korkeaojan puheesta löydy. Joulukuussa vuonna 2001 selonteon palautekeskustelussa eduskunnassa keskustan eduskuntaryhmän ryhmäpuheenvuoron pitäneen Aulis Ranta-Muotio (2001, [verkkolähde]) mukaan keskusta edellyttää jatkossakin, että Suomen osallistumiselle kriisinhallintatyöhön on oltava YK:n tai ETYJ:n mandaatti. Ranta-Muotio toteaa myös, että keskustan eduskuntaryhmän mielestä yhteistyö Naton kanssa on toteutettava Suomen sotilaallisen liittoutumattomuuden

puitteissa. Keskusta puolustaa näin selkeästi Suomen sotilaallisen liittoutumattomuuden linjaa.

3.2.4 Kansallinen Kokoomus

Kokoomus ottaa vasemmistopuolueiden ja keskustan tavoin lähtökohdiksi Suomen puolustusratkaisussa itsenäisen puolustuskyvyn ja riittävän maanpuolustustahdon. Kokoomuksen puoluevaltuuston syyskuussa vuonna 1998 hyväksymän tavoiteohjelman (Kokoomus 1998, [verkkolähde]) mukaan Suomen kansainvälisessä yhteistyössä rauhan ja turvallisuuden hyväksi tärkein viiteryhmä on Euroopan unioni. Kokoomus näkee unionin muun ohella turvallisuusyhteisöksi, joka vahvistaa Suomen turvallisuutta ilman varsinaisia turvallisuustakeita.

Unioniin kuulumisen ohella Suomella on kokoomuksen mukaan oltava itsenäisen puolustuskyvyn takaavat puolustusvoimat ja puolustustahto. Kokoomuksen toukokuun lopussa julkaiseman eduskuntaryhmän kannanoton (Kokoomus 2001, [verkkolähde]) mukaan yleisen asevelvollisuuden pohjalle rakentuva alueellinen maanpuolustusjärjestelmä on Suomelle paras vaihtoehto. Liittoutumattomuuden osalta vuoden 1998 tavoiteohjelmassa todetaan seuraavaa:

Suomella on toimiva puolustusratkaisu eikä Suomi koe turvallisuusvajetta. Jos Euroopan turvallisuusasetelma olennaisesti muuttuu, on turvallisuustilannetta ja turvallisuusratkaisuja arvioitava uudelleen kansallisten etujen mukaisesti.

Ohjelman mukaan olennaista siis on vallitseva turvallisuustilanne Euroopassa Suomea ajatellen. Lausuma jättää avonaiseksi esimerkiksi Suomen liittoutumattomuuden tai liittoutumisen kysymykset tulevaisuudessa.

Syyskuussa vuonna 2001 eduskunnassa kokoomuksen eduskuntaryhmän ryhmäpuheenvuoron pitänyt kansanedustaja Ilkka Kanerva (Kanerva 2001, [verkkolähde]) käsittelee Suomen mahdollista Nato-jäsenyyttä melko laajasti. Kanerva toteaa, että mahdollinen jäsenyys Natossa antaisi

kollektiivisen puolustuksen suojaa: hänen mukaansa Suomeen kohdistuva painostus vähenisi ja alueen vakaus kasvaisi ajan kuluessa. EU:n puolustusulottuvuuden tuleva kehitys on Kanervan mukaan keskeisessä asemassa arvioitaessa Suomen Nato-suhdetta. Hän huomauttaa, että jäsenyys Natossa edellyttäisi taloudellista panostusta Suomen puolustukseen. Kanerva toteaa myös, että Suomen Nato-suhteesta tulisi voida käydä analyyttistä keskustelua avoimesti ilman lukkoon lyötyjä kantoja.

Samaa keskustelua jatkaa joulukuun lopussa vuonna 2001 eduskunnassa selonteon palautekeskustelussa kokoomuksen eduskuntaryhmän ryhmäpuheenvuoron pitänyt kansanedustaja Juha Karpio. Karpio (2001, [verkkolähde]) toteaa puheessaan seuraavasti:

Puolustusvaliokunta on mietinnössään todennut, että Baltian maiden mahdollinen Nato-jäsenyys ei aiheuta Suomelle perustetta liittyä Natoon. Kuten valiokunta toteaa, tulevaisuudessa on todennäköistä, että Itämeren alueella on erilaisen turvallisuusratkaisun valinnoita. Baltian-maiden todennäköinen Nato-jäsenyys ei tietenkään sinänsä luo perustetta Suomen turvallisuuspoliittisen linjan muutokselle. Kokoomuksen eduskuntaryhmän mielestä on kuitenkin selvää, että se on yksi tekijä arvioitaessa turvallisuusympäristömme muutoksia.

Naton laajenemisesta on Suomen kannalta voitava käydä avointa keskustelua. Sotilaallisen liittoutumisen ja myös liittoutumattomuuden merkitystä on arvioitava keskustelun tueksi ja Nato-tietouden vahvistamiseksi. On pohdittava kuinka suuri todellisuudessa on liittoutumisen ja liittoutumattomuuden välinen ero. Suomen turvallisuusratkaisuja tulee tarkastella syvällisemmin seuraavan selonteon yhteydessä toimintaympäristössämme tapahtuneiden muutosten pohjalta.

Kokoomuksen kansanedustajien puheenvuoroista on huomattavissa, että kokoomus pitää vasemmistopuolueita ja keskustaa enemmän ovea auki mahdolliselle Nato-jäsenyydelle – tai ainakin siitä keskustelemiselle. Vasemmistopuolueisiin ja keskustaan nähden kokoomus ei halunnut vuonna 2001 lyödä kantaansa lopullisesti lukkoon Nato-keskustelussa. Perusajatus

Suomen sotilaallisesta liittoutumattomuudesta vallitsevissa olosuhteissa on kuitenkin kokoomuksenkin linjaus.

Kriisinhallinnan osalta kokoomus on samoilla linjoilla vasemmistopuolueiden ja keskustan kanssa. Karpio (emt.) toteaa puheessaan, että Suomen tulee jatkossakin osallistua kansainvälisen kriisinhallinnan sekä siviilikriisinhallinnan kehittämiseen ja toteuttamiseen. Näiden kehittäminen ja toteuttaminen palvelevat Karpion mukaan myös Suomen kansallista puolustusta.

3.3 Pääkirjoitukset

Tämän tutkielman varsinainen tutkimusaineisto koostuu viidestäkymmenestä neljän puoluelehden pääkirjoituksesta vuodelta 2001. Tutkielman puoluelehdiksi olen valinnut *Kansan Uutiset*, *Uutispäivä Demarin*, *Suomenmaan* sekä *Nykypäivän*. *Kansan Uutiset* on Vasemmistoliiton pää-äänenkannattaja, *Uutispäivä Demari* Suomen Sosialidemokraattisen Puolueen pää-äänenkannattaja, *Suomenmaa* Suomen Keskustan pää-äänenkannattaja ja *Nykypäivä* Kansallisen Kokoomuksen pää-äänenkannattaja. Lehtien asema puolueeseen nähden on näin samankaltainen, vaikka lehtikohtaisesti eroja löytyykin. Tämä tutkielma keskittyy puoluelehtien pääkirjoitusten kieleen ja sisältöön, joten lehtien mahdollisten erilaisten asemien selvittäminen puolueen johtoon ja kenttäväkeen nähden jää tutkielman ulkopuolelle.

Tutkielmaan valittujen puoluelehtien ilmestymiskerrat ovat erilaisia. Vuoden 2001 aikana *Uutispäivä Demari* ilmestyi viisi kertaa viikossa, *Suomenmaa* ja *Kansan Uutiset* neljä kertaa viikossa ja *Nykypäivä* kerran viikossa. Ilmestymiskertojen määrällä on vaikutusta sekä pääkirjoitusten määrään yleisesti että myös tutkielmaan valittujen pääkirjoitusten määrään. *Uutispäivä Demari*ltä oli saatavissa kaikkein eniten pääkirjoituksia aineistoksi kun taas *Nykypäivän* osalta kaikkien pääkirjoitusten määrä jäi puoleensataan. Sama suhde toteutui myös tutkielman aihetta koskevien

pääkirjoitusten kohdalla: Nato-aiheisia pääkirjoituksia oli suhteessa enemmän Uutispäivä Demarissa kuin Nykypäivässä.

Viisikymmentä tutkielmaan valittua pääkirjoitusta jakaantui neljän puoluelehden kesken seuraavasti:

<i>Uutispäivä Demari</i>	16 pääkirjoitusta
<i>Suomenmaa</i>	14 pääkirjoitusta
<i>Kansan Uutiset</i>	12 pääkirjoitusta
<i>Nykypäivä</i>	8 pääkirjoitusta

Pääkirjoitusten valintaprosessissa oli ensin luettava neljän puoluelehden pääkirjoitukset vuoden 2001 kaikista numeroista. Alkuvaiheessa melko väljin kriteerein tutkimusaineisto koostui noin 120 pääkirjoituksesta. Tämän jälkeen valintakriteereitä tiukentamalla pääkirjoitusten määrä putosi ensin seitsemäänkymmeneen ja lopulta viiteenkymmeneen. Tutkielmaan otettiin lopulta mukaan kaikki selkeästi Nato-aiheiset pääkirjoitukset. Lisäksi analysoitavaksi otettiin pääkirjoitukset, joissa käsiteltiin vuoden 2001 turvallisuus- ja puolustuspoliittista selontekoa tai muutoin Suomen puolustusvoimien tilaa ja tulevaisuutta. Tutkielmaan valittujen viidenkymmenen pääkirjoituksen luettelo löytyy tutkielman lopusta kohdasta "Tutkimusaineisto".

Lehtien välillä oli valintaprosessissa noudatettava jonkin verran erilaisia valintakriteereitä. Uutispäivä Demarin kohdalla valintakriteerit olivat kaikkein tiukimmat, sillä Nato-aiheisia tai turvallisuus- ja puolustuspolitiikkaan keskittyviä pääkirjoituksia oli lukumääräisesti kaikkein eniten tutkielman puoluelehdistä. Suomenmaan ja Kansan Uutisten kohdalla valintakriteerit olivat jo hieman väljemmät – näidenkin lehtien kohdalla pääkirjoituksia jouduttiin silti karsimaan.

Tutkielman kannalta vaikeampi tilanne syntyi Nykypäivän pääkirjoitusten kohdalla. Nykypäivä ilmestyi selvästi muita puoluelehtiä harvemmin, joten lukumääräisesti Nykypäivän osalta oli käytettävissä selvästi vähemmän pääkirjoituksia. Lehden pääkirjoituksista oli löydettävissä muita lehtiä

väljemmin kriteerein kahdeksan tutkielman aiheeseen liittyvää pääkirjoitusta: väljempien kriteerien myötä Nykypäivän aineistossa on mukana myös Euroopan unionia käsitteleviä pääkirjoituksia. Nykypäivän osalta tutkielmaa luettaessa onkin syytä muistaa, että pääkirjoitusten lukumääräinen vähyys ja valintakriteerien erilaisuus muiden puoluelehtien pääkirjoituksiin nähden asettaa Nykypäivän jonkin verran erilaiseen asemaan muihin puoluelehtiin verrattaessa. Yksittäisten pääkirjoitusten analysoinnissa Nykypäivän pääkirjoituksia on kuitenkin tarkasteltu samoin menetelmin kuin muitakin tutkielmaan valittuja pääkirjoituksia.

Tutkielmaan valitut viisikymmentä pääkirjoitusta edustavat neljän suuren puolueen pää-äänenkannattajan näkemystä Nato-keskustelusta vuonna 2001. Viidenkymmenen pääkirjoituksen pohjalta voidaan muodostaa kokonaiskuva siitä, miten poliittisen kentän vasemmalla ja oikealla laidalla sekä keskellä suhtauduttiin Nato-keskusteluun tutkimusajankohtana. Samalla pääkirjoituksia tutkimalla voidaan nähdä, millaisia erilaisia kielellisiä vaikutuskeinoja lehtien pääkirjoituksissa käytettiin. Viidenkymmenen pääkirjoituksen perusteella ei vielä voida tehdä kattavia kokonaisanalyyssejä lehtien pääkirjoitusten kielellisistä tyyleistä, mutta niiden myötä on nostettavissa esiin tyypillisimpiä Nato-keskustelussa käytettyjä perusteluja ja retorisia valintoja. Pääkirjoitusten kielellisten keinojen erittely ja analyysi samalla myös hälventää pääkirjoitusten toisinaan vaikeaselkoista ja mystistäkin kielimaailmaa.

4. TUTKIMUSAINEISTON ANALYYSI

Tutkimusaineiston analyysi rakentuu tutkielman teoriaosuudessa esitettyjen neljän teorian varaan. Jokainen pääkirjoitus käy läpi prosessin *argumentaatioanalyysi – retorinen analyysi*. Pääkirjoitusteoria ja sosiokulttuurinen teoria kulkevat taustalla näiden kahden teorian mukana. Luvussa 4.1 käydään läpi tutkielmaan valittujen pääkirjoitusten argumentaatioanalyysi ja luvussa 4.2 vastaavasti retorinen analyysi. Sosiokulttuurinen analyysi niveltyy tutkielmassa osaksi sekä argumentaatioanalyysiä että retorista analyysiä. Pääkirjoitusteoriaa hyödynnetään analyysin kaikissa vaiheissa. Luvussa 5 tehdään yhteenvetoa eri teorioiden ja analyysitapojen avulla saaduista tuloksista.

4.1 Argumentaatioanalyysi

Argumentaatioanalyysissä käydään jokainen yksittäinen pääkirjoitus läpi pääväitteen tai pääväitteiden löytämiseksi. Pääväitteen lisäksi jokaisesta pääkirjoituksesta pyritään etsimään sen pääväitteelle lähimmät perustelut sekä tarvittaessa taustaoletukset. Näiden lisäksi argumentaatioanalyysissä pyritään selvittämään pääkirjoituksen yleisökäsitys sekä pääkirjoituksen sijoittuminen joko selkeästi kantaaottavien tai vaihtoehtoisesti pohdiskelevien / taustoittavien pääkirjoitusten joukkoon. Argumentaatioanalyysin ja siihen liittyvän työprosessin selventämiseksi on syytä käydä läpi esimerkkinä yksi tutkimusaineiston pääkirjoitus kaikkine argumentaatioanalyysin vaiheineen.

4.1.1 Esimerkkianalyysi

Esimerkkianalyysin kohteena toimii Kansan Uutisten 4.5.2001 julkaisema pääkirjoitus ”Suomi huono sijoitus” (liite 1). Pääväitteen etsimiseksi pääkirjoituksen teksti on syytä purkaa osiin kappaleittain. Koska argumentaatioanalyysissä pyritään pelkistämään argumentin kielellinen ilmiäsu ja tarkastelemaan argumentin asiasisältöä, tekstin purkamisessa osiin on hyödyllistä pyrkiä karsimaan pois kaikki argumentin asiasisällön

kannalta tarpeeton kieliaines (esimerkiksi värittävät ilmaukset, turhat adjektiivit jne.). "Suomi huono sijoitus" -pääkirjoituksen rakenne näyttää seuraavalta:

1. Useimmat suomalaiset uskovat Suomen pääsevän halutessaan Naton jäseneksi.
2. Jotkut pelkäävät Naton ottavan Suomen jäsenekseen tahtoessaan.
3. Näille ihmisille ulkopoliittinen johto näyttäytyy Naton salaliittolaisena.
4. Edellä mainitut väitteet ovat virheellisiä.
5. Salaliittoa ei ole olemassa.
6. Nato ei halua Suomea jäsenekseen.

7. Rand-tutkimuslaitos toteaa tutkimuksessaan, että Suomi ei ole houkutteleva jäsen ehdokas Natolle.
8. Itävalta ja Ruotsi ovat Natolle houkuttelevampia jäsen ehdokkaita.
9. Itävallan ja Ruotsin strategiset sijainnit ovat Suomea parempia.
10. Itävallan ja Ruotsin asevoimat ovat Suomea paremmassa kunnossa.

11. Naton tavoite jäsen ehdokasmaille on näiden maiden puolustusmenojen nostaminen kahteen prosenttiin kansantuotteesta.
12. Ruotsi käyttää puolustukseen enemmän kuin Euroopan Nato-maat keskimäärin.
13. Suomen puolustusmenot ovat vain 1,2 % kansantuotteesta.
14. Tutkijat: Suomella ei ole ongelmia täyttää Nato-jäsenyyden aineellisia ehtoja.
15. Rand-tutkimuslaitoksen tutkimuksessa on virheellisiä tietoja, joiden oikaiseminen muuttaisi ratkaisevasti arviota Suomen puolustuskyvystä.
16. Suomen joukkojen määrä rajakilometriä kohden on laskettu väärin rauhan ajan vahvuudesta, kun lasku olisi pitänyt tehdä sodan ajan vahvuudesta.

17. Suomi ei ole houkutteleva jäsen ehdokas Natolle, koska Suomi sijaitsee "väärässä paikassa".
18. Suomella on 1300 kilometrin yhteinen raja Venäjän kanssa.
19. Suomesta on lyhyt matka Venäjän suuriin asutuskeskuksiin, kuten Pietariin.
20. Randin tutkija: Venäjän vastustus Suomen Nato-jäsenyyttä kohtaan olisi "omassa luokassaan".

21. Suomalainen Nato-keskustelu helposti unohtaa Naton arvioivan jäsenehdokkaista kylmästi laskutoimituksella.
22. Laskutoimituksessa punnitaan uuden jäsenen Natolle aiheuttamat velvoitteet ja kustannukset.
23. Laskutoimituksessa huomioidaan myös kaikki se, mitä uusi jäsen tuo yhteisen turvallisuuden hyväksi.
24. Näiden välinen erotus ratkaisee jäsenyyden mahdollisuuden.
25. Baltian maiden pääsy Naton jäseneksi on epävarmaa.
26. Baltian mailla on paljon saatavaa Natolta mutta vähän annettavaa.

27. Suomi on samasta syystä kuin Baltian maat arveluttava sijoitus Natolle.
28. Suomen ottaminen Naton jäseneksi olisi Venäjän ärsyttämistä ja vaatisi Venäjän lepyttämistä muissa asioissa.
29. Natolle sopinee parhaiten nykytilanne.
30. Nykytilanteessa Suomi vastaa itsenäisesti omasta puolustuksestaan ja kehittää turvallisuusyhteistyötä toisten EU-maiden ja Naton kanssa.

Pääkirjoitus on näin siis jaettavissa kolmeen kymmeneen osaan. Näistä kolmestakymmenestä osasta voidaan poimia seitsemän osaa, jotka nostavat esiin pääkirjoituksesta olennaisia väitteitä:

- suomalaisten uskomukset helposta pääsystä Natoon sekä ulkopoliittisen johdon salaliittoteoriasta ovat virheellisiä: salaliittoa ei ole eikä Nato halua Suomea jäsenekseen
- Suomi ei ole Rand-tutkimuslaitoksen mukaan houkutteleva ehdokas Naton jäseneksi
- tutkimuksen virheellisten tietojen oikaisu muuttaisi arvioita Suomen puolustuskyvystä
- Suomi sijaitsee liian lähellä Venäjää ollakseen houkutteleva ehdokas Natolle
- Nato valitsee uudet jäsenensä kylmän laskelmoivasti
- Suomi ei Baltian maiden tavoin ole Natolle houkutteleva ehdokas: Suomella on paljon saatavaa Natolta mutta vain vähän annettavaa
- nykytilanne sopinee Natolle parhaiten

Seitsemästä osasta voidaan nähdä, että pääkirjoituksessa toistetaan monissa kohdin lausahdusta "Suomi ei ole houkutteleva jäsen ehdokas Natolle". Tätä väitettä perustellaan muun muassa Suomen sijainnilla

Venäjän läheisyydessä sekä sillä, että Suomella on vain vähän annettavaa Natolle. Tätä verrataan esille nostettuun arvioon siitä, että Nato perustaa uusien jäsenten ottamisen kylmään etujen ja haittojen puntarointiin. Näin ollen ”Suomi huono sijoitus” -pääkirjoituksen pääväitteen (V) ja lähimmät perustelut (P1, P2, P3 ja P4) voidaan esittää seuraavasti⁶:

- V: Suomi ei ole houkutteleva jäsen ehdokas Natolle.
- P1: Nato tekee ratkaisunsa kylmän laskelmoivasti punniten etuja ja haittoja.
- P2: Suomi sijaitsee liian lähellä Venäjää.
- P3: Nato ei halua ärsyttää turhaan Venäjää.
- P4: Suomella on Natolta paljon saatavaa mutta vain vähän annettavaa.

Suomen ”huonoutta” jäseneksi perustellaan sillä, että Nato tekee ratkaisunsa laskien jäsenkandidaattien etuja ja haittoja. Perustelut P2, P3 ja P4 toimivat osaltaan sekä väitteen V että perustelun P1 perusteluina. Nato ei halua ottaa Suomea pääkirjoituksen mukaan jäsenekseen, koska se katsoo, että Suomesta on sille enemmän haittaa kuin hyötyä. Suomi on Natolle haitallisempi kuin hyödyllisempi sen vuoksi, että Suomi sijaitsee liian lähellä Venäjää. Suomella on 1300 kilometrin yhteinen raja Venäjän kanssa ja suuret venäläiset asutuskeskukset sijaitsevat lähellä Suomea. Nato ei halua ärsyttää turhaan Venäjää sillä, että Suomi liittyisi Naton jäseneksi: tämä tarkoittaisi Venäjän lepyttelyä muissa asioissa. Taustaoletuksena toimii ajatus, jonka mukaan toisen maan ärsyttäminen jollakin tavalla on huono vaihtoehto. Suomi ei pääkirjoituksen mukaan pystyisi antamaan Natolle paljoakaan, mutta Suomella olisi Natolta paljon saatavaa. Pääkirjoitus pyrkii osoittamaan, että laskemalla yhteen edut ja haitat Suomen jäsen ehdokkuuden suhteen Suomi ei ole Natolle houkutteleva jäsen ehdokas.

”Suomi huono sijoitus” -pääkirjoituksen yleisökäsitys on pääkirjoitukselle tyypillinen: se jakaa ihmiset sisä- ja ulkoryhmiin. Sisäryhmänä toimii pääkirjoituksen kirjoittajan kanssa samaa mieltä asiasta olevat eli ”me, jotka rationaalsiin syihin perustuen tiedämme, ettei Nato halua Suomea

⁶ V= väite, P= perustelu, T= taustaoletus. Näitä symboleja käytetään läpi tutkielman.

jäsenekseen”. Ulkoryhmäksi asettuvat toisaalta sekä ”Nato-intoilijoiden” joukko että ne ihmiset, jotka epäilevät Suomen ulkopoliittisen johdon toimivan salaliitossa Naton kanssa viedäkseen Suomen Natoon. Pääkirjoituksessa tyrmätään molempien ulkoryhmien väitteet ja argumentit. Ulkoryhmien väitteiden sijaan sisäryhmän väitteitä pyritään perustelemaan siten, että lukija vakuuttuisi niistä.

Esimerkkianalyysin kohteeksi valittu pääkirjoitus edustaa Hemánuksen jaottelussa selvästi *erottelevaa pääkirjoitusta*: pääkirjoituksessa esitellään asiaa koskevia arvostuksia ja mainitaan useampi kuin yksi vaihtoehtoinen kannanotto. Tässä tutkielmassa kunkin pääkirjoituksen tyyppi jaotellaan teoriaosuudessa esiteltyyn tapaan joko selvästi kantaaottaviin tai pohdiskeleviin / taustoittaviin pääkirjoituksiin. Tämän kahtiajaon perusteella ”Suomi huono sijoitus” -pääkirjoitus asettuu selvästi kantaaottavien pääkirjoitusten joukkoon.

Edellä esitettyä argumentaatioanalyysin mallia hyödynnetään kaikkien tutkielmaan valittujen viidenkymmenen pääkirjoituksen kohdalla. Seuraavissa alaluvuissa (4.1.2, 4.1.3, 4.1.4, 4.1.5 ja 4.1.6) esitellään argumentaatioanalyysin tulokset. Jokainen lehti käydään läpi omassa alaluvussa: nämä analyysit keskittyvät puhtaasti argumentaatioanalyysiin. Luvussa 4.1.6 alalukuineen vertaillaan argumentaatioanalyysin pohjalta lehtiä keskenään ja otetaan mukaan myös sosiokulttuurista analyysiä, jotta lehtien argumentaatiotapoja voidaan verrata myös tekstinulkoiseen maailmaan. Jokaisen pääkirjoituksen pääväite/pääväitteet ja tärkeimmät perustelut löytyvät lehdittäin yksityiskohtaisemmin liitteestä 3.

4.1.2 Kansan Uutiset

Kansan Uutisten (=KU) kahdessatoista pääkirjoituksessa käsitellään sekä suoraan Natoa että valtioneuvoston eduskunnalle tekemää selontekoa turvallisuus- ja puolustuspolitiikasta. Huhtikuussa 2001 lehti käsitteli Vasemmistoliiton omaa turvallisuuspoliittista ohjelmaa ja sen saamaa vastaanottoa kahdessa pääkirjoituksessaan. Aikaisemmin ilmestyneessä pääkirjoituksessa (KU 10.4.) väitetään, että Vasemmistoliiton

turvallisuuspoliittinen ohjelma on uudenlainen, aikaisemmista ohjelmista poikkeava ohjelma. Perusteluina pääkirjoituksessa tuodaan esille lähestymistavan uutuus: turvallisuuspolitiikasta keskustellaan nyt ensimmäistä kertaa avoimesti ja laajasti. Runsaat kaksi viikkoa myöhemmin ilmestyneessä pääkirjoituksessa (KU 26.4.) lehti väittää, että puolueen uudenlaista ohjelmaa ja sen esityksiä on tulkittu liian dramaattisesti: lehden mukaan esimerkiksi Vasemmistoliiton esitystä reservin keventämisestä on jo aiemmin esittänyt lähes samoin perustein puolustusministeri Jan-Erik Enestam. Kansan Uutiset asettuu molempien pääkirjoitusten väitteissään Vasemmistoliiton tekemän uudenlaisen turvallisuuspoliittisen ohjelman tukijaksi.

Muiden pääkirjoitusten osalta syyskuun yhdennentoista päivän terrori-isku Yhdysvaltoihin on selkeä vedenjakaja. Sitä ennen julkaistuissa pääkirjoituksissa todetaan, että Suomi ei ole EU:n kriisinhallintaan osallistumalla liittymässä Naton jäseneksi (KU 26.3.) tai että Suomi ei ole Natolle houkutteleva jäsenehdokas (KU 4.5.). Edes Baltian maiden mahdollinen liittyminen Naton jäsenmaiksi ei lehden mukaan ole Suomelle syy hakea Naton jäsenyyttä (KU 6.9.). Näitä väitteitä perustellaan muun muassa Suomen sijainnilla liian lähellä Venäjää, Suomen toimimisella esimerkkinä Venäjän sitoutumattomana rajanaapurina sekä Baltian maiden ja Suomen historioiden eroilla.

Syyskuun yhdennentoista päivän jälkeen julkaistuissa pääkirjoituksissa todetaan useaan otteeseen, että maailmanpoliittinen tilanne on terrori-iskujen jäljiltä muuttunut ratkaisevasti. Nato-keskustelun uudelleenheräämistä Kansan Uutiset käsittelee todeten, että menettelytapojen sijasta – tulisiko Natosta järjestää kansanäänestys vai ei – keskustelussa tulisi pohtia jäsenyyden vaikutuksia Suomelle (KU 26.10.). Kansalaisten Nato-vastaisuutta ja poliittisten päättäjien Nato-myönteisempää linjaa pidetään molempia perusteltavina. Kansalaisten Nato-vastustukselle lehti löytää perusteluiksi mahdollisen Nato-jäsenyyden aiheuttaman potentiaalisen terroriuhan kasvun Suomessakin sekä vastuun lisääntymisen terrorisminvastaisessa sodassa. Poliittisten johtajien Nato-myönteisyyttä lehti taas perustelee laajalla kansainvälisen solidaarisuuden

ja yhteistyön tarpeella terrorismin vastaisessa taistelussa. Venäjän ja Naton lähentyminenkin toimii yhtenä perusteluna (KU 11.12.): taustaoletuksena on tällöin ajatus, jonka mukaan Venäjän ja Naton lähentyminen lievittää Venäjän suhtautumista Suomen mahdolliseen Nato-jäsenyyteen. Kansan Uutiset toteaa kuitenkin tutkimusaineiston tuoreimmassa pääkirjoituksessaan (KU 21.12), että turvallisuuspolitiikan peruslinjan muutos on iso asia. Tätä väitettä perustellaan sillä, että Nato-jäsenyys toisi mukanaan sekä jäsenen oikeudet että myös velvollisuudet. Näin ollen lehti pitäytyy syyskuun yhdennentoista päivän jälkeisissä pääkirjoituksissaankin mielipiteessä, jonka mukaan Suomen ei ole syytä hakea Naton jäsenyyttä vallitsevissa olosuhteissa.

Kansan Uutisten pääkirjoitusten yleisökäsityksessä on huomattavissa pääkirjoituksille ominaista jakoa sisäryhmiin ja ulkoryhmiin. Natoa kannattavat asettuvat pääkirjoituksissa usein ulkoryhmiin. Sisäryhmänä toimii usein joko universaaliyleisö tai ”me vasemmistolilittolaiset”. Useissa pääkirjoituksissa otetaan myös selvästi kantaa asioihin – ainoastaan 20.9.2001 julkaistu pääkirjoitus ”Naton kehitystä seurattava” on enemmänkin pohdiskeleva kuin kantaaottava pääkirjoitus. Kansan Uutisten pääkirjoituksia lukeva huomaa helposti, että lehden Natoa käsittelevissä pääkirjoituksissa otetaan avoimesti kantaa.

4.1.3 Uutispäivä Demari

Uutispäivä Demari (=UPD) käsittelee tutkielmaan valituissa kuudessatoista pääkirjoituksessa turvallisuus- ja puolustuspoliittista selontekoa, Natoa sekä Suomen puolustusvoimia muutoinkin. Poikkeuksetta kaikissa pääkirjoituksissa lehti puolustaa Tasavallan Presidentin esityksiä sekä hallituksen selonteon linjauksia. Esimerkiksi tutkielmaan valituista Uutispäivä Demarin pääkirjoituksista varhaisimmassa (UPD 20.3.) lehti puolustaa Tasavallan Presidentti Tarja Halosen kykyä toimia puolustusvoimain ylipäällikkönä. Perusteluinaan tälle väitteelle lehti nostaa esiin Halosen lausuntoja Väli-Suomen sanomalehtien Sunnuntaisuomalaisessa julkaistusta haastattelusta. Yleistä asevelvollisuutta monin eri perustein puolustava presidentti on lehden mukaan kykenevä toimimaan puolustusvoimien ylipäällikkönä.

Turvallisuus- ja puolustuspoliittisen selonteon osalta Uutispäivä Demari kritisoi selonteon käsittelyn keskittymistä liiaksi yksityiskohtiin kokonaisuuden sijasta (UPD 7.9.) sekä selonteon valmistelussa esiintynyttä hitautta saada aikaa yhtenäinen mielipide (UPD 5.6.). Selonteon keskustelussa tulisi lehden mukaan keskittyä Suomen itsenäisen ja uskottavan puolustuksen kokonaisuuden käsittelemiseen. Selonteon valmistelun hitauden huonoutta lehti perustelee muun muassa sillä, että hitaus aiheutti kiusallista huomiota ulkomailla. Lehti ei kuitenkaan pääkirjoituksessa tarkenna mitenkään, millaisia kiusallisia huomioita ulkomailla on esiintynyt. Uutispäivä Demari huomauttaa myös, että selontekoon on sisällytettävä sekä strategisen iskun torjuminen että aluemaanpuolustus (UPD 5.4.). Lehti perustelee tätä väitettä sillä, että hallitusohjelmassa todetaan Suomen turvallisuuspolitiikan perusteena olevan uskottavan puolustuskyvyn. Perustelun taustaoletuksena on yksinkertaisesti se, että hallituksen pitää noudattaa hallitusohjelmaa.

Suomen Nato-jäsenyyden suhteen Uutispäivä Demari on tutkielmaan valituissa pääkirjoituksissa kokonaisuudessaan hallituksen turvallisuus- ja puolustuspoliittisen selonteon linjoilla: Suomen ei tule vallitsevissa olosuhteissa liittoutua sotilaallisesti. Tämä näkökanta ei muutu syyskuun yhdennentoista päivän jälkeenkään julkaistussa pääkirjoituksissa, vaikkakin lehti toteaa, että Suomen Nato-suhdetta arvioidaan uudelleen vuoden 2004 turvallisuus- ja puolustuspoliittisen selonteon valmistelun yhteydessä (mm. UPD 19.10.). Suomen tekemien turvallisuus- ja puolustuspoliittisten ratkaisujen oikeellisuutta lehti perustelee muun muassa tutkija Teija Tiilikaisen samanmielisillä arvioilla Suomen tekemistä ratkaisuista (UPD 16.10.). Pääministeri Paavo Lipposen vedotaan myös usein hallituksen tekemiä ratkaisuja puolustettaessa. Sosialidemokraattisen eduskuntaryhmän puheenjohtajan Antti Kalliomäen huomiota herättänyttä lausuntoa (ks. luku 3.2.2) lehti vähättelee: lehden mukaan Kalliomäen lausahdus on vain Suomen ympärillä tapahtuneiden maailman muutosten toteamista. Lehti ihmettelee, miksi tällaista toteamista pidetään Suomessa niin tavattomana.

Uutispäivä Demari näpäyttää myös hallituskumppani Vasemmistoliittoa (UPD 1.4.). Lehti toteaa, että kannatusmittauksissa heikosti menestynyt Vasemmistoliitto joutuu kannatusta nostaakseen tekemään yllättäviäkin ehdotuksia. Esimerkiksi Vasemmistoliiton ehdotusta asevelvollisten määrän pienentämisestä ja tulevien asepalvelukseen pääsevien arpomisesta palvelukseen Uutispäivä Demari pitää tasapainottomana ehdotuksena. Lehti ei pidä tällaisia ehdotuksia hyvänä politiikkana.

Uutispäivä Demarin pääkirjoitukset on usein suunnattu universaaliyleisölle (suomalaisille). Ulkoryhmäksi lehden pääkirjoituksissa asettuu kussakin pääkirjoituksessa usein se ryhmittymä, joka on toiminut lehden mielestä hallituksen linjausten vastaisesti. Hemánuksen pääkirjoitustyyppiin perusteella valtaosa Uutispäivä Demarin tutkielmaan valituista pääkirjoituksista on joko erottelevia pääkirjoituksia tai linjaa viitoittavia pääkirjoituksia. Useimmissa pääkirjoituksissa otetaan selvästi kantaa pääkirjoituksen aiheen – usein hallituksen tekemien ratkaisujen – puolesta.

4.1.4 Suomenmaa

Suomenmaan (=SM) neljätoista pääkirjoitusta käsittelevät Natoa, turvallisuus- ja puolustuspoliittista selontekoa, presidentti Tarja Halosen antamia lausuntoja sekä Suomen puolustusvoimien tilaa yleisesti. Oppositiopuolueen pää-äänenkannattajana Suomenmaa nostaa useammassa pääkirjoituksessa esiin toivomuksen, että puolustusasioista päätettäessä palattaisiin takaisin parlamentaariseen valmisteluun (SM 6.4., SM 18.5. ja SM 7.9.). Parlamentaariseen valmisteluun palaamista lehti perustelee muun muassa sillä, että puolustusasiat ovat koko kansan asioita. Niistä ei saa lehden mukaan tehdä päivänpolitiikan kiistakappaleita (SM 6.4. ja 18.5.). Ottamalla mukaan koko eduskunta jo selonteon valmisteluvaiheessa voidaan lehden mukaan välttää nyt esiintyneet ongelmat (SM 6.4.). Lehti pelkää, että nykyisenkaltainen kiistely saattaa johtaa jopa maanpuolustustahdon ja -hengen alenemiseen (SM 18.5.).

Suomenmaa kritisoi Tasavallan Presidentti Tarja Halosen antamia lausuntoja Baltian maiden Nato-halukkuudesta. Suomen ei pidä puuttua Baltian maiden Nato-pyrkimyksiin, vaikka Suomi ei itse haluaisikaan liittyä

Naton jäseneksi (SM 19.4.). Lehti perustelee väitettä sillä, että Baltian maita on kohdeltava täysipainoisina, itsenäisinä valtioina, jotka itse päättävät omista turvallisuusratkaisuistaan. Lehti korostaa myös, että esimerkiksi Latvia on Suomelle tärkeä naapurimaa ja taloudellinen yhteistyökumppani (SM 10.5.). Taustalta on luettavissa taustaoletus, jonka mukaan varomattomat lausunnot eivät saa vaikuttaa naapuruussuhteisiin negatiivisesti.

Natoa lehti käsittelee useissa tutkielmaan valituissa pääkirjoituksissaan. Yhteistä näille pääkirjoituksille on, että niissä kaikissa selkeästi halutaan Suomen pitävänsä sotilasliittojen ulkopuolella. Terrori-iskut Yhdysvaltoihin ja niitä seurannut terrorisminvastainen sota ei ole lehden mukaan riittävä peruste Nato-jäsenyydelle: Naton asearsenaalilla ei terrorismia vastaan juuri taistella (SM 16.10.). Tuoreimmassa tutkielmaan valituista Suomenmaan pääkirjoituksista lehti vetoaa Maanpuolustustiedotuksen suunnittelukunnan teettämään mielipidetutkimukseen, jossa suuri osa suomalaisista vastustaa sotilaallista liittoutumista (SM 12.12.). Vaikka lehti perusteluissaan toteaaakin, että mielipidetiedusteluihin on syytä suhtautua varauksella, kehottaa lehti silti poliitikkoja opiskelemaan mielipidetiedustelujakin. Maanpuolustustiedotuksen suunnittelukunnan teettämää mielipidetiedustelua Suomenmaa pitää hyvänä, sillä sen kysymykseen vastaaminen on helppoa. Taustaoletuksena tälle perustelulle toimii se, että tutkimuskysymysten helppous vähentää tulosten vääristymisen mahdollisuutta.

Suomen puolustusvoimat lehti haluaa pääkirjoituksissaan pitää yleiseen asevelvollisuuteen perustuvana instituutiona. Perusteluissaan lehti vetoaa jälleen Maanpuolustustiedotuksen suunnittelukunnan teettämään mielipidetiedusteluun, jossa vain pieni osa vastanneista haluaa Suomen puolustusvoimien muuttuvan ammattiarmeijaksi (SM 5.7.). Euroopan unionin yhteisiä sotilasvoimia ei Suomenmaan mukaan ole syytä kasvattaa enempää nykyisestä (SM 21.11). Tälle väitteelle lehti löytää useita perusteluita: esimerkiksi Natosta riippumattoman suuren EU-armeijan isot kustannukset sekä itsenäisen EU-armeijan aiheuttaman euroatlanttisten siteiden katkeamisen.

Suomenmaan pääkirjoitukset on suunnattu lähes poikkeuksetta universaaliyleisölle (suomalaisille). Noin puolessa pääkirjoituksista ulkoryhmäksi asettuu joko maan hallitus tai Tasavallan Presidentti: oppositiopuoleen pää-äänenkannattajalle tämä on odotettua. Viidessä pääkirjoituksessa ei ole löydettävissä selkeätä ulkoryhmää. Hemánuksen pääkirjoitustyyppi- jaottelussa Suomenmaan pääkirjoitukset ovat joko erottelevia tai linjaa viitoittavia. Niissä otetaan selkeästi kantaa jonkin asian puolesta.

4.1.5 Nykypäivä

Nykypäivän (=NP) kahdeksan pääkirjoitusta on – niin kuin aiemmin on jo todettu – valittu tutkielmaan muita puoluelehtiä väljemmin kriteerein. Tämä näkyy pääkirjoitusten aihevalikoimassa: Naton ja Suomen puolustusvoimien lisäksi tutkielmaan valituissa pääkirjoituksissa käsitellään Euroopan unionin tulevaisuutta sekä terrorismin vastaista taistelua. Tutkielmaan valitut pääkirjoitukset on kuitenkin pyritty Nykypäivänkin osalta valitsemaan siten, että ne käsittelevät mahdollisimman paljon tai ainakin mahdollisimman paljon sivuten tutkielman aihepiiriä.

Suomen puolustusvoimista lehti toteaa, että yleiseen asevelvollisuuteen pohjautuvaa kansanarmeijaa on syytä ylläpitää jatkossakin (NP 13.2.). Tätä väitettä lehti perustelee alueellisten varuskuntien tärkeydellä varuskunnan lähialueille sekä asevelvollisuusarmeijan monilla hyvillä puolilla. Asevelvollisuusarmeijan tulevaisuuden takaamiseksi lehti ehdottaa vapaaehtoisen maanpuolustuksen resurssien tuntuva kasvattamista.

Nato-keskusteluun Nykypäivä osallistuu tutkielman tutkimusajanjaksolla kolmella pääkirjoituksella. Niistä varhaisimmassa (NP 31.7.) lehti oikoo väärinkäsityksiä: kokoomus ei ole ajamassa Suomea Naton jäseneksi, vaan kesällä 2001 Saksasta kantautunut tieto europorvarien halukkuudesta saada Suomi Naton jäseneksi on vain pelkkä Euroopan porvaripuolueiden toivomus sitoutumattomien maiden liittymiseksi Natoon pitkällä aikavälillä. Syyskuun terrori-iskujen jäljiltä Nykypäivä nostaa esiin vaatimuksen, että Suomen on syytä turvautua turvallisuus- ja puolustuspolitiikassaan kaikkiin

uhkakuviin (NP 21.9.). Toisaalta lehti toteaa samaisessa pääkirjoituksessa, että Suomen Nato-suhde ei kaipaa muutosta. Tätä väitettä lehti perustelee sillä, että Suomen on nyt viisainta pysytellä perinteisessä roolissaan sotilasliittojen ulkopuolella. Tuoreimmassa tutkielmaan valituista pääkirjoituksista lehti toteaa Suomen kansan vastustavan Suomen Nato-jäsenyyttä (NP 14.12.). Tämän tueksi pääkirjoituksessa nostetaan esiin Maanpuolustustiedotuksen suunnittelukunnan Nato-kyselyn tuloksia: valtaosa suomalaisista ei kyselyn mukaan halua Suomen liittoutuvan sotilaallisesti. Lehti arvelee, että vuoden 2003 eduskuntavaaleissa yksikään puolue tuskin pyrkii kansan vastustuksen vuoksi ajamaan Suomen Nato-jäsenyyttä.

Nykypäivä arvioi, että hallituspuolueista kokoomus ja SDP ovat lisänneet syyskuun yhdennentoista terrori-iskujen jälkeen tehdyissä mielipidetiedusteluissa kannatustaan poliittisella uskottavuudellaan (NP 19.10.). Kokoomuksen kannatuksen nousua ja uskottavuutta lehti perustelee sillä, että kokoomus on aina korostanut arkiturvallisuuden, vakauden ja maanpuolustuksen merkitystä. Lehti toteaa kokoomuksen olevan isänmaallinen puolue – taustaoletuksena väitteessä ja perusteluissa toimii ajatus, jonka mukaan ihmiset arvostavat kriisitilanteessa turvallisuutta, vakautta ja isänmaallisuutta.

Yleisökäsitykseltään Nykypäivän pääkirjoitukset ovat universaaliyleisölle (suomalaisille) suunnattuja. Selkeä ulkoryhmä löytyy viidestä pääkirjoituksesta: ulkoryhmiin kuuluvat muun muassa suuret valtiot Euroopan unionissa; ne, jotka eivät puolusta Suomen puolustusvoimien asevelvollisuusperiaatetta sekä poliittinen eliitti. Nykypäivän pääkirjoitukset ovat sijoittuvat Hemánuksen pääkirjoitusten tyyppijaottelussa pääasiassa joko erotteleviin tai linjaa viitoittaviin pääkirjoituksiin: vain ”Tulevaisuus Euroopan ytimessä” -pääkirjoitus (NP 10.4.) on vahvasti pohdiskeleva pääkirjoitus. Näin ollen Nykypäivänkin pääkirjoituksissa otetaan melko selvästi ja näkyvästi kantaa.

4.1.6 Sosiokulttuurinen argumentaatioanalyysi

Tässä luvussa tarkastellaan muun muassa pääkirjoitusten väitteiden ja perusteluiden tyylejä ja toimivuutta sekä mahdollisia selkeitä presuppositioita. Tarkastelunäkökulmana on aiempiin lukuihin verrattuna enemmän sosiokulttuurinen. Tarkastelussa ei pyritä sanomaan, ovatko jonkin lehden väitteet tai perustelut parempia kuin toisten lehtien – tutkielman tarkoituksena ei ole ottaa kantaa Suomen Nato-jäsenyyteen tai muihinkaan poliittisiin erimielisyyksiin. Väitteiden ja perusteluiden toimivuutta sekä muita argumentaatioanalyysiin kuuluvia piirteitä tarkastellaan sosiokulttuurisesti nimenomaan vaikuttamisen ja vakuuttamisen näkökulmasta tekstinulkoinen maailman huomioon ottaen.

4.1.6.1 Aristoteeliset ja ei-aristoteeliset väitteet

Luvussa 2.3.1 todettiin, että Aristoteleen mukaan poliittisen puheen pääväitteeksi muotoutuu joko väite *Tehkää teko A* tai *Pidättäytykää teon A tekemisestä*. Jos tutkielman pääkirjoitukset jaetaan kahteen ryhmään sen mukaan, onko niiden pääväitteessä tai jommassakummassa pääväitteistä aristoteelinen väite, pääkirjoituksista aristoteelisia on 20 ja ei-aristoteelisia 30. Lukujen suhde on hieman yllättävä, sillä kyseessä on poliittisten puoluelehtien pääkirjoitukset, jotka nykyajan tiedotusvälineissä poliitikkojen kolumnien ohella vastaavat ehkäpä selkeimmin poliittisia puheita. Syy aristoteelisten pääkirjoitusten vähyyteen löytyy osaksi aiemmin teoriaosuudessa (luku 2.3.3) Heikkisen esille tuomasta huomiosta, jonka mukaan pääkirjoituksissa konkretian ja esimerkkien sijasta asioita ja suhteita ajatellaan ja abstrahoidaan. Näin maailmaa voidaan tarkastella sellaisista asemista, jotka helpottavat mielipiteiden ilmaisemista. Eli kun asioita abstrahoidaan ja yleistetään voimakkaasti, konkreettiset toimenpideehdotukset vaihtuvat helposti yleisiin linjauksiin ja kommentteihin.

Aristoteelisia väitteitä löytyy suhteessa eniten Suomenmaan pääkirjoituksista: neljästätoista tekstistä kahdeksassa on aristoteelinen pääväite. Kahdessa pääkirjoituksessa (SM 6.4. ja SM 18.5.) aristoteelisena pääväitteenä toimii väite *Suomessa tulee palata puolustusasioiden parlamentaariseen valmisteluun*. Tätä väitettä perustellaan niillä hyvillä

seurauksilla, joita parlamentaariseen valmisteluun palaamisesta olisi. Muita aristoteelisia väitteitä Suomenmaan pääkirjoituksissa on muun muassa *Suomen ei tule puuttua Baltian maiden Nato-pyrkimyksiin ja Suomen ei pidä hakea Naton jäsenyyttä*. Suomenmaan aristoteelisista väitteistä on havaittavissa lehden emäpuolueen keskustan linjaukset, joiden mukaan Suomen on syytä pysytellä puolustusratkaisuissaan nykyisellä sotilaallisen liittoutumattomuuden linjalla Naton ulkopuolella.

Muissa lehdissä aristoteelisia väitteitä on vähemmän. Kansan Uutisista aristoteelisia väitteitä löytyy neljä, Uutispäivä Demarista viisi ja Nykypäivästä kolme. Kansan Uutiset vaatii aristoteelisissa väitteissään muun muassa tutustumaan Vasemmistoliiton uuteen turvallisuuspoliittiseen ohjelmaan sitä suoralta kädeltä tyrmäämättä (KU 10.4.). Lisäksi lehti Suomenmaan tavoin toteaa, että Baltian maiden Nato-jäsenyyden perusteella Suomen ei pidä hakea Naton jäsenyyttä (KU 6.9.). Uutispäivä Demarin aristoteeliset väitteet keskittyvät voimakkaasti turvallisuus- ja puolustuspoliittiseen selontekoon. Lehti esimerkiksi haluaa, että jatkossa puolustuspolitiikassa tulee saada nopeammin aikaan yhteisiä päätöksiä (UPD 5.6.). Tätä väitettä lehti perustelee muun muassa hitaan päätöksenteon aiheuttamalla kiusallisella huomiolla ulkomailla. Nykypäivän aristoteeliset väitteet keskittyvät nekin suureksi osaksi puolustusvoimien tuleviin ratkaisuihin. Lehti haluaa, että yleiseen asevelvollisuuteen perustuvaa armeijaa on syytä ylläpitää jatkossakin (NP 13.2.) ja että Suomen on syytä varautua turvallisuus- ja puolustuspolitiikassaan kaikkiin uhkakuviin (21.9.). Yhdessäkään aristoteelisessa väitteessä tutkielmaan valituista lehdistä ei kehoiteta tai vaadita Suomen liittymistä Naton jäseneksi. Mikäli jollakin ryhmittymällä on Suomen Nato-jäsenyyteen enemmän haluja kuin toisilla, sitä ei ainakaan suoran, kehottavan väitteen muodossa tuoda esille pääkirjoituksissa.

Ei-aristoteeliset väitteet pääkirjoituksissa lähinnä toteavat olemassa olevia tai jo tapahtuneita asioita. Kansan Uutiset tuo toistuvasti esille näissä väitteissään, kuinka Suomi ei ole houkutteleva jäsen ehdokas Natolle tai kuinka tärkeässä asemassa sitoutumaton Suomi on Venäjälle. Yhdysvaltoihin tehtyjen terrori-iskujen jälkeen lehden linja jonkin verran

muuttuu: esimerkiksi joulukuussa julkaistussa pääkirjoituksessa (KU 11.12.) lehti pitää perusteltuina sekä kansan Nato-vastusta että poliittisten päättäjien Nato-myönteisempää linjaa. Mahdollista turvallisuuspolitiikan peruslinjan muutosta lehti pitää silti merkittävänä asiana (KU 21.12.). Uutispäivä Demarissa on huomattavissa sama ilmiö kuin Kansan Uutisissa: ennen Yhdysvaltoihin suuntautuneita terrori-iskuja lehti korostaa ei-aristoteelisissa väitteissään Suomen liittoutumattomuuden hyviä puolia (UPD 10.4. ja UPD 23.5.), kun taas terrori-iskujen jälkeisissä pääkirjoituksissa keskustelu Natosta ollaan valmiit sallimaan (esim. UPD 16.10.). Maailmanpoliittisen tilanteen muuttuminen näkyy ehkä parhaiten jo aiemminkin tutkielmassa esiin nostetusta SDP:n eduskuntaryhmän puheenjohtajan Antti Kalliomäen lausahduksesta: Uutispäivä Demari tukee selvästi Kalliomäen arviota (21.12.). Voidaan ajatella, että ennen Yhdysvaltoihin suuntautuneita terrori-iskuja vastaavan lausunnon antaminen olisi aiheuttanut huomattavasti suuremman kohun.

Suomenmaan ei-aristoteeliset väitteet toistavat lehden aristoteelisten väitteiden linjaa: *integroituminen on mahdollisuus mutta se sisältää myös omat uhkansa* (SM 28.3.), *suomalaiset eivät halua Suomen puolustusvoimien muuttuvan ammattiarmeijaksi* (SM 5.7.) ja *Suomen sotilaallisen liittoutumisen tulisi riittää hallituspuolueiden Nato-henkisille poliitikoillekin* (SM 28.9.). Lehti asettuu näin selkeästi kaikissa pääkirjoituksissaan Suomen Nato-jäsenyyttä vastaan. Nykypäivän ei-aristoteelisissa väitteissä todetaan muun muassa, että *päättely kokoomuksen ryhtymisestä ajamaan Suomea Naton jäseneksi on väärä* (NP 31.7.) tai että *Suomen kansa vastustaa Suomen Nato-jäsenyyttä* (NP 14.12.). Nykypäiväkään ei halua profiloitua pääkirjoitustensa väitteissä "Nato-intoilijaksi", vaikka se toisaalta väitteidensä perusteluissa kaikkein suorimmin ottaa kantaa siihen, että Nato voi laajentua Suomeen tulevaisuudessa (NP 31.7.).

4.1.6.2 Väitteiden taustat

Teoriaosuudessa (luku 2.2.1.1) todettiin, että poliittisissa teksteissä voidaan pyrkiä auktoriteettiin perustuvalla argumentilla hankkimaan jollekin väitteelle hyväksyntä auktoriteetin nauttiman arvostuksen turvin.

Tutkielman pääkirjoituksissa seitsemässä on selvästi havaittavissa vetoaminen auktoriteetteihin. Kansan Uutisten pääkirjoituksissa ei vedota auktoriteetteihin. Uutispäivä Demarissa auktoriteettina toimii kahdessa pääkirjoituksessa Tasavallan Presidentti Tarja Halonen. Niistä varhaisimman tekstin pääväitteessä Halonen halutaan osoittaa kannanottojensa myötä olevan pätevä myös puolustusvoimien ylipäälliköksi (UPD 20.3.). Myöhemmän pääkirjoituksen pääväitettä (*Suomen ja Venäjän väliset suhteet ovat hyvät*) lehti perustelee muun muassa sillä, että Halosen mukaan Suomi ja Venäjä arvostavat kansainvälistä ja kahdenvälistä yhteistyötä. Sosialidemokraattisesta puolueesta lähtöisin oleva presidentti saa luonnollisestikin arvostetun auktoriteetin aseman sosialidemokraattisen puoleen pää-äänenkannattajassa. Auktoriteetin asemaan asettuu Uutispäivä Demarissa myös Suomen ulkopoliittinen johto, jonka tekemiä ratkaisuja Suomen turvallisuus- ja puolustuspolitiikassa lehti pitää hyvänä (UPD 16.10.). Suomen ulkopoliittinen johto oli tuolloin voimakkaasti sosialidemokraattisen puolueen hallussa (presidentti Halonen on taustaltaan sosialidemokraatti, pääministeri Paavo Lipponen on sosialidemokraatti ja ulkoministeri Erkki Tuomioja on myös sosialidemokraatti), minkä vuoksi Uutispäivä Demarin tuki tehdyille ratkaisuille on ymmärrettävää. Oman puolueen johdon lisäksi lehti käyttää samassa pääkirjoituksessa auktoriteettina tutkija Teija Tiilikaista, joka katsoo Suomen tehneen oikeita ratkaisuja turvallisuus- ja puolustuspolitiikassa. Tutkijan asemaan vetoamalla lehti pyrkii laajentamaan perusteluita antavien auktoriteettien taustoja: oman puolueen johdon lisäksi myös ”puolueeton tutkija” pitää tehtyjä ratkaisuja oikeina. Tällainen perustelu on lukijoiden silmissä uskottavampi kuin pelkkä oman puolueen auktoriteetteihin nojaaminen.

Suomenmaassa vedotaan auktoriteetteihin kahdessa eri pääkirjoituksessa: niistä varhaisemmassa auktoriteettina toimii osaltaan Venäjän presidentti Vladimir Putin, jonka lausuntoja lehti pitää yhtenä osoituksena Venäjän kehityksen vakaudesta (SM 4.9.). Toisessa pääkirjoituksessa Suomenmaa perustaa pääväitteen (*Suomen puolustuksen painopisteeksi ei tule asettaa strategisen iskun uhkan torjuntaa*) pitkälti keskustan eduskuntaryhmän varapuheenjohtajan Juha Korkeaojan puheeseen (SM 7.9.). Korkeaoja taas viittaa puheessaan muun muassa ”korkean tason sotilasarviointiin”.

Nimeämällä arviot ”korkean tason arvioiksi” Suomenmaa haluaa osoittaa lukijoilleen, että se pitää arvioita luotettavina ja pätevinä. Näitä korkean tason sotilasarvioita ei kuitenkaan määritellä tekstissä sen tarkemmin, mikä tekee niiden luotettavuuden arvioinnin ongelmalliseksi. Mikä laitos tai ryhmä on arviot antanut? Millaisista arvioista on kyse? Perustuvatko arviot tutkimuksiin vai pelkkiin mielipiteisiin? Avoimia kysymyksiä on useita.

Nykypäivässä auktoriteetteihin vedotaan kahdessa tekstissä. Toisessa auktoriteetteina toimivat kokoomuksen EU-asiantuntijat (NP 10.4.) ja pääministeri Paavo Lipponen. Kokoomuksen EU-asiantuntijoiden henkilöllisyyttä tai taustoja ei esitellä sen tarkemmin, mikä vaikeuttaa asiantuntijoiden antamien lausuntojen pätevyyden arviointia. Toisessa tekstissä auktoriteetin asemaan asettuvat hallituspuolueiden johtohahmot, pääministeri Paavo Lipponen sekä kokoomuksen puheenjohtaja, sisäasiainministeri Ville Itälä (NP 19.10.).

Luvussa 2.2.1.2 tuli ilmi, että pääkirjoituksissa hyödynnetään mittaustuloksia, tilastoja ja matemaattisten menetelmien avulla saatuja lukuja niiden vakuuttavuuden vuoksi. Yleisö on tottunut pitämään tilastoja ja numeerisia väitteitä väärentämättöminä ja välittöminä. Tutkielman pääkirjoituksissa korostetuimman aseman saa joulukuussa ilmestynyt Maanpuolustustiedotuksen suunnittelukunnan⁷ teettämä tutkimus: tämän tutkimuksen tuloksiin ottavat kantaa kaikki neljä eri lehteä pääkirjoituksissaan (KU 11.12., UPD 12.12., SM 12.12. ja NP 14.12.). Kaikki lehdet toteavat tutkimuksen perustuloksen, jonka mukaan suomalaiset vastustavat sotilaallista liittoutumista. Suomenmaa ottaa lehdistä jyrkimmän kannan tutkimusten tulosten perusteella: lehti vaatii, että Suomen sotilaallisen liittoutumattomuuden tulisi riittää hallituspuolueiden Nato-henkisille poliitikoillekin (SM 12.12.). Nato-jäsenyyttä vastustavan Vasemmistoliiton pää-äänenkannattajassa Kansan Uutisissa väitteet ovat yllättävänkin maltillisia: lehden mukaan niin kansalaisten Nato-jäsenyyden

⁷ Maanpuolustustiedotuksen suunnittelukunta (MTS) on pysyvä parlamentaarinen komitea, joka toimii hallinnollisesti puolustusministeriön hallintopoliittisella osastolla ja jonka tehtävänä on suunnitella maanpuolustustiedotusta sekä seurata suomalaisten mielialojen kehitystä maanpuolustukseen liittyvissä asioissa. (Puolustusministeriö 2002, [verkkolähde].)

vastustus kuin poliittisten päättäjien Nato-myönteisempi linja ovat perusteltuja. Niin kuin aiemmin on jo todettu, Yhdysvaltoihin syyskuun yhdenkymmenpäivänä vuonna 2001 kohdistuneiden terrori-iskujen jälkeen Kansan Uutisten pääkirjoituksissa on havaittavissa, että lehti käsittelee Natoa aiempaa avoimemmin. Päälinjauksena pysyy silti yhä Suomen sotilaallinen liittoutumattomuus.

Kiinnostava esimerkki tutkimuksen epäluotettavuudesta ja sen kertomisesta löytyy Uutispäivä Demarista. Lehti huomauttaa pääkirjoituksessa, että Suomen ei tarvitse korottaa puolustusmäärärahoja Nato-kelpoisuuden hankkimiseksi Rand-tutkimuslaitoksen tutkimukseen perustuen (UPD 4.5.). Tutkimuksen tiedot Suomen puolustusvoimien kalustosta ja vahvuuksista ovat Uutispäivä Demarin mukaan virheellisiä. Taustaoletuksena toimii tällöin ajatus, jonka mukaan epätarkka tutkimus rikkoo tieteellisen tutkimuksen teon periaatteita ja heikentää tutkimuksen luotettavuutta. Tällaista tutkimusta ei voi käyttää perusteena päätöksenteossa. Tutkimus ja luvut voidaan näin pääkirjoituksessa osoittaa myös huonoiksi perusteluiksi.

4.1.6.3 Perustelut ja presuppositiot

Tutkielman pääkirjoitusten pääväitteiden perustelut ovat suurelta osin toimivia: perustelut tukevat väitettä ja ne ovat ymmärrettävissä ilman monimutkaisia taustaoletuksia. Jokaiselta lehdeltä löytyy kuitenkin myös pääkirjoituksia, joissa perustelut ovat ontuvia tai niiden yhteys väitteeseen on vaikeasti löydettävissä. Esimerkiksi Uutispäivä Demarin pääkirjoituksessa "Eriseuraisuutta puolustuksessa ei pidä liioitella" todetaan toisena pääväitteenä, että korkeimmat poliittiset johtajat Suomessa eivät ole niin eriseuraisia puolustusasioissa kuin mitä Jaakko Laakson ja Pekka Ervastin kirjassa annetaan ymmärtää (UPD 23.3.). Tämä väite saa perustelukseen toteamuksen, että ratkaisevissa kansallisissa päätöksissä yksimielisyys on odotettua suurempaa. Tätä perustelua ei kuitenkaan todisteta mitenkään, joten sen toimivuus perusteluna väitteelle on huono.

Suomenmaan lyhyt jälkikirjoitus "Saako ikävän asian sanoa" väittää, että suurvallat painostavat pieniä maita kansainvälisessä politiikassa (SM 28.9.). Perusteluna väitteelle on virke, jossa Erkki Tuomiojan sanotaan todenneen,

että Euroopan unionin päätös jäsenmaiden osallistumisesta Yhdysvaltain sotilaallisiin iskuihin terrorismia vastaan tehtiin suurten Nato-maiden painostuksesta. Tuomiojan toteamus liitetään osaksi ”itsestänselvyyttä”, jonka mukaan suuret valtiot painostavat aina pieniä maita kansainvälisessä politiikassa. Asia voi olla näin, mutta argumentaation toimivuuden kannalta väitettä tulisi perustella ”itsestänselvyyttä” ja Tuomiojan toteamusta kattavammin.

Nykypäivä käyttää pääkirjoituksessa ”Terrorismi ja muut uhkakuvat lisäävät suurten hallituspuolueiden suosiota” perusteluita, joissa vedotaan jo voimakkaastikin lukijan tunteisiin (NP 19.10.). Ensimmäinen pääväite väittää, että hallituspuolueista SDP ja kokoomus ovat uskottavuutensa vuoksi lisänneet kannatustaan Yhdysvaltoihin kohdistuneiden terrori-iskujen jälkeisissä mielipidetiedusteluissa. Perusteluina väitteelle esitetään muun muassa ajatus, että SDP:n puheenjohtajan, pääministeri Paavo Lipposen esiintyminen on *luottamusta herättävää*. Kokoomuksen osalta väitettä perustellaan vieläkin tunnepitoisemmin: kokoomuksen sanotaan olevan *isänmaallinen puolue*. Tunnepitoisen perustelun tai väitteen totuusarvon testaaminen on mahdotonta, joten tällaisten argumenttien toimivuus jää itse kunkin lukijan määriteltäväksi.

Selkeitä presuppositioita tutkielmaan valituista pääkirjoituksista löytyy kolmestatoista pääkirjoituksesta. Kansan Uutiset toteaa pääkirjoituksessa ”Voittoa ja tappioita”, että puolustusvoimat on turvallisuus- ja puolustuspoliittisen selonteon keskustelun suurin voittaja (KU 5.6.). Tämä väite sisältää jo itsessään presupposition, että keskustelulla on aina ainakin voittaja. Uutispäivä Demari taas väittää pääkirjoituksessa ”Eriseuraisuutta puolustuksessa ei pidä liioitella”, että Suomea ei hivuteta Naton jäseneksi (UPD 23.3.). Väite sisältää presupposition, jonka mukaan jonkun mielestä Suomea ollaan hivuttamassa Naton jäseneksi. Nykypäivä toteaa pääkirjoituksen ”Tulevaisuus Euroopan ytimessä” yhdessä perustelussa, että kenraali Gustav Hägglundin nimitys EU:n sotilaskomitean puheenjohtajaksi on osoitus Suomen asemasta uudessa Euroopassa. Presuppositio on ajatus, jonka mukaan Eurooppa on uudistunut. Tutkielman ehkäpä piikikkäin presuppositio löytyy Suomenmaan pääkirjoituksesta ”Selkeä viesti

kansalta Nato-keskusteluun” (SM 12.12.). Lehti toteaa yhdessä perustelussaan, että viisaiden poliitikkojen olisi syytä opiskella mielipidetiedustelujakin. Presuppositiona toimii ajatus, jonka mukaan on olemassa viisaita poliitikkoja ja muita poliitikkoja. Poliitikon viisauden määrittely jää lukijan mielipiteen varaan.

4.2 Retorinen analyysi

Retorisessa analyysissä tarkastellaan tutkielmaan valittujen pääkirjoitusten asiasisältöä tekstin ilmiä korostaen. Retorisessa analyysissä pyritään selvittämään, millaisin tavoin pääkirjoituksen kirjoittaja pyrkii vaikuttamaan lukijoihinsa, ovatko käytetyt keinot onnistuneita ja minkä vuoksi tekstin kirjoittaja on valinnut käyttämänsä retoriset keinot. Varsinkin kahdessa jälkimmäisessä kysymyksessä sosiokulttuurisella analyysillä on merkittävä rooli vastausten löytämisessä.

Niin kuin tutkielman teoriaosuuden retorisen analyysin osassa (luvut 2.2.2 ja 2.2.3) tuli ilmi, erilaisia retorisia keinoja on useita. Tässä tutkielmassa jokainen pääkirjoitus käy läpi retorisen analyysin, jossa pääkirjoituksesta pyritään löytämään mahdollinen toisto, vastakohtaparien käyttö, maksiimien esiintyminen, argumentteja vahvistavat / heikentävät / värjättävät ilmaukset sekä tekstin kannalta olennaiset metaforat. Näiden eri retoristen keinojen erittely ja analysointi antavat kokonaiskuvaa siitä, millaisia kunkin lehden tutkielmaan valitut pääkirjoitukset ovat retorisesti.

Argumentaatioanalyysin tavoin retorisessa analyysissä on syytä käydä läpi yksi tutkimusaineiston pääkirjoitus, jotta retorisen analyysin käytännöt tulevat paremmin tutuiksi.

4.2.1 Esimerkkianalyysi

Retorisen analyysin esimerkkitekstinä toimii Suomenmaan 7.9.2001 julkaisema pääkirjoitus ”Lykkäävä selonteko” (liite 2). Pääkirjoituksen retorisen analyysin voi aloittaa vaikkapa tarkastelemalla tekstissä esiintyvää toistoa. Niin kuin teoriaosuudessa luvussa 2.2.2 tuli ilmi, toisto on yksi tyypillisimmistä retorisista keinoista. Se, mitä toistetaan, on tärkeää. Paljon käytettynä toiston vaikutus voi tosin kääntyä vastakohtakseen.

”Lykkäävä selonteko” –pääkirjoitus käsittelee aiheeltaan valtioneuvoston eduskunnalle syksyllä 2001 käsiteltäväksi antamaa turvallisuus- ja puolustuspoliittista selontekoa. Argumentaatioanalyysin avulla

pääkirjoituksesta on löydettävissä kaksi pääväitettä: *Suomen puolustuksen painopisteeksi ei tule asettaa strategisen iskun uhkan torjuntaa sekä parlamentaarisesta valmistelusta luopuminen on tehnyt turvallisuus- ja puolustuspoliittisen selonteon valmistelusta sekavaa* (SM 7.9.). Pääkirjoituksessa toistuvat usein käsitepari *strateginen isku* ja *strategisen iskun uhkan torjunta*. Suomenmaa ottaa selkeän kannan – tukeutuen keskustan eduskuntaryhmän varapuheenjohtaja Juha Korkeaajaan – siinä, että Suomen puolustuksen painopisteen on tulevaisuudessakin oltava oman maan puolustaminen. Lehti nostaa esiin Korkeaajan väitteitä, joissa Korkeaaja epäilee selonteossa korostetun strategisen iskun uhkaan varautumisen olevan perusteluja liikkuvan teknoarmeijan varustamiselle. Tällaisen teknoarmeijan päätehtävä voisi olla jokin muu kuin Suomen puolustaminen. Tätä Korkeaaja, keskusta tai Suomenmaa ei hyväksy. Toiston avulla Suomenmaa haluaa tehdä selväksi oman kantansa, joka on sama kuin keskustan eduskuntaryhmän kanta.

Toiston ohella pääkirjoituksissa käytetään usein vastakohtapareja. Jo argumentaatioanalyysissä käytiin läpi tekstien yleisökäsitykset: tässä tekstissä sisäryhmäksi asettuvat suomalaiset ja ulkoryhmäksi hallitus. Vastakohtapareja löytyy kuitenkin muitakin. Tekstiä tarkastelemalla vastakohtapareiksi voi havaita muun muassa keskustan ja Lipposen hallituksen, parlamentaarisen selonteon valmistelun ja nykyisen valmistelumallin sekä oman maan alueellisen puolustamisen koko maan alueella ja strategisen iskun uhkan torjumisen.

Oppositiopuolue keskusta asettuu Lipposen hallituksen vastakohtapariksi monissa kohdin: hallituksen politiikkaa ja selonteon valmistelutyötä pidetään sekavana, keskusta asettaa yhden selonteon tärkeimmistä linjauksista kyseenalaiseksi ja hallitus ei ole saanut keskustaa vakuuttuneeksi Suomen puolustuspoliittisista linjauksista. Oppositiopuolueen rooli on nykyisten, koko toimikautensa istuvien enemmistöhallitusten aikana muotoutunut lähinnä julkisen keskustelun ylläpitäjäksi. Selonteon kritiikki perustuu näin osaltaan perinteiseen hallitus–oppositio–vastakkainasetteluun.

Parlamentaarisen selonteon valmistelu asettuu vastakkain valmistelun nykymallin kanssa varsinkin tekstin alussa, jossa nykymallia pidetään ”päivänpolitiikan kauppatavarana”. Oppositiopuolueena keskusta pääsee nykymallissa osallistumaan selonteon käsittelyyn suuremmin vasta loppuvaiheessa, minkä vuoksi se halajaa paluuta puolustuspolitiikan valmisteluun parlamentaarisisissa komiteoissa. Parlamentarisessa valmistelussa oppositiopuolueiden mahdollisuudet vaikuttaa selonteon sisältöön jo sen alkuvaiheessa ovat nykymallia suuremmat.

Oman maan alueellinen puolustaminen koko maan alueella asettuu tekstissä vastakkain selonteossa esitellyn strategisen iskun uhkan torjunnan kanssa. Keskusta asettaa selonteossa korostetun strategisen iskun uhkan torjunnan kyseenalaiseksi – Suomenmaa tukee keskustan ratkaisua. Suomenmaa toistaa tekstin loppuosassa, kuinka alueellinen puolustus on sen mielestä edelleenkin paras keino Suomen puolustamiseen. Keskusta ja Suomenmaa epäilevät, että hallituksen selonteossa painotetaan jo liiaksikin strategisen iskun uhkan torjuntaa ja kansainvälistä kriisinhallintaa. Suomenmaan ja keskustan linjaukset tulevat tältä osin lukijalle selvästi esille.

”Lykkäävä selonteko” -pääkirjoituksessa ei ole löydettävissä maksimeja (elämänohjeita, sananparsia yms.). Sen sijaan argumentteja vahvistavia, heikentäviä tai värittäviä ilmauksia siitä on löydettävissä useita (ks. näiden käsitteiden tarkempi käsittely luvusta 2.2.2). Alla on lista kaikista pääkirjoituksen selvästi argumenttia vahvistavista, heikentävistä tai värittävästä ilmauksista. Ilmaus on kallistettu ja suluissa on nimetty erikseen, onko kyseessä takaus, vahvistus, suojaus vai värittävä ilmaisu:

”Se sai eduskunnassa *harvinaisen kriittisen vastaanoton...*” (värittävä)

”*Se ei ole mikään ihme...*” (takaus)

”– – kun muistetaan selonteon *sekava valmistelu.*” (värittävä)

”Hallitus – – [ei] *kyennyt lopulta muuhun kuin...*” (värittävä)

”Kevään prosessi *todisti jälleen kerran...*” (takaus)

”Puolustuksen ratkaisuista on tullut *päivänpolitiikan kauppatavaraa.*”
(värittävä)

"– –, mitä päätösmyllystä kulloinkin sattuu putkahtamaan." (värittävä)

"Kysymys on kuitenkin..." (takaus)

"Epäilyksille on perustetta..." (takaus)

"– – miten onnettomasti koko helikopterihanke lähti aikoinaan liikkeelle."
(värittävä)

"– –, joiden mukaan tehokas alueellinen puolustus on edelleenkin..." (takaus)

"– – kustannusten ja hyötyjen kannalta ylivoimainen järjestelmä..." (värittävä)

"Kysymys on vakavasta asiasta." (takaus)

"– – päätehtävänä edelleen vain ja ainoastaan..." (takaus)

"Siitähän on kuitenkin perimmältään kysymys." (takaus)

Pääkirjoituksessa korostuvat varsinkin värittävät ilmaukset ja takaukset. Hallituksen politiikkaa ja toimia selonteon yhteydessä vähätellään ja pidetään huonona (*sekava valmistelu, ei kyennyt lopulta muuhun kuin*). Erityisesti nykymuotoista selonteon valmistelumallia kritisoidaan voimakkaasti: puolustuspolitiikkaa pidetään päivänpolitiikan kaltaisena ja hallitusta päätösmyllynä, jonka ratkaisuja ei voi enää etukäteen ennakoida. Tätä verrataan parlamentaarisen valmisteluun, jonka paremmuutta nykymalliin nähden halutaan tekstissä tuoda esille. Takauksien osalta Suomenmaassa halutaan *kyse on* -sanonnalla osoittaa, mistä "asiassa oikeastaan todellisuudessa on kysymys". *Kyse on* -sanaparin avulla tekstin kirjoittaja pyrkii vetoamaan lukijan rationaalisuuteen ja maalaisjärkeen. Muut voivat sanoa mitä haluavat, mutta tekstin kirjoittaja sanoo, mistä asiassa "todellisuudessa" oikein on kyse. Tässä pääkirjoituksessa *kyse on* -sanaparia käytetään osoittamassa, että Suomen puolustusvoimien tärkein tehtävä on oman maan puolustaminen. Samalla Suomenmaa haluaa näpäyttää hallituspuolueita, jotka ovat lehden mielestä painottaneet selonteossa liiaksi kriisinhallintaa ja strategisen iskun uhkan torjuntaa oman maan puolustamisen sijaan.

Metaforia "Lykkäävä selonteko" -pääkirjoituksesta löytyy myös jonkin verran. Ilmeisiä metaforia on löydettävissä kaksi: *päivänpolitiikan kauppatavara* ja *päätösmyllystä putkahtaminen* pistävät silmään heti tekstiä lukiessa. Uinuvia, vaikeammin löydettäviä metaforia tekstissä on hieman enemmän. *Hallitus kiisteli puolustuksen linjaratkaisuista* nostaa esiin metaforan, jossa politiikkaa pidetään kamppailuna tai pelinä. Poliitiikkaa on

kuvailtu sodan, pelin tai kamppailun termein jo niin kauan, että tällaiset metaforat eivät enää nouse tekstistä kovinkaan voimakkaasti esille. Toinen tyypillinen ilmeinen metafora tässä pääkirjoituksessa on *korkean tason sotilasarviot*. Sotilasarvioiden legitimizeettiä ja arvostusta mitataan tässä korkeuden termistöllä: korkean tason sotilasarvot ovat luotettavampia ja arvostetumpia kuin matalan tason sotilasarvot.

”Lykkäävä selonteko” -pääkirjoituksen retorisisissa keinoissa korostuu Suomenmaan asema keskustan puoluelehtenä ja keskustan asema oppositiopuolueena. Hallituksen valmisteleva selonteko asettuu jo lähtökohdiltaan kriittisen tarkastelun alaiseksi suurimman oppositiopuolueen pää-äänenkannattajassa. Tässä pääkirjoituksessa oppositiopuolueen pää-äänenkannattajan rooli on perinteinen: hallituksen politiikkaa ja selontekoa kritisoidaan, kun taas oman puolueen kannanottoja tuodaan esille positiivisessa sävyssä. Puoluelehden pääkirjoituksena ”Lykkäävä selonteko” on siten retoriselta keinovalikoimaltaan melko tavanomainen.

4.2.2 Kansan Uutiset

Kansan Uutisten pääkirjoituksissa toistuu teemana erityisesti Suomen suhde Natoon (tai vaihtoehtoisesti Naton suhde Suomeen). Suomen ja Naton välistä suhdetta pohditaan suoraan tavalla taikka toisella yhdeksässä tutkielmaan valituista Kansan Uutisten pääkirjoituksista (KU 28.3., KU 4.5., KU 4.9., KU 6.9. KU 20.9. KU 16.10., KU 26.10, KU 11.12. ja KU 21.12.). Ennen Yhdysvaltoihin syyskuun yhdenentoista 2001 kohdistuneita terrorismi-iskuja Kansan Uutisten kanta Suomen Nato-jäsenyyteen on selkeästi vastustava: Suomen ei pidä liittoutua sotilaallisesti. Tätä perustellaan muun muassa sillä, että Suomi ei ole houkutteleva jäsen ehdokas Natolle (KU 4.5.) ja että sitoutumaton Suomi on Venäjälle parempi kuin Nato-Suomi (KU 4.9.). Lehti pohdiskelee myös, että vasta Ruotsin meno Natoon vaikuttaisi Suomen turvallisuuspoliittiseen asemaan ratkaisevasti. Tällaisessa tapauksessa Suomenkin tulisi harkita Nato-jäsenyyttä. Mielenkiintoinen sävyero on havaittavissa syyskuun yhdenentoista 2001 jälkeisissä pääkirjoituksissa. Terrorismi-iskujen jäljiltä Kansan Uutisten kanta Suomen mahdolliseen Nato-jäsenyyteen on lieventynyt: esimerkiksi pääkirjoituksessa ”Naton kehitystä seurattava” lehti toteaa, että

muuttunutta maailmantilannetta ja sen vaikutusta Suomen turvallisuuspolitiikkaan on pohdittava (KU 20.9.). Lehti arvelee, että jos Naton rooli muuttuu nykyisestä enenevässä määrin rauhanturvaorganisaatioksi, Suomenkin tulee seurata tällaista kehitystä tarkoin. Tällä lehti tarkoittaa, että Suomikin voisi mahdollisesti tulevaisuudessa olla Naton jäsen. Kannanotto on varovainen ja maltillisesti muotoiltu mutta silti selvästi lehden aiemmasta linjasta poikkeava. Myöhemmissä pääkirjoituksissa Kansan Uutiset korostaa mielipidetutkimuksissa esille tullutta suomalaisten Nato-jäsenyyden vastustusta. Lehti silti jättää edelleen avoimeksi vaihtoehdon, jossa Suomi voisi tulevaisuudessa olla Natonkin jäsen.

Vastakohta-asetelmissä Kansan Uutisten pääkirjoituksissa esille nousevat muun muassa vasemmistoliiton turvallisuuspolitiikka ja muiden puolueiden turvallisuuspolitiikka, kansan Nato-vastustus ja poliitikkojen Nato-myönteisyys sekä aika ennen Yhdysvaltoihin kohdistuneita terrori-iskuja ja aika terrori-iskujen jälkeen. Ennen terrori-iskuja Suomen turvallisuuspoliittinen asema oli lehden mukaan toisenlainen kuin mitä se on terrori-iskujen jälkeen (esim. KU 20.9. ja KU 16.10.). Tämän tulisi näkyä lehden mukaan myös Suomen turvallisuuspolitiikassa. Toisaalta lehti korostaa loppuvuoden pääkirjoituksissaan, kuinka suomalaiset yhä vastustavat mielipidemittauksissa sotilaallista liittoutumista ja kuinka poliitikkojen joukosta löytyy selvästi enemmän Nato-myönteisiä kansalaisiin verrattuna (KU 11.12. ja KU 21.12.). Kansan Uutiset tasapainoilee näin poliitikkojen ja kansan mielipide-erojen välillä asettuen kuitenkin selvästi enemmän kansalaisten Nato-jäsenyyttä vastustavan mielipiteen puolelle. Muiden puolueiden ja vasemmistoliiton puolueiden erot turvallisuuspolitiikassa nousevat esille kahdessa huhtikuussa julkaistussa pääkirjoituksessa (KU 10.4. ja KU 26.4.). Vasemmistoliiton kannanotot armeijan reservin supistamisesta ovat vastakkaisia muiden puolueiden kannanotoille. Tässä kohdin Kansan Uutiset tosin tekee kaikista tutkimusaineistoon valituista pääkirjoituksista ainoan poikkeuksen: lehti varovasti kritisoi emäpuolueensa kannanottoa reservin pienentämisestä. Kansan Uutiset toteaa, että *yleisessä asevelvollisuudessa on niin monta hyvää puolta, ettei siitä kovin vähällä pohdinnalla kannata luopua*. Tämän

virkkeen jälkeen lehti esittelee muutaman, yleisen asevelvollisuuden paremmuutta korostavan perustelun. Kritiikki emäpuoluetta kohtaan jää täten varovaiseksi, mutta se on silti selvästi havaittavissa tekstistä.

Maksiimeja Kansan Uutisten pääkirjoituksista löytyy kaksi kappaletta. Pääkirjoituksessa ”Suomi huono sijoitus” lehti arvelee joidenkin suomalaisten pelkäävän, että *Nato on kuin nälkäinen iso paha susi, joka nielaisee pienen ja sinisilmäisen Suomen heti, kun valppautemme herpaantuu* (KU 4.5.). Tällä sananparrella Kansan Uutiset haluaa tuoda esille salaliittoteorian, jonka lehti toisaalta heti kiistää samaisessa pääkirjoituksessa: Suomea ei olla viemässä kansalta salaa Natoon. Toinen Kansan Uutisten pääkirjoituksista löytyvä maksiimi käsittelee myös Suomen Nato-jäsenyyttä. Pääkirjoituksessa ”Vähitellen itse asiaan” lehti toteaa, että *pariskunnan, joka ei vielä ollenkaan tiedä, haluaako joskus elää yhdessä, ei kannattaisi kiistellä vihkimistavasta* (KU 26.10.). Sananparrella lehti kritisoi tapaa, jolla Suomessa on keskitytty pohtimaan Natosta päättämisen muotoa (kansanäänestys vai ei) sen sijaan, että pohdittaisiin Natoon menemisen hyötyjä ja haittoja yleisesti.

Argumentteja vahvistavista, heikentävistä ja värittävästä ilmauksista Kansan Uutisten pääkirjoituksista on löydettävissä monipuolisesti kaikkia ilmauksia, värittäviä ilmauksia lukumääräisesti eniten. Pääkirjoituksessa ”Nato-kypsytystä” Kansan Uutiset muun muassa toteaa, että *ei ole enää kahta sotilasliittoa ja pientä puolueetonta Suomea niiden välissä* (KU 21.12.). Suomen kuvaaminen pieneksi korostaa virkkeessä Suomen alisteista asemaa kahden suuren sotilasliiton hallitsemassa maailmassa. Terroristi-iskun jälkeistä maailmaa Kansan Uutiset kuvaa värikkäästi *pahaksi maailmaksi* pääkirjoituksessa ”Kaukana pahasta maailmasta”. *Paha maailma* nostattaa heti enemmän tuntoja kuin vaikkapa *muu maailma*. Muiden lehtien tapaan Kansan Uutiset käyttää pääkirjoituksissaan opettajamaisia, *asia on näin / asia täytyy hoitaa näin* -takauksia halutessaan osoittaa, kuinka asiat todellisuudessa lehden mielestä oikein ovat. Tällaisia takauksia löytyy muun muassa pääkirjoituksesta ”Ei jyräten vaan keskustellen”, jossa Kansan Uutiset toteaa *asioiden etenemisjärjestyksen olevan nyt väärän* (KU 26.4.). Lehti haluaa

vasemmistoliiton puheenjohtaja Suvi-Anne Siimeksen lausuntoon nojaten avata keskustelua turvallisuuspolitiikasta ennen kuin isot ratkaisut tehdään. Terroristi-iskujen jäljiltä muuttunut turvallisuuspoliittinen tilanne taas tarkoittaa lehden mukaan sitä, että Naton kehitystä on Suomessakin syytä seurata tarkoin (KU 20.9.). Näin lehti antaa neuvoja poliitikoille, kuinka asioita tulisi hoitaa.

Kansan Uutisten pääkirjoituksissa korostuu uinuvien metaforien suuri määrä. Varsinkin tuoreimmissa tutkielmaan valituissa pääkirjoituksissa uinuvien metaforien asema on selvästi hallitseva. Muiden lehtien tavoin Kansan Uutiset käyttää hallituksen poliittisista ratkaisuista pitkällä aikavälillä uinuvaa metaforaa *linja*. Samoin politiikan eri toimijoille lehti nimeää tiettyjä *rooleja*. Käytetyt metaforat ovat tyypillisiä politiikalle ja poliittisille teksteille. Ilmeisillä metaforilla Kansan Uutiset taas pyrkii värittämään tekstin sanomaa: puhe Suomen ja Naton suhteiden määrittelystä avioliiton vihkikaavan selvittelynä on tyypillinen tällainen metafora (KU 26.10.).

Kokonaisuudessaan Kansan Uutisten pääkirjoituksissa pyritään puolustamaan vasemmistoliiton politiikkaa ja puolueen tekemiä ratkaisuja. Lehti sivaltaa paikoin terävästikin muita hallituspuolueita ja erityisesti Suomen Nato-jäsenyydestä haikailevia poliitikkoja. Vaikka lehden pääkirjoituksissa Suomen Nato-jäsenyyden suhteen onkin havaittavissa selkeä ero ennen Yhdysvaltoihin kohdistuneita terrori-iskuja ja niiden jälkeen, on lehden kanta Nato-jäsenyyteen silti selvästi kriittinen.

4.2.3 Uutispäivä Demari

Uutispäivä Demarin tutkielmaan valituissa pääkirjoituksissa toistuvat teemoina erityisesti turvallisuus- ja puolustuspoliittinen selonteko sekä Tasavallan Presidentin ja pääministerin kannanotot ulkopolitiikan asioihin. Selonteon osalta Uutispäivä Demari muun muassa korostaa uskottavan puolustuskyvyn tärkeyttä sekä kokonaiskuvan hahmottamista yksityiskohdista riitelemisen sijaan (UPD 5.4., UPD 21.5., UPD 5.6. ja UPD 7.9.). Lehti haluaa painottaa, kuinka puolustusasioita tulisi käsitellä ilman turhia riitelyjä. Esimerkiksi pääkirjoituksessa "Puolustuspolitiikassa olisi

kyettävä näkemään metsä yksittäisiltä puilta” Uutispäivä Demari toteaa, että *kysymys on itsenäisen uskottavan puolustuksen kokonaisuudesta* (UPD 7.9.). Tämän kokonaiskuvan hahmottamiseen ei sovi kiistely yksittäisistä asejärjestelmistä tai varuskunnista.

Selonteon käsittelyn lisäksi Uutispäivä Demarin pääkirjoituksissa tuodaan esille runsaasti Tasavallan Presidentti Tarja Halosen ja pääministeri Paavo Lipponen kannanottoja ulko- ja turvallisuuspoliittisiin asioihin. Lipponen on sosialidemokraatti ja Halonen taustaltaan sosialidemokraatti, joten heidän kannanottojensa suuri näkyvyys Uutispäivä Demarin pääkirjoituksissa ei ole yllättävää. Kummankaan kannanottoja ei kritisoida missään tutkielmaan valituista Uutispäivä Demarin pääkirjoituksista.

Uutispäivä Demarin pääkirjoitusten vastakkainasetteluissa esille nousevat samat teemat kuin toistoakin käsiteltäessä. Lehti asettaa monissa pääkirjoituksissa myönteiseksi pitkäjänteisen, kokonaiskuvan hahmottavan, rationaalisen ja rauhallisen asioiden tarkastelutavan (esim. UPD 5.4., UPD 11.4, UPD 21.5., UPD 5.6., UPD 7.9., UPD 16.10. ja UPD 5.11.). Tällaisen politiikan harjoittamisen vastakohtaksi asettuu lyhytjänteinen, yksityiskohtiin liiaksi takertuva, tunteiden vallassa tehty, äkkipikainen poliittinen päätös. Hallituksen politiikkaa pidetään edellä mainitun kaltaisena, oppositiopuolueiden ja joidenkin hallituspuolueiden edustajien lausuntoja taas jälkimmäisen kaltaisina. Tämän vastakkainasettelun lisäksi Uutispäivä Demari asettaa vastakkain Suomen nykyisen sotilaallisen liittoutumattomuuden linjan ja sotilaallisen liittoutumisen linjan (esim. UPD 16.10. ja UPD 12.12.). Lehti asettuu selvästi sotilaallisen liittoutumattomuuden linjalle.

Maksiimeja Uutispäivä Demarin pääkirjoituksista löytyy kaksi kappaletta. Pääkirjoituksessa ”Suomi kulkee omalla tiellä puolustuksessa” lehti kirjoittaa, että Tasavallan Presidentti Tarja Halonen *pitää laihaa sopua parempana kuin lihavaa riitaa kansallisesti äärimmäisen tärkeässä asiassa* (UPD 23.5.). Lehti haluaa tuoda esille Halosen kannan siihen, että turvallisuus- ja puolustuspoliittisen selonteon valmistelussa on tärkeitä saada aikaan sopu. Toinen maksiimi on löydettävissä pääkirjoituksesta

”Puolustuspolitiikassa olisi kyettävä näkemään metsä yksittäisiltä puilta” (UPD 7.9.). Tekstissä toistuu sama maksiimi kuin pääkirjoituksen otsikossakin: *Tähän jos mihin sopii sananparsa, että ”ei nähdä metsää puilta”*. Tällä sananparrella lehti haluaa huomauttaa, että turvallisuus- ja puolustuspolitiikassa poliitikkojen tulisi keskittyä yksittäisten asiakohtien sijasta kokonaiskuvaan ja laajoihin asiakokonaisuuksiin.

Argumentteja vahvistavia, heikentäviä tai värittäviä ilmauksia Uutispäivä Demarin pääkirjoituksista löytyy samoissa määrin kuin muidenkin tutkielmaan valittujen lehtien pääkirjoituksista. Lukumääräisesti eniten lehden pääkirjoituksista on löydettävissä värittäviä ilmauksia sekä takauksia. Suomen sotilaallista liittoutumattomuutta ja itsenäistä puolustusta lehti puolustaa muun muassa osittain puhekielisellä ilmaisulla *Siinä on sotilaallista pelotetta kerrakseen* (UPD 4.5.). Lehti kritisoi ironisesti myös niitä, jotka sen mielestä etenevät liian nopeasti Nato-jäsenyyden arvioinnin suhteen: *Tällä hetkellä ei ole perusteita tehdä uusia Nato-arvioita, vaikka aihe tuntuukin kutkuttelevan polttelevasti joidenkin poliitikkojen ja politiikasta raportoivien toimittajien mieliä* (UPD 19.10.). Retorisesti tällainen pieni näpätys asettaa lehden opettajan rooliin, jossa lehti voi ojentaa liiaksi intoilevia poliitikkoja ja toimittajia. Tuoreimmassa tutkielmaan valituista Uutispäivä Demarin pääkirjoituksista lehti puolustaa SDP:n eduskuntaryhmän puheenjohtajan kannanottoa toteamalla puhekielisesti: *On se kumma, että vaikka maailma ympärillämme muuttuu, kuten Venäjän syvenevä yhteistyösuhde Naton kanssa, havaintojen tekemistä tästä pidetään Suomessa aivan tavattomana*.

Takauksia Uutispäivä Demarista löytyy suunnilleen saman verran kuin muistakin lehdistä. *Kyse on* -sanaparia lehti käyttää suhteessa vähemmän kuin Suomenmaa tai Nykypäivä. Uutispäivä Demarissa toistuu kuitenkin sama ilmiö kuin muissakin lehdissä: rationaalisuuteen ja tiettyyn opettajamaiseen asennoitumiseen nojaten lehden pääkirjoituksissa halutaan sanoa, ”kuinka asiat todellisuudessa ovat” tai ”miten asioita olisi hoidettava”. Esimerkiksi pääkirjoituksessa ”Puolustusselonteon valmistelu johtikin kantojen lukkiutumiseen” lehti toteaa, että *Turvallisuus- ja puolustuspoliittisten valintojen ei pidä koskaan olla demokratiassa*

läpihuutojuttuja (UPD 21.5.). Samaisessa pääkirjoituksessa todetaan tekstin lopussa selonteon valmistelua koskien, että *Nyt olisi löydettävä kokonaan uusi asento*. Uutispäivä Demari määrittelee täten, kuinka sen mielestä puolustus- ja turvallisuuspolitiikkaa tulisi Suomessa valmistella ja hoitaa. Julkisenä tiedotusvälineenä Uutispäivä Demarin pääkirjoitus toimii samalla julkisena viestinä päättäjille ja lehden lukijoille. Suomen Nato-suhdetta koskien lehti toteaa pääkirjoituksissaan Yhdysvaltoihin syyskuun yhdenentoista vuonna 2001 tapahtuneen terrori-iskun jäljiltä, että Nato-asiaa ei ole syytä arvioida nyt uudelleen (UPD 16.10.). Lehti viittaa tässä pääministeri Paavo Lipposeen, jonka mukaan *ei ole syytä tehdä hätiköityjä johtopäätöksiä tällaisessa akuutissa tilanteessa*. Pääkirjoituksessa "Ei nyt sentään ruveta puuhamaan Nato-vaaleja" lehti toistaa kannanoton, jonka mukaan *Tällä hetkellä ei ole perusteita tehdä uusia Nato-arvioita* (UPD 19.10.). Uutispäivä Demarin kanta Suomen mahdolliseen Nato-jäsenyyteen ja sen arvioimiseen tulee näin selkeästi esille tutkimusaineistoon valituista pääkirjoituksista.

Metaforien kohdalla Uutispäivä Demarin pääkirjoituksissa on löydettävissä enemmän uinuvia kuin ilmeisiä metaforia. Ilmeisistä metaforista näkyvimpiä ovat muun muassa pääkirjoituksessa "Puolustus pidettävä kirkkaana" esiintyvät *valmistelutyö menee entistä kireämmälle sykkyrälle sekä maanlaajuinen kädenvääntö varuskuntien säilyttämisistä ja lakkauttamisista* (UPD 5.4.). Uinuvien metaforien kohdalla Uutispäivä Demarin pääkirjoituksista nousee erityisesti esille *ulkopoliittinen linja* tai *Suomen linja*. Hallituksen poliittisia ratkaisuja kuvataan *linja*-termillä: näin saadaan aikaan mielikuva, jossa politiikan tekeminen näyttäytyy suoraviivaisena, rationaalisena toimintana, jossa ei tehdä virheitä tai turhia liikkeitä. Turhat sivuttaisliikkeet ovat tässä mielikuvassa epäonnistunutta politiikan harjoittamista.

Uutispäivä Demarin pääkirjoitusten retoriikassa näkyy lehden asema johtavan hallituspuolueen pää-äänenkannattajana. Lehti puolustaa tinkimättä hallituksen ja Tasavallan Presidentin ulko- ja turvallisuuspoliittisia päätöksiä. Lehti sivaltaa välillä suurinta oppositiopuoluetta keskustaa tai

muita hallituspuolueita, mutta lähinnä se tukee hallituksen politiikkaa. Poliittisen aseman suhteen Uutispäivä Demari toimii täten odotetusti.

4.2.4 Suomenmaa

Suomenmaan pääkirjoituksissa toistoa esiintyy suurin piirtein saman verran kuin muissakin tutkimusaineiston pääkirjoituksissa. Pääkirjoituksen aihe ja teema vaikuttavat toistettavaan asiaan: jos Suomenmaa on jotakin mieltä asiasta X, lehden mielipidettä saatetaan toistaa läpi pääkirjoituksen muutamaan otteeseen. Jatkuvaa, manipuloivaa toistoa ei esiinny missään Suomenmaan pääkirjoituksista. Aihepiireistä Suomenmaa nostaa esille muun muassa turvallisuus- ja puolustuspoliittisen selonteon sekä parlamentaarisen valmistelun (SM 6.4., SM 18.5. ja SM 7.9.). Useissa pääkirjoituksissa Suomenmaa myös haluaa tuoda toistamalla esille kantansa yleisen asevelvollisuuden ja koko maan kattavan aluepuolustuksen puolesta. Toistamalla näitä asioita eri pääkirjoituksissa Suomenmaa on selvästi samoilla linjoilla keskustan johdon kanssa. Sotilaallinen liittoutumattomuus ja oma, itsenäinen puolustus asettuvat toistettavien asioiden keskiöön.

Vastakkainasettelut toistavat Suomenmaan pääkirjoituksissa perinteistä hallituksen ja opposition välistä kamppailuasetelmaa: ”meiksi” Suomenmaassa asettuu keskusta ja ”heiksi” hallituspuolueet. Suomenmaan Nato-vastustus näkyy muun muassa siinä, että lehti nostaa kahdesti esiin Maanpuolustustiedotuksen suunnittelukunnan teettämät mielipidemittaukset, joissa suomalaiset kannattavat yleistä asevelvollisuutta ja vastustavat mahdollista Nato-jäsenyyttä (SM 5.7. ja SM 12.12.). Retorisesti Suomenmaan vastakkainasettelu näissä pääkirjoituksissa on tehokasta: lehti asettaa vastakkain Natoa vastustavan *kansan* ja Natolle myötämielisemmän *poliittisen eliitin*. Kansan mielipiteeseen vetoaminen on retorisesti vaikuttavampaa kuin poliittisen eliitin mielipiteeseen vetoaminen: politiikan tekemisessä on lähes poikkeuksetta oltava kansan tuki takana.

Maksiimeja Suomenmaan pääkirjoituksista löytyy muiden lehtien tavoin äärimmäisen vähän. Vain pääkirjoituksessa ”Nato-jäsenyys pysyy keskusteluteemana” Suomenmaa käyttää sanapartta *kissa voidaan nostaa*

pöydälle (SM 16.10.). Sanaparsi liittyi Nato-keskustelun käymiseen. Lehden mukaan pääministeri Paavo Lipponen antoi aikatauluraamit Nato-keskustelulle: kissan voi nostaa pöydälle (eli voidaan kunnolla keskittyä Nato-jäsenyyden käsittelyyn) vuoden 2004 turvallisuus- ja puolustuspoliittisen selonteon yhteydessä.

Suomenmaan pääkirjoituksissa on runsaasti värittäviä ilmauksia. Esimerkiksi Tasavallan Presidentti Tarja Halosen lausuntoja Baltian maiden Nato-jäsenyydestä käsittelevässä pääkirjoituksessa Suomenmaa toteaa Halosen lausuntojen olevan *alentuvaa, joskin hienovaraista puuttumista naapurimaiden asioihin* (SM 19.4.). Erytisen värikkäästi Suomenmaa käsittelee samassa pääkirjoituksessa presidentti Mauno Koiviston lausuntoja Baltian maiden itsenäistymisprosessin aikana. Lehti näkee Koiviston olleen tuolloin *täysin jälkijunassa* ja pitää Koiviston tuolloista epäilyä Baltian maiden talouden kestävydestä *lähes koomisena argumenttina*. Suomenmaa käyttää jopa puhekielistä huudahdusta todetessaan *Puhua nyt talouden kantokyvystä vapauden ja itsenäisyyden nousevassa huumassa eläville kansoille!* Muutoin lehti käyttää puhekielisiä ilmaisuja vähemmän.

Suomenmaan pääkirjoituksista on löydettävissä myös takauksia ja suojauksia. Lehti käyttää *kyse on* -sanaparia osoittaakseen, mistä asiassa "todellisuudessa oikeastaan on kysymys". Tämä sanapari toistuu muun muassa pääkirjoituksessa "Ei ole tarvetta EU:n sotilasvoiman liioitteluun", jossa lehti haluaa osoittaa EU:n oman sotilasvoiman olevan edelleenkin rakennettu nimenomaan kriisinhallintaa varten (SM 21.11.). Suomenmaan mukaan yhteiseurooppalaisen armeijan laajentamiselle *ei ole tarvetta*. Lehden mukaan Euroopalla *ei ole syytä* sotilasmahtiajatteluun. Opettavaisella ja osin käskevälläkin tyyllillä Suomenmaa pyrkii vakuuttamaan oman kantansa oikeaksi: vastaavanlaista retoriikkaa Suomenmaa käyttää muissakin tutkielmaan valituissa pääkirjoituksissa.

Metaforat jakautuvat Suomenmaan osalta ehkä hieman yllättäenkin suurin piirtein tasan uinuvien ja ilmeisten metaforien kesken: selkeästi tekstistä erottuvia kielikuvia on yllättävän paljon. Toisaalta ilmeisiä, "luonnolliselta" tuntuvia metaforia löytyy myös runsaasti. Poliitiikkaa kuvataan muutamissa

pääkirjoituksissa – perinteiseen tapaan – pelinä tai kamppailuna: *puolustuslottuvuuden kehittäminen koki takaiskun* (SM 12.1.) tai *nykyinen valmistelutapa uhkaa tehdä maanpuolustuksesta päivänpolitiikan kiistakappaleen* (SM 6.4.). Integraation edistymistä ja lännettymistä kuvataan esimerkiksi liikkumiseen liittyvin metaforin: *Viro sai aluksi pienen etumatkan* tai *poliittinen pyrkimys edetä molemmilla integraatiopoluilla on hyvin vahva* (SM 10.5.). Suomenmaan pääkirjoituksissa Suomea kuvataan usein termillä *pieni kansa* (esim. SM 5.7.). Tällä Suomenmaa haluaa nostaa esiin muun muassa yleisen asevelvollisuuden tärkeyden Suomen puolustukselle ja itsenäisyydelle.

Yleisesti läpi tutkimusaineiston Suomenmaan pääkirjoituksissa korostuu myös retorisisessa analyysissä lehden pyrkimys kampanjoida yleisen asevelvollisuuden, koko maan kattavan alueellisen puolustuksen ja sotilaallisen liittoutumattomuuden puolesta. Näitä tavoitteita lehti rydyttää oppositiopuolueen äänenkannattajan perinteiseen tapaan kritisoimalla hallituspuolueiden politiikkaa ja ratkaisuja.

4.2.5 Nykypäivä

Nykypäivän pääkirjoituksissa toistoa on jossain määrin vähemmän kuin esimerkiksi Suomenmaan pääkirjoituksissa. Koska Nykypäivän pääkirjoitusten kohdalla sovellettiin tässä tutkielmassa muita lehtiä väljempää kriteereitä, näkyy se myös pääkirjoitusten toistoa tutkittaessa. Euroopan unionin integraatiota ja kehittymistä toistetaan kahdessa siihen keskittyvässä Nykypäivän pääkirjoituksessa (NP 23.1. ja NP 10.4.). Lehti ottaa kantaa myös nykyisen sotilaallisen liittoutumattomuuden puolesta mutta selvästi esimerkiksi Suomenmaata maltillisemmin.

Vastakkainasettelut ovat Nykypäivässä myös maltillisia muihin lehtiin verrattuna. EU-aiheisissa pääkirjoituksissa vastakkain asettuvat muun muassa suuret valtiot ja pienet valtiot (NP 23.1.) sekä EU-jäsenvaltioiden oma etu ja unionin yhteinen etu (NP 10.4.). Selkeimmät vastakohtaparit löytyvät lehden kahdesta tuoreimmasta tutkielmaan valitusta pääkirjoituksesta (NP 19.10. ja NP 14.12.). Niistä varhaisemmassa lehti asettaa vastakkain sen mielestä kriisitilanteissa uskottavat puolueet ja

kriisintilanteissa vähemmän uskottavat puolueet. Ensin mainittuihin se laskee luonnollisesti kokoomuksen ja sen lisäksi SDP:n lähinnä pääministeri Paavo Lipposen esiintymisten vuoksi. Vastakkaiselle puolelle, vähemmän uskottavien puolueiden joukkoon asettuvat vihreät ja vasemmistoliitto, joista varsinkin vasemmistoliiton Suvi-Anne Siimeksen puheita Nykypäivä kritisoi. Joulukuussa ilmestyneessä pääkirjoituksessa Nykypäivä taasen asettaa vastakkain suomalaiset ja poliittisen eliitin – aivan kuten Suomenmaakin teki omassa pääkirjoituksessaan (SM 12.12.). Nykypäivä puolustaa pääkirjoituksessa Suomen nykylinjaa mutta muistuttaa, että seuraavan kerran Nato- jäsenyyttä puntaroidaan tosissaan vuoden 2004 turvallisuus- ja puolustuspoliittisessa selonteossa. Syyskuun yhdentenätoista vuonna 2001 Yhdysvaltoihin tapahtuneella terrori-iskulla ja mielipidekyselyn tuloksilla näyttää kuitenkin olleen ainakin jonkinlainen vaikutus Nykypäivänkin pääkirjoitukseen, sillä esimerkiksi heinäkuussa 2001 julkaistussa pääkirjoituksessa Nykypäivä arvelee, että Suomen pitää varautua tulevaisuudessa mahdolliseen Naton laajentumiseen (NP 31.7.). Joulukuun pääkirjoituksessa arvio on selvästi heinäkuun pääkirjoitusta varovaisempi.

Nykypäivän pääkirjoituksista ei löytynyt maksiimeja. Sen sijaan värittäviä ilmaisuja löytyi yhtä runsaasti kuin muidenkin lehtien pääkirjoituksista. Yleistä asevelvollisuutta puolustavassa pääkirjoituksessaan Nykypäivä käyttää asevelvollisuutta puolustavia ja puhdasta teknoarmeijaa osittain kritisoivia ilmaisuja: *sotatekniikka nielee rahaa, jalkaväkimiina on köyhän miehen ase* ja *yleinen asevelvollisuus ikään kuin ohenee* (NP 13.2.). Samalla linjalla jatkavassa syyskuun pääkirjoituksessa lehti pitää itsenäistä puolustusta Suomelle *vakuutuksen ottamisena pahimman varalle*. Yleinen asevelvollisuus on näin Nykypäivänkin puolustama asia.

Suojauksia ja takauksia on myös löydettävissä Nykypäivän pääkirjoituksista. Lehti käyttää muiden puoluelehtien tavoin *kyse on* -sanaparia halutessaan osoittaa, kuinka ”asiat todellisuudessa ovat”. Kärkevimmillään sanapari tulee esille tammikuun pääkirjoituksessa, jossa pienten valtioiden tulemistä kiinnostavaksi aiheeksi kysytään lauseella *juuri siksi on kaikki aihe kysyä* (NP 23.1.). Tällaisessa lauseessa tekstin kirjoittaja

haluaa osoittaa, että kysymykselle on välttämättömät perusteensa. Lausahduksella *on aivan selvää, että suhtautuminen Natoon on yksi seuraavien eduskuntavaalien suuria kysymyksiä* (NP 14.12.) Nykypäivä haluaa vedota arkijärkeen: jokainenhan nyt tämän tajuaa! Samankaltaista tietoisuutta edustavat myös sanonnat *realiteetti on* (NP 23.1.) ja *se on realiteetti* (NP 13.2.).

Suojauksissa tekstin kirjoittaja pyrkii suojaamaan argumentin perusteita vastaanottajan kritiikiltä heikentämällä asiaväitteen sisältöä. Nykypäivässä suojauksia esiintyy muun muassa joulukuussa ilmestyneessä pääkirjoituksessa, jossa lehti arvioi Nato-suhteen nykyisen olotilan *saattavan olla Suomen ratkaisun* (NP 14.12.). Samaisessa pääkirjoituksessa Nykypäivä toteaa myös, että tiivis kumppanuus *sopii todennäköisesti* suomalaisille ja puolustusvoimille. Heikentämällä varmuusasetetta tekstin kirjoittaja ei takerru liiaksi tiettyihin kantoihin: politiikassa varovaiset, monet mahdollisuudet avoimena pitävät lausunnot ovat tyyppillisiä. Tosin tästä varovaisuudesta poliitikkoja usein kritisoidaankin.

Metaforien osalta Nykypäivän pääkirjoitukset jakautuvat ilmeisten ja uinuvien metaforien kesken Suomenmaan tapaan suunnilleen tasan. Värikkäitä, ilmeisiä metaforia edustaa muun muassa toteamus uusista EU-jäsenyyttä hakevista maista, että *suuri Puola on jo pääsärky* (NP 23.1.). Samoin Yhdysvaltojen Afganistanin pommituksia käsittelevässä pääkirjoituksessa pommitusten todetaan olevan *kuolemaa kylväviä* (NP 12.10.). Myös puolueiden uskottavuutta käsittelevässä pääkirjoituksessa Nykypäivä käyttää melko teräviä kielikuvia: *vihreiden kellokkaat* tai *kommunistien raunioille* (NP 19.10.). Uinuvien metaforien kohdalla Nykypäivä toistaa samoja metaforia kuin muutkin lehdet: integraatio *etenee* Nykypäivässäkin (NP 23.1. ja NP 10.4.). Yhdysvaltojen pommituksia Afganistaniin Nykypäivä kuvaa kielikuvin, joita voisi nimittää jopa kliiniseksi: *kohteiden tuhoaminen käynnistettiin ja lamaannuttaa vihollisjoukkojen toimintaedellytykset* (NP 12.10.). Tekninen, tiettyyn neutraalisuuteen pyrkivät kieli on tyyppillistä nykysodankäynnistä puhuttaessa. Täsmäpommitusten ja huipputeknologian aikakaudelle ei sovi realistinen, sodan negatiivisetkin piirteet esille tuova kieli.

5 YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Argumentaatioanalyysin ja retorisen analyysin avulla viidestäkymmenestä pääkirjoituksesta on mahdollista saada esille erilaisia erityispiirteitä ja ominaisuuksia, joita vertaamalla voidaan tehdä johtopäätöksiä sekä yksittäisistä teksteistä että laajemmaltikin lehtien tavasta kirjoittaa tutkittavasta aiheesta. Jotta argumentaatioanalyysin ja retorisen analyysin avulla saatavat tulokset eivät jäisi pelkiksi irrallisiksi poiminnoiksi tutkimusaineistosta, tulokset on syytä koota yhteen johtopäätösten tekemiseksi. Tässä luvussa vedetään yhteen tutkielman argumentaatioanalyysissa ja retorisessa analyysissa esille nousseet tulokset. Näitä tuloksia arvioidaan pääkirjoitusteorian ja sosiokulttuurisen analyysin läpäisemänä tekstinulkoinen maailma huomioon ottaen. Tutkimustulosten lisäksi tässä luvussa käsitellään lyhyesti ajankohtaisia tapahtumia suomalaisessa Nato-keskustelussa ja pohditaan jatkotutkimuksen mahdollisuuksia.

5.1 Argumentaatioanalyysin tulokset

Tähän tutkielmaan valittiin neljästä puoluelehdestä viisikymmentä pääkirjoitusta sen mukaan, miten läheisesti ne käsittelevät tutkielman aihetta eli Nato-keskustelua. Niin kuin luvussa 3.3 todettiin, Kansan Uutisten, Uutispäivä Demarin ja Suomenmaan kohdalla käytettiin samoja valintakriteereitä. Nykypäivän osalta kriteerejä jouduttiin lieventämään muihin lehtiin nähden, jotta lukumääräisesti Nykypäivältäkin saatiin riittävästi pääkirjoituksia tutkittavaksi. Kriteerien määrittely vaikutti ratkaisevasti tutkielmaan valittujen pääkirjoitusten teemoihin ja niiden toistuvuuteen.

5.1.1 Toisto, pääväitteet ja yleisökäsitykset

Tutkielmaan valituissa pääkirjoituksissa toistuivat kattavasti seuraavat aihealueet: Nato, Naton ja Suomen välinen suhde, turvallisuus- ja puolustuspoliittinen selonteko sekä puolustusvoimat. Nämä teemat oli

löydettävissä kaikkien neljän puoluelehden pääkirjoituksista. Nykypäivässä väljempien kriteerien vuoksi toistuivat teemoina Naton lisäksi Euroopan unioni sekä terrorismin vastainen taistelu. Koska Nykypäivältä tutkielmaan valittuja, kriteerit täyttäviä pääkirjoituksia oli vain kahdeksan kappaletta, ei teemojen toistuvuudesta voida puhua sanan varsinaisessa merkityksessä.

Kansan Uutisissa ja Uutispäivä Demarissa toistuivat teemoina kaikkein eniten Nato ja selonteko. Uutispäivä Demarissa korostuivat edellä mainittujen teemojen lisäksi myös ulkopoliittisen johdon lausumat, erityisesti Tasavallan Presidentti Tarja Halosen ja pääministeri Paavo Lipposen lausunnot ulkopoliittisista asioista saivat painoarvoa ja tilaa pääkirjoituksissa. Lehti osoittautui tutkielmaan valittujen pääkirjoitusten suhteen hallituksen ja presidentin vankaksi puolustajaksi. Pääkirjoituksissa ei kritisoitu millään tavoin pääministeri Lipposen tai presidentti Halosen lausuntoja. Johtavan hallituspuolueen pää-äänenkannattajana Uutispäivä Demarin valitsema linja on looginen: omaa pesää on turha liata.

Uutispäivä Demarin tavoin myös Suomenmaassa presidentti Halosen kannanotot saivat tilaa – Suomenmaassa tosin kritiikin kohteena. Suomenmaa keskittyi kahdessa pääkirjoituksessa (SM 19.4. ja SM 10.5.) kritisoimaan ja ojentamaan presidentti Halosta tämän Baltian maita käsitelleiden kannanottojen vuoksi. Toinen selkeästi Suomenmaassa toistuva teema tutkielmaan valituissa pääkirjoituksissa oli parlamentaarisen valmistelun kaipuu puolustusasioissa (SM 6.4., SM 18.5. ja SM 7.9.). Oppositioapuolueena keskusta ei päässyt vaikuttamaan vuoden 2001 turvallisuus- ja puolustuspoliittiseen selontekoon kuin vasta sen käsittelyn loppuvaiheessa, koska Lipposen toinen hallitus ei hyödyntänyt parlamentaarisen valmistelun mallia. Suomenmaa reagoi keskustan pää-äänenkannattajana tähän voimakkaasti Lipposen toisen hallituksen harjoittamaa selonteon valmistelutapaa kritisoiden.

Pääkirjoitusten pääväitteitä ja lähimpiä perusteluja tarkastelemalla voidaan havaita, että Suomen sotilaalliseen liittoutumiseen suhtautui tutkimuksen koko tarkasteluajavälillä kaikkein kriittisimmin Suomenmaa. Syyskuun yhdennentoista päivän terroristi-iskuilla ei ollut vaikutusta Suomenmaan

kantaan sotilaallisen liittoutumisen suhteen: lehden mukaan Suomen ei ole syytä liittoutua sotilaallisesti. Emäpuolue keskustan kannanotot ovat yhteneviä Suomenmaan kanssa, joten puoluelehden ja puolueen välillä ei tässä kohdin ole havaittavissa eroja. Kansan Uutisten kohdalla tilanne on osittain toinen. Vaikka lehti asettuu kaikissa tutkielmaan valituissa pääkirjoituksissa Suomen sotilaallista liittoutumista vastaan, terroristi-iskujen jälkeen ilmestyneissä pääkirjoituksissa lehden jyrkkä kanta Natoa kohtaan muuttuu lievemmäksi: Kansan Uutiset pohtii tuoreimmissa pääkirjoituksissa vaihtoehtoa, jossa Nato olisi tulevaisuudessa enemmän kriisinhallintaorganisaatio ja terrorismin vastaiseen taisteluun suuntautuva liittoutuma. Tällaisessa tapauksessa Suomenkin tulisi lehden mukaan seurata tarkasti Naton kehitystä. Varovasti muotoiltu virke sisältää ajatuksen, jonka mukaan Suomikin voisi tällaisessa tapauksessa harkita sotilaallista liittoutumista.

Uutispäivä Demari asettuu pääväitteiden ja niiden lähimpien perusteluiden myötä selvästi hallituksen linjoille. Uutispäivä Demari katsoo hallitusohjelman sekä turvallisuus- ja puolustuspoliittisen selonteon mukaisesti, että Suomen ei pidä vallitsevissa olosuhteissa liittoutua sotilaallisesti. SDP:n eduskuntaryhmän puheenjohtaja Antti Kalliomäen lausuntoa Suomen liittoutumisen tai liittoutumattomuuden merkityksen vähäisyydestä Uutispäivä Demari puolustaa toteamalla, että Kalliomäen lausunto on vain osoitus ajan tasalla pysymisestä maailman muuttuessa. Lehti asettaa näin Kalliomäen lausunnon – jonka periaatteessa voisi ymmärtää radikaaliksikin irtiotoksi Suomen turvallisuuspoliittisista linjauksista – takaisin osaksi hallituksen turvallisuuspolitiikkaa. Lehti ei halua antaa mahdollisuutta spekuloida Kalliomäen lausunnon sisällöllä.

Nykypäivä on pitkälti samoilla linjoilla Uutispäivä Demarin kanssa. Lehti haluaa muistuttaa heinäkuussa 2001 julkaistussa pääkirjoituksessa ”Kokoomus ja Nato”, että kokoomus ei ole ajamassa Suomea Naton jäseneksi (NP 31.7.). Sotilaallinen liittoutumattomuus ja itsenäinen puolustus ovat kokoomuksenkin kantavia ajatuksia. Nykypäivän pääkirjoitukset eroavat näin kokoomuksen kansanedustajien vuonna 2001 pitämistä ryhmäpuheenvuoroista, joissa puheenvuorojen pitäjät aukaisivat

selvästi Nykypäivää enemmän ovea mahdolliselle Suomen Nato-jäsenyydelle tulevaisuudessa.

Tutkielmaan valittujen lehtien pääkirjoitukset ovat lähes poikkeuksetta selvästi kantaaottavia. Niistä on myös melko helposti löydettävissä jaottelu sisä- ja ulkoryhmiin. Sisäryhmiksi asettuvat joko suomalaiset tai oma puolue. Ulkoryhmät vaihtelevat lehdittäin ja pääkirjoituksittain: esimerkiksi Suomenmaassa ulkoryhmäksi asettuu noin puolessa tutkielman pääkirjoituksista joko Tasavallan Presidentti Tarja Halonen tai Lipposen toinen hallitus. Nato-intoilevat poliitikot on toinen ryhmittymä, joka toimii ulkoryhmänä eri pääkirjoituksissa.

5.1.2 Sosiokulttuurinen argumentaatioanalyysi

Niin kuin tutkielman luvussa 2.3.1 todettiin, Aristoteleen mukaan poliittisen puheen pääväitteeksi muotoutuu joko väite Tehkää teko A tai Pidättäytykää teon A tekemisestä. Kun tutkielmaan valittuja pääkirjoituksia tarkasteltiin sen mukaan, onko niiden pääväite tai pääväitteet Aristoteleen väitteen kaltaisia, esiin nousi merkittävä huomio: puhtaasti aristoteelisia väitteitä on 20 ja ei-aristoteelisia väitteitä 30. Lukujen suhde on yllättävä, sillä pääkirjoitukset ovat nykyajan poliittisia puheita. Yllättävän tuloksen yksi selitys on se, että pääkirjoituksissa on taipumus asioiden ja suhteiden abstrahoisimiseen. Kun asioita abstrahoidaan ja yleistetään, konkreettiset toimenpide-ehdotukset vaihtuvat yleisiin linjauksiin ja kommentteihin.

Lukumääräisesti eniten aristoteelisia väitteitä löytyy Suomenmaasta. Lehden kahdeksan aristoteelista väitettä keskittyvät pitkälti Suomen liittoutumattomuuden puolustamiseen. Muissa lehdissä aristoteelisia väitteitä on vähemmän. Yhdessäkään niistä ei kehoiteta tai vaadita Suomen liittymistä Naton jäseneksi. Tutkielmaan valittujen pääkirjoitusten ei-aristoteeliset väitteet taas lähinnä toteavat olemassa olevia tai jo tapahtuneita asioita. Esimerkiksi Kansan Uutiset tuo esille ei-aristoteelisisia väitteissään, kuinka Suomi ei ole houkutteleva jäsen ehdokas Natolle tai kuinka tärkeässä asemassa sitoutumaton Suomi on Venäjälle. Ei-aristoteelisisissäkin väitteissä kaikki lehdet haluavat pitää Suomen sotilaallisesti liittoutumattomana. Nykypäivä ottaa väitteidensä

perusteluissa suorimmin kantaa siihen, että Nato voisi tulevaisuudessa laajentua Suomeenkin (NP 31.7.).

Pääkirjoituksissa vedotaan lehdittäin eri tavalla auktoriteetteihin. Tässä tutkielmassa auktoriteetti on määritelty melko tiukin kriteerein, joten auktoriteetteja ei ole löydettävissä läheskään kaikista tutkielmaan valituista pääkirjoituksista. Kansan Uutiset ei vetoa yhdessäkään pääkirjoituksessa selkeästi mihinkään auktoriteettiin. Uutispäivä Demarin auktoriteetteina toimivat Tasavallan Presidentti Tarja Halonen, Suomen ulkopoliittinen johto sekä tutkija Teija Tiilikainen, joka sosialidemokraattisen liikkeen ulkopuolisena, ”puolueettomana” tutkijana on retorisesti yleisön silmissä vaikuttavampi auktoriteetti kuin puolueen sisäiset auktoriteetit. Jos ulkopuolinen auktoriteetti päätyy arvioissaan samoille linjoille kuin puolue, voidaan tätä hyödyntää puolueen omien väitteiden ja tehtyjen päätösten perusteluina. Tutkijan status luo auktoriteetille asemaa tieteen tekijänä, ja tieteellä on nyky-yhteiskunnassa arvostettu, legitiimi asema ratkottaessa erilaisia ongelmia.

Suomenmaassa auktoriteetteina toimivat Venäjän presidentti Vladimir Putin sekä keskustan eduskuntaryhmän varapuheenjohtaja Juha Korkea-oja korkean tason sotilasarvioineen. Korkea-oja vetoaa Suomenmaan mukaan puheessaan sotilasarvioihin, joita tämä nimittää ”korkean tason arvioiksi”. Suomenmaa haluaa näin osoittaa lukijoilleen, että se pitää arvioita luotettavina ja pätevinä. Näitä arvioita ei kuitenkaan määritellä tekstissä tarkemmin, mikä tekee niiden luotettavuuden arvioinnin ongelmalliseksi. Nykypäivässä auktoriteetin aseman saavat pääministeri Paavo Lipponen, kokoomuksen puheenjohtaja Ville Itälä sekä kokoomuksen EU-asiantuntijat. Kokoomuksen EU-asiantuntijoitakaan ei määritellä pääkirjoituksessa sen tarkemmin, joten asiantuntijoiden asiantuntemuksen tason arviointi jää pääkirjoituksia lukemalla vaillinaiseksi.

Auktoriteettien ohella nyky-yhteiskunnassa on taipumus vedota erilaisiin tutkimuksiin ja matemaattisiin mittauksiin. Tutkimusaineiston pääkirjoituksissa vedottiin eniten joulukuussa 2001 ilmestyneeseen Maanpuolustustiedotuksen suunnittelukunnan teettämään tutkimukseen.

Kaikki neljä lehteä käsittelivät tutkimuksen tuloksia samalla tavalla: suomalaiset vastustavat tutkimuksen perusteella Suomen liittoutumista sotilaallisesti, minkä vuoksi Suomen ei pidä liittoutua sotilaallisesti. Tutkimusten luotettavuuden merkitys korostuu toisaalta Rand-tutkimuslaitoksen tutkimuksen virheellisten tietojen kohdalla. Esimerkiksi Uutispäivä Demari huomauttaa pääkirjoituksessa "Nato-kelpoisuus ei määrittele puolustusrahojen korottamista", että Rand-tutkimuslaitoksen tutkimuksen virheellisiä tietoja Suomen puolustusvoimista ei pidä käyttää tulevien ratkaisujen perusteena (UPD 4.5.).

Suomen ja Naton välisiä suhteita käsiteltäessä ei voida ohittaa Venäjän merkitystä. Niin kuin tutkielman luvussa 2.4.3 todettiin, Suomen itäisellä naapurilla on yhä merkittävä asema Suomen ulko-, turvallisuus- ja puolustuspolitiikassa. Miten tämän aseman korostuminen sitten näkyy tutkielmaan valituissa pääkirjoituksissa? Vanhaa fraasia vapaasti lainaten, pelattiinko Venäjän kortilla? Vastauksena kysymykseen voi todeta, että kyllä pelattiin, joskaan ei kovinkaan voimakkaasti.

Venäjän merkitystä Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikkaan sekä mahdolliseen Nato-jäsenyyteen pohdittiin kaikkiaan kolmessatoista pääkirjoituksessa. Osaltaan Venäjä-aiheisten pääkirjoitusten lukumäärään vaikutti vuodelle 2001 ajoittunut Venäjän presidentti Vladimir Putinin valtiovierailu Suomeen. Pääkirjoituksissa otettiin kantaa presidentti Putinin ja Tasavallan Presidentti Tarja Halosen valtiovierailun aikana antamiin lausuntoihin. Lukumääräisesti eniten Venäjää käsiteltiin Uutispäivä Demarissa ja Kansan Uutisissa, joista molemmista löytyi viisi tällaista pääkirjoitusta. Suomenmaassa Venäjän huomioonottavia pääkirjoituksia oli kolme, Nykypäivässä ei yhtään.

Venäjää käsiteltiin pääkirjoituksissa poliittisen realismin lähtökohdat huomioiden: Venäjä on Suomen rajanaapuri ja suurvalta, mikä on huomioitava Suomen mahdollisesta Nato-jäsenyydestä päätettäessä. Vaikka Neuvostoliiton aikakauden kaltaista varovaisuutta ei olekaan nykyään enää havaittavissa, Venäjän merkitystä halutaan silti selvästi korostaa pääkirjoituksissa. Esimerkiksi Kansan Uutiset mainitsee pääkirjoituksessa

”Suomi tärkeä esimerkki”, kuinka tärkeitä on, että Suomi on sotilaallisesti liittoutumaton (KU 4.9.). Lehden mukaan Suomi toimii esimerkkinä maasta, joka on Venäjän naapuri mutta joka aikoo ainakin toistaiseksi pysyä sotilaallisesti liittoutumattomana. Tämä on Kansan Uutisten mukaan tärkeitä Venäjälle nimenomaan poliittisesti. Uutispäivä Demari käsittelee samaa asiaa hieman varovaisemmin muotoillen mutta kuitenkin Venäjän näkökohdat huomioiden. Pääkirjoituksessa ”Itämeren alueella voi toimia erilaisia turvallisuusratkaisuja” lehti korostaa, että Venäjän presidentti Putin ei näe objektiivisia syitä Naton laajenemiselle eikä siksi ole sen kannalla (UPD 4.9.). Vaikka pääkirjoituksessa todetaankin, että Venäjä ei vastusta Baltian maiden Nato-jäsenyyttä, lähtökohtaisesti Venäjän todetaan kuitenkin suhtautuvan Naton laajenemiseen kriittisesti. Suomen Nato-jäsenyysspekulaatioihin tämä pääkirjoitus ottaa näin kantaa maltillisesti mutta kielteisesti. Suomenmaan samaan aikaan ilmestyneessä pääkirjoituksessa ”Valtiovierailu vahvisti luottamusta Venäjään” ei käsitellä suoraan Venäjän vaikutusta Suomen mahdolliseen Nato-jäsenyyteen (SM 4.9.). Kirjoituksessa todetaan, että presidentti Putin ei pidä Naton laajentumista Baltian maihin tarpeellisena. Venäjällä ei kuitenkaan ole kirjoituksen mukaan tarvetta vastustaa voimakkaasti tätä prosessia.

5.2 Retorisen analyysin tulokset

Retorisen analyysin avulla teksteistä voidaan etsiä tapoja, joilla tekstin kirjoittaja pyrkii vaikuttamaan tekstin lukijaan. Toisin kuin argumentaatioanalyysissä, retorisessa analyysissä otetaan huomioon tekstin ilmiäsu. Erilaisia retorisia tehokeinoja on useita, joten niiden kaikkien läpikäyminen tutkielmassa ei ole mahdollista. Tässä tutkielmassa on keskitytty retorisessa analyysissä erityisesti vastakohtaparien, maksimien, argumenttia vahvistavien / heikentävien / värittävien ilmaisujen sekä metaforien löytämiseen.

Lähes kaikissa tutkielmaan valituissa pääkirjoituksissa on havaittavissa vastakohtapareja. Kansan Uutisten pääkirjoituksissa vastakohtapariksi

asettuu usein aika ennen terrori-iskuja ja aika terrori-iskujen jälkeen. Tämä ero on havaittavissa, kun tarkastellaan Kansan Uutisten pääkirjoituksia koko tarkasteluajavälillä. Lehden linja muuttuu esimerkiksi Natoa kohtaa jonkin verran myönteisemmäksi syyskuun terrori-iskujen jälkeen. Muita Kansan Uutisille tyypillisiä vastakohtapareja ovat Natolle ei sanova kansa ja Natolle myötämielisemmät poliitikot sekä Vasemmistoliiton turvallisuuspoliittiset linjaukset ja muiden puolueiden turvallisuuspoliittiset linjaukset. Suomenmaalla vastakohtaparit ovat samankaltaisia: hallituspuolueet asettuvat usein keskustan vastakohtapareiksi, keskusta tietenkin positiivisessa valossa näkyen. Samoin Suomenmaan vankasti puolustama sotilaallinen liittoutumattomuus asettuu vastakkain sotilaallisen liittoutumisen kanssa.

Nykypäivän kahdeksassa pääkirjoituksessa vastakohtaksi asettuu yksittäisiä ilmiöitä ja asioita. Mitään selvää toistuvuutta ei kahdeksan tekstin perusteella ole löydettävissä. Uutispäivä Demarin pääkirjoituksissa nousee esiin turvallisuus- ja puolustuspoliittisen selonteon valmistelua ja käsittelyä koskien politiikan tekemisen vastakohtapari. Uutispäivä Demari kohottaa jalustalle pitkäjänteisen, kokonaiskuvan hahmottavan, rationaalisen ja rauhallisen politiikan harjoittamisen. Tälle vastakohtaksi lehti asettaa lyhytjänteisen, yksityiskohtiin liiaksi takertuvan, tunteiden vallassa tehdyn, äkkipikaisen politiikan. Lehti pitää hallituksen politiikkaa edellä mainitun kaltaisena, oppositiopuolueiden ja joidenkin hallituspuolueiden edustajien lausuntoja taas jälkimmäisen kaltaisina. Muiden lehtien tavoin Uutispäivä Demarikin asettaa muutamissa kirjoituksissa vastakkain liittoutumattomuuden ja liittoutumisen.

Maksiimeja (sananparsia, elämänohjeita jne.) viidestäkymmenestä pääkirjoituksesta löytyi vain viisi. Kaikkien näiden viiden avulla teksteissä pyrittiin värittämään käsiteltävänä ollutta aihetta. Naton ja Suomen välisen suhteen kuvaaminen avioliittoon liittyvin termein (KU 26.10.) tai "kissan nostaminen pöydälle" Nato-keskustelua koskien (SM 16.10.) ovat esimerkkejä maksimien käytöstä värittämiseen. Pääkirjoitusten maksimien vähäisyyttä kompensoi muiden värittävien ilmaisujen runsas määrä. Värittäviä ilmauksia oli takausten ohella eniten argumentteja vahvistavista /

heikentävistä / värittävästä ilmauksista. Värittävillä ilmauksilla erilaisia teksteissä esiintyviä asioita ja ilmiöitä on mahdollista saattaa vaikkapa positiiviseen tai negatiiviseen valoon. Esimerkiksi Kansan Uutiset kuvaa Suomea *pieneksi*, jolloin Suomen asema kansainvälisessä politiikassa asettuu väistämättä mielikuvien tasolla kuuliaisien oppilaan rooliin. Uutispäivä Demari käyttää puhekielisiä ilmauksia (*on se kumma* ja *siinä on sotilaallista pelotetta kerrakseen*), kun lehti haluaa korostaa joitakin asioita pääkirjoituksissa. Myös Suomenmaan puhekieliset ilmaukset, joilla lehti kritisoi voimakkaastikin presidentti Mauno Koiviston 1990-luvun alun puheita ja tekoja, kuuluvat samaan sarjaan. Nykypäivän värittävät ilmaukset käsittelevät muun muassa sodankäyntiä – esimerkkinä lause *jalkaväkimiina on köyhän miehen ase*.

Takausten osalta monissa teksteissä vedotaan arkijärkeen esimerkiksi *kyse on* -sanaparia käyttämällä. Tällä sanaparilla tekstin kirjoittaja haluaa sanoa, mikä asiassa on hänen mielestään tärkeitä ja miten asiat hänen mielestään oikeastaan ovat. Opettajamainen retoriikka, jossa lehti sanelee maailman järjestyksen, voi helposti kääntyä itseään vastaan. Lukija saattaa asettua tekstin tulkitsijana kapinaan tekstin sanomaa vastaan, jolloin lukija lukee tekstistä vastakkaisen sanoman kuin mitä tekstin kirjoittaja haluaisi lukijan tekstistä lukevan. Monista tutkielmaan valituista teksteistä löytyy tästä huolimatta yllättävänkin paljon ehdotonta *asia on näin* -retoriikkaa. Pääkirjoituksille näyttää yhä olevan ominaista retoriikka, jossa maailma asetetaan lukijalle paikoilleen – halusipa lukija sitä tai ei.

Tutkielman pääkirjoitusten metaforista löytyy sekä ilmeisiä että uinuvia metaforia. Uinuvien metaforien määrä on ilmeisiä suurempi varsinkin Kansan Uutisissa ja Uutispäivä Demarissa. Uinuvissa metaforissa toistetaan tyypillisiä politiikan metaforia: tehtyjä poliittisia ratkaisuja kuvataan *linjana*, politiikkaa kuvataan *kamppailuna* tai *pelinä* ja integraation edistymistä *etenemisenä*. Ilmeiset metaforat hyppäävät tekstistä helposti esille jo ensilukemalta. Ilmeisten metaforien avulla tekstin kirjoittaja kykenee jälleen värittämään tekstiä. Varuskuntien säilyttämisestä ja lakkauttamisesta käytävän keskustelun kuvaaminen *kädenväännöksi* (UPD 5.4.) on hyvä esimerkki tästä. Kädenvääntöön yhdistettynä varuskunnista

käytävä keskustelu muuttuu kamppailuksi, jossa osapuolten argumentit ja toimet saavat kädet kallistumaan jompaankumpaan suuntaan. Mielleyhtymä on tehokas.

Retorisesti eri puoluelehtien pääkirjoitukset eivät suuresti eroa toisistaan. Nykypäivän pääkirjoitukset ovat kieleltään maltillisempia ja vähemmän "hyökkäävämpiä" kuin esimerkiksi Kansan Uutisten ja Suomenmaan pääkirjoitukset. Uutispäivä Demarin pääkirjoitukset asettuvat näiden välimaastoon. Natoon kaikkein myötämielisimmin suhtautuu Nykypäivä, vaikka sekin on vankasti pääkirjoituksissaan Suomen sotilaallisen liittoutumattomuuden linjoilla. Uutispäivä Demari toistaa hallituksen turvallisuuspoliittista linjaa ("vallitsevissa olosuhteissa ei sotilaallista liittoutumista). Kansan Uutisten pääkirjoituksissa Naton vastustus on jyrkkää ennen terrori-iskuja. Terrori-iskujen jälkeen suhtautuminen Natoon jonkin verran lievenee mutta on yhä kielteinen. Kaikkein kielteisimmin Suomen sotilaalliseen liittoutumiseen tutkielman puoluelehdistä suhtautuu Suomenmaa, joka ei ennen terrori-iskuja eikä terrori-iskujen jälkeenkään näe syytä Suomen Nato-jäsenyydelle. Kaikkien neljän puoluelehden pääkirjoitusten yleislinja on kuitenkin Suomen turvallisuuspoliittisen linjan mukainen: Suomen ei pidä vallitsevissa olosuhteissa liittoutua sotilaallisesti.

Lähes kaikki tutkielman pääkirjoitukset ottavat selkeästi kantaa, mikä puoluelehtien pääkirjoituksia tutkittaessa ei ole yllättävä tulos. Lehdet eivät juuri tutkielmaan valituissa pääkirjoituksissa nokittele toisiaan, sen sijaan ne joissakin pääkirjoituksissa kritisoivat muita puolueita. Suomenmaan kritiikin kohteeksi joutuu sosialidemokraattinen ulkopoliittinen johto, Uutispäivä Demarilla taas Vasemmistoliiton johto ja toisinaan myös keskusta. Nykypäivä piikittelee vihreitä ja Vasemmistoliittoa, Kansan Uutiset taas kohdistaa kritiikin muihin hallituspuolueisiin. Poliittisille puoluelehdille tämä on tyypillistä.

Tutkielman pääkirjoituksissa on siis löydettävissä selkeästi vaihtoehdot *Suomen ei pidä liittoutua sotilaallisesti* sekä *Suomen ei pidä vallitsevissa olosuhteissa liittoutua sotilaallisesti*. Sen sijaan Suomen sotilaallista liittoutumista puolustavia kannanottoja ei pääkirjoituksista löydy. Lehdistä

kaikkein avoimimmin Suomen mahdolliseen Nato-jäsenyyteen suhtautuva Nykypäiväkään ei pääkirjoituksissaan ota läheskään niin avoimesti kantaa mahdollisen Nato-jäsenyyden puolesta kuin mitä esimerkiksi kokoomuksen eduskuntaryhmän ryhmäpuheenvuoroja aiheesta vuonna 2001 pitäneet kansanedustajat Ilkka Kanerva ja Juha Karpio. Yksi selitys tälle on se, että vuonna 2001 Nato-keskustelu oli vasta pääsemässä käyntiin. Selonteon valmistelu ja varsinkin terrori-iskut Yhdysvaltoihin herättivät vaisuksi käyneen Nato-keskustelun ja saivat aikaan pohdiskelua Suomenkin mahdollisesta Nato-jäsenyydestä. Pääkirjoituksissa tämä näkyi varsinkin vuoden 2001 loppupuolella julkaistuissa pääkirjoituksissa, joissa asiaa pohdittiin laajemmaltikin. Maanpuolustustiedotuksen suunnittelukunnan teettämän kyselytutkimuksen tulokset kuitenkin rauhoittivat keskustelua takaisin vanhoihin uomiinsa: suomalaiset vastustavat sotilaallista liittoutumista laajasti. Laaja liittoutumisen vastustus todennäköisesti rauhoitti Nato-keskusteluakin.

5.3 Ajankohtaistiedot ja jatkotutkimusaiheet

Vuosi 2002 ja alkuvuosi 2003 ovat olleet Nato-keskustelun aktivoitumisen vuosia. Vaikka keskustelua Natosta ei olekaan käyty jatkuvasti kyseisinä vuosina, on se muuttunut entistä avoimemmaksi. Yhä useampi merkittävä poliitikko on sanonut kantansa Suomen Nato-jäsenyyteen. Entisistä presidenteistä Mauno Koivisto suhtautuu kielteisesti a Martti Ahtisaari taas myönteisesti Suomen Nato-jäsenyyteen. Ulkopoliittinen johto pitäytyy edelleen vuoden 2001 turvallisuus- ja puolustuspoliittisen ohjelman linjauksissa, joiden mukaan Suomen ei pidä vallitsevissa olosuhteissa liittoutua sotilaallisesti.

Ennen vuoden 2003 eduskuntavaaleja käytiin keskustelua siitä, profiloituvatko vuoden 2003 vaalit Nato-vaaleiksi. Jälkikäteen voidaan sanoa, että Nato ei noussut vuoden 2003 eduskuntavaalien ykkösaiheeksi. Ulkopoliittiset kysymykset olivat kyllä esillä Yhdysvaltain ja Irakin välisen kriisin vuoksi mutta Suomen jäsenyys Natossa ei ollut eduskuntavaalien

tärkeimpiä teemoja. Sen sijaan uuden hallituskoalition hallitusohjelmasta neuvoteltaessa suhtautuminen Natoon nousee yhdeksi tärkeäksi tekijäksi. Seuraava turvallisuus- ja puolustuspoliittinen selonteko tehdään vuonna 2004 ja sen valmistelu lähtee käyntiin periaatteessa jo uuden hallituksen hallitusohjelmaa valmisteltaessa.

Toinen merkittävä tekijä Nato-keskustelun suuntautumisessa suuntaan tai toiseen on muutokset kansainvälisessä tilanteessa. Miten Venäjä suhtautuu jatkossa Naton laajenemiseen? Yhdysvaltoihin kohdistuneiden terrori-iskujen jälkeen Venäjä on ollut yllättävänkin myötämielinen esimerkiksi Baltian maiden Nato-jäsenyyteen. Miten tilanne muuttuu jatkossa? Entä terrorismin vaikutus tulevaisuudessa? Voimistuuko kansainvälinen terrorismi entisestään vai kykeneekö läntinen maailma Yhdysvaltain johdolla vähentämään terrorismia ja sen vaikutuksia? Muuttuuko Nato entistä enemmän kriisinhallintaorganisaatioksi, jonka yksi tärkeä tekijä olisi terrorisminvastainen taistelu? Vai säilyykö Nato yhä ensisijaisesti sotilasliittona? Euroopan unionin kehityksellä on myös merkittävä asema Nato-keskustelun muokkautumisessa. Mikä merkitys Euroopan unionin laajentumisella on sen turvallisuus- ja puolustuspolitiikalle? Muodostuuko Euroopan unioniin joistakin maista turvallisuus- ja puolustuspolitiikan osalta ydin, joka päättää tärkeimmistä turvallisuus- ja puolustuspoliittisista ratkaisuisista unionin alueella? Tulisiko Suomen olla tällaisessa ytimessä mukana ja jos, niin merkitseekö se Suomen liittymistä Naton jäseneksi? Avoimia kysymyksiä on useita.

Nato-keskustelua käytäneen Suomessa vielä pitkään – ainakin niin kauan, kuin Nato on olemassa ja se ilmoittaa olevansa valmis ottamaan uusia jäseniä. Puoluelehtien pääkirjoitukset tarjoavat hyvää materiaalia erilaisten näkökantojen tutkimiseen Nato-keskustelua koskien. Ajankohtaisen poliittisen keskustelun foorumeina ne antavat kuvaa aikalaiskeskustelusta ja kunkin ajan vallitsevista mielipiteistä. Mielenkiintoista vertailumateriaalia tarjoaisi tämän tutkielman neljän eri puoluelehden lisäksi vaikkapa jokin sitoutumaton sanomalehti tai muiden puolueiden – vaikkapa vihreiden tai kristillisten – puolue- tai jäsenlehdet. Poliittisen kentän jäsenyessä yhä

enemmän muulla tavoin kuin vasemmiston ja oikeiston väliselle akselille tutkielmaankin voisi valita muita kuin isoja yleispuolueita.

Nato-keskustelun tutkiminen argumentaatioanalyysin ja retorisen analyysin avulla tuotti tässä tutkielmassa omanlaisensa tulokset. Pääkirjoitusten kielimaailman ja käytettyjen vaikuttamiskeinojen tutkimisessa argumentaatioanalyysi ja retorinen analyysi ovat toimivia. Niiden avulla pääkirjoitusten kieli on mahdollista purkaa osiin analysoinnin mahdollistamiseksi. Argumentaatioanalyysin ja retorisen analyysin hyödyntäminen pääkirjoitusteoria ja sosiokulttuurinen analyysi huomioiden on toimiva tapa tutkia pääkirjoituksen kaltaisia mielipidetekstejä. Pääkirjoitusten toisinaan mystisiltäkin tuntuvien kielimaailman ja ominaispiirteiden ymmärtämiseksi ja analysoimiseksi on toivottavaa, että pääkirjoituksia tutkittaisiin jatkossakin erilaisilla tutkimustavoilla ja -tyyleillä.

TUTKIMUSAINEISTO

Tässä tutkielmassa on käytetty jaottelua pääkirjoituksiin ja jälkikirjoituksiin. Pääkirjoitus on lehden ykköspääkirjoitus, joka sijaitsee joko ylimpänä tai erottuu muuten muista pääkirjoitussivun teksteistä. Jälkikirjoitus on pääkirjoitussivulla sijaitseva pääkirjoitus, joka sijaitsee ykköspääkirjoituksen alapuolella tai sivulla.

Kansan Uutiset

1)	28.03.2001	Kriisinhallinnan kehittäjäksi	Pääkirjoitus
2)	10.04.2001	Tärkeä keskustelunavaus	Pääkirjoitus
3)	26.04.2001	Ei jyräten vaan keskustellen	Pääkirjoitus
4)	04.05.2001	Suomi huono sijoitus	Pääkirjoitus
5)	05.06.2001	Voittoja ja tappioita	Pääkirjoitus
6)	04.09.2001	Suomi tärkeä esimerkki	Pääkirjoitus
7)	06.09.2001	Vasta Ruotsi vaikuttaisi	Pääkirjoitus
8)	20.09.2001	Naton kehitystä seurattava	Pääkirjoitus
9)	16.10.2001	Lupa Nato-keskusteluun	Pääkirjoitus
10)	26.10.2001	Vähitellen itse asiaan	Pääkirjoitus
11)	11.12.2001	Kaukana pahasta maailmasta	Pääkirjoitus
12)	21.12.2001	Nato-kypsytyistä	Pääkirjoitus

Uutispäivä Demari

1)	20.03.2001	Puolustusvoimain ylipäällikkö pysyy vahvasti asevelvollisuuden kannalla	Pääkirjoitus
2)	23.03.2001	Eriseuraisuutta puolustuksessa ei pidä liioitella	Jälkikirjoitus
3)	05.04.2001	Puolustus pidettävä kirkkaana	Jälkikirjoitus
4)	10.04.2001	Kumppanuus toimii ilman liittoutumista	Jälkikirjoitus
5)	11.04.2001	Vasemmistoliiton politiikka tullut yhä vaikeammin ennustettavaksi	Pääkirjoitus
6)	04.05.2001	Nato-kelpoisuus ei määrittele puolustusrahojen korottamista	Pääkirjoitus
7)	21.05.2001	Puolustusselonteon valmistelu johtikin kantojen	

		lukkiutumiseen	Pääkirjoitus
8)	23.05.2001	Suomi kulkee omalla tiellään puolustuksessa	Jälkikirjoitus
9)	05.06.2001	Kyky tehdä järkevästi päätöksiä osa kansallista puolustusvalmiutta	Pääkirjoitus
10)	04.09.2001	Itämeren alueella voi toimia erilaisia turvallisuusratkaisuja	Pääkirjoitus
11)	07.09.2001	Puolustuspolitiikassa olisi kyettävä näkemään metsä yksittäisiltä puilta	Pääkirjoitus
12)	16.10.2001	Ei hätiköityjä Nato-kantoja, silti tärkeää keskustella	Pääkirjoitus
13)	19.10.2001	Ei nyt sentään ruveta puuhaamaan Nato-vaaleja	1. jälkikirjoitus
14)	05.11.2001	Hyvä valmius yhteistyöhön puolustuksessa	1. jälkikirjoitus
15)	12.12.2001	Suomalaisilla luja puolustustahto, mutta ei halukkuutta sotilasliittoon	Pääkirjoitus
16)	21.12.2001	SDP:n puolustuslinjauksista tehty väkisin tarkoitushakuisia tulkintoja	Pääkirjoitus

Suomenmaa

1)	12.01.2001	Puolustusvoimilla on hankkeita muttei rahaa	Pääkirjoitus
2)	28.03.2001	Mairittelevaa integroitumista	Jälkikirjoitus
3)	06.04.2001	Puolustusasiat ovat koko kansan kysymyksiä	Pääkirjoitus
4)	19.04.2001	Viileä vastaanotto luvassa Haloselle	Pääkirjoitus
5)	10.05.2001	Tärkeä valtiovierailu Latviaan	Pääkirjoitus
6)	18.05.2001	Sekavuutta puolustusasioissa	Pääkirjoitus
7)	05.06.2001	Kestääkö maanpuolustushenki?	Pääkirjoitus
8)	05.07.2001	Ammattiarmeijaa ei haluta	Pääkirjoitus
9)	04.09.2001	Valtiovierailu vahvasti luottamusta Venäjään	Pääkirjoitus
10)	07.09.2001	Lykkäävä selonteko	Pääkirjoitus
11)	28.09.2001	Saako ikävän asian sanoa	Jälkikirjoitus

- 12) 16.10.2001 Nato-jäsenyys pysyy keskusteluteemana Pääkirjoitus
- 13) 21.11.2001 Ei ole tarvetta sotilasvoiman liioitteluun Pääkirjoitus
- 14) 12.12.2001 Selkeä viesti kansalta Nato-keskusteluun Pääkirjoitus

Nykypäivä

- 1) 23.01.2001 Pienet valtiot on suurten keksintö Pääkirjoitus
- 2) 13.02.2001 Armeijan tulevaisuus on verkottuminen Pääkirjoitus
- 3) 10.04.2001 Tulevaisuus Euroopan ytimessä Pääkirjoitus
- 4) 31.07.2001 Kokoomus ja Nato 1. jälkikirjoitus
- 5) 21.09.2001 Suomen turvallisuuspolitiikassa varauduttava entistä tarkemmin myös strategiseen iskuun Pääkirjoitus
- 6) 12.10.2001 USA ja Eurooppa uudenaikaisessa sodassa terroristeja ja heitä tukevia voimia vastaan Pääkirjoitus
- 7) 19.10.2001 Terrorismi ja muut uhkakuvat lisäävät suurten hallituspuolueiden suosiota Pääkirjoitus
- 8) 14.12.2001 Kansa vastustaa Suomen Nato-jäsenyyttä Pääkirjoitus

LÄHDELUETTELO

Kirjalähteet

Alasuutari, Pertti 1996: Toinen tasavalta. Suomi 1946–1994. Vastapaino, Tampere.

Arter, David 1999: Scandinavian politics today. Manchester University Press, Manchester, Iso-Britannia.

Fairclough, Norman 1997: Miten media puhuu. Vastapaino, Tampere.

Fiske, John 1996: Merkkien kieli. Johdatus viestinnän tutkimiseen. Vastapaino, Tampere. 4. painos.

Halonen, Ilo ja Kakkuri-Knuuttila, Marja-Liisa 1998: Argumentaatioanalyysi ja hyvän argumentin ehdot. Teoksessa Kakkuri-Knuuttila, Marja-Liisa (toim.), Argumentti ja kritiikki (s. 60–113). Gaudeamus, Helsinki.

Heikka, Henriikki 1998: Venäjän suurstrategia ja Suomen turvallisuuskonfliktti. Artikkelit Ulkopoliittisessä lehdessä, nro 3/98 (s. 77–93). Ulkopoliittinen instituutti, Helsinki.

Heikkinen, Vesa 1999: Ideologinen merkitys. Kriittisen tekstintutkimuksen teoriassa ja käytännössä. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.

Hellsten, Iina 1996: Ovi Eurooppaan vai etuvartio Venäjälle? EU-metaforiikkaa Helsingin Sanomissa ja televisiossa. Teoksessa Kivikuru, Ullamaija (toim.), Kansa euromylyssä (s. 178–208). Yliopistopaino, Helsinki.

Hellsten, Iina 1997: Metaforien Eurooppa: näkökulmia suomalaiseen EU-journalismiin. Tampereen yliopisto, tiedotusopin laitos.

Hemánus, Pertti 1972: Sanomalehden pääkirjoituksen päämäärästä ja keinoista. Tampereen yliopiston tiedotustutkimuksen laitos, monistesarja 10.

Kakkuri-Knuuttila, Marja-Liisa 1998a: Kysymys-vastaus-menetelmä analyysin apuna. Teoksessa Kakkuri-Knuuttila, Marja-Liisa (toim.), Argumentti ja kritiikki (s. 34–59). Gaudeamus, Helsinki.

Kakkuri-Knuuttila, Marja-Liisa 1998b: Retoriikka. Teoksessa Kakkuri-Knuuttila, Marja-Liisa (toim.), Argumentti ja kritiikki (s. 233–272). Gaudeamus, Helsinki.

Kakkuri-Knuuttila, Marja-Liisa ja Ylikoski, Petri 1998: Merkitys ja tulkinta. Teoksessa Kakkuri-Knuuttila, Marja-Liisa (toim.), Argumentti ja kritiikki (s. 24–33). Gaudeamus, Helsinki.

Kansa euromyllyssä 1996: Kivikuru, Ullamaija (toim.). Yliopistopaino, Helsinki.

Kivikuru, Ullamaija 1996: Vastavirtaa ja sivupolkuja. Vaihtoehtodiskurssit jäivät kapeiksi ja erikoistuneiksi. Teoksessa Kivikuru, Ullamaija (toim.), Kansa euromyllyssä (s. 133–177). Yliopistopaino, Helsinki.

Kunelius, Risto 1998: Viestinnän vallassa. Johdatusta joukkoviestinnän kysymyksiin. WSOY, Porvoo-Helsinki-Juva.

Lane, Jan-Erik ja Ersson, Svante 1999: Politics and Society in Western Europe. Neljäs painos. SAGE Publications, Lontoo, Iso-Britannia.

Leiwo, Matti ja Pietikäinen, Sari 1996: Kieli vuorovaikutuksen ja vallankäytön välineenä. Teoksessa Palonen, Kari & Summa, Hilikka (toim.), Pelkkää retoriikkaa (s. 85–108). Vastapaino, Tampere.

Luostarinen, Heikki & Väliverronen, Esa 1991: Tekstinsyöjät. Yhteiskuntatieteellisen kirjallisuuden lukutaidosta. Vastapaino, Tampere.

Luostarinen, Heikki 2002: Propaganda, media ja sota. Teoksessa Huhtinen, Aki-Mauri (toim.), Propagandan renessanssi – Julkisen manipulaation paluu (s. 31–47). Julkaisusarja 2, artikkelikokoelmat nro 8. Maanpuolustuskorkeakoulu: Johtamisen laitos, Helsinki.

Medvedev, Sergei 1996: Liittoutuako vai ei – ja kenen kanssa? Suomen turvallisuuden vaihtoehdot. Artikkelit Ulkopoliittika-lehdessä, nro 4/96 (s. 42–51). Ulkopoliittinen instituutti, Helsinki.

Mörä, Tuomo 1996: Maiseman rakentuminen. Media-agendan synty EU-journalismissa. Teoksessa Kivikuru, Ullamaija (toim.), Kansa euromyllyssä (s. 211–242). Yliopistopaino, Helsinki

Pekonen, Kyösti 1991: Symbolinen modernissa politiikassa. Jyväskylän yliopisto, nykykulttuurin tutkimusyksikkö, julkaisu 25.

Perelman, Chaïm 1996: Retoriikan valtakunta. Vastapaino, Tampere.

Piirainen, Timo 1993: Johdanto. Teoksessa Piirainen, Timo (toim.), Itä-Euroopan murros ja Suomi (s. 1–17). Gaudeamus, Helsinki.

Pääkkönen Irmeli & Varis, Markku 2000: Kriittinen lukutaito. Oy Finnlectura Ab, Helsinki.

Rusi, Alpo 1985: Gallup ja kansanvalta. Yleiset mielipiteet demokratian ryydittäjinä. Poliitiikan tutkimuksen ymmärtävä selitys. Satakunnan Painotalo Oy, Kokemäki.

Ruuska, Petri 1999: Muuttuva käsitys kansakunnasta. Teoksessa Alasuutari, Pertti ja Ruuska, Petri, Post-Patria? Globalisaation kulttuuri Suomessa (s. 71–107). Sitran julkaisusarja 224. Vastapaino, Tampere.

Ruuska, Petri 2002: Kuviteltu Suomi. Globalisaation, nationalismin ja suomalaisuuden punos julkisissa sanoissa 1980–1990-luvuilla. Väitöskirja, sosiologian ja sosiaalipsykologian laitos, yhteiskuntatieteiden tiedekunta, Tampereen yliopisto.

Seppälä, Jussi 2001: Yhä liittoutumattomana ytimessä? Artikkelit Ulkopoliittinen instituutti, Helsinki.

Summa, Hilka 1989: Hyvinvointipoliittinen ja suunnitteluretoriikka: Tapaus asuntopoliittinen. Yhdyskuntasuunnittelun täydennyskoulutuskeskus, Teknillinen korkeakoulu, Espoo. Toinen painos.

Teikari, Erkki 1990: Suomalainen sanomalehti varovainen kannanottaja. Tiedotustutkimus 3/90 (s. 56–63).

Wistrich, Ernest 1989: After 1992. The United States of Europe. Routledge, Lontoo ja New York.

Ylikoski, Petri 1998: Kuinka argumentti voi epäonnistua? Teoksessa Kakkuri-Knuutila, Marja-Liisa (toim.), Argumentti ja kritiikki (s. 158–175). Gaudeamus, Helsinki.

Verkkolähteet

Kalliomäki, Antti 2001: Sosialidemokraattisen eduskuntaryhmän puheenvuoro, turvallisuus ja puolustuspoliittisen selonteon palautekeskustelu eduskunnassa 19.12.2001, puheenjohtaja Antti Kalliomäki. SDP:n eduskuntaryhmän www-sivut.
<<http://www.sosialidemokraatit.fi/eduskunta/index-media.html>> (-> puhe löydettävissä "ryhmäpuheet"-listasta)
TAI suora linkki:
<<http://cgi.inet.fi/~sdp/ek/ryhmapuheet/x1003175.html>> (luettu 26.12.2002)

Kanerva, Ilkka 2001: Kokoomuksen ryhmäpuheenvuoro turvallisuus- ja puolustuspoliittisen selonteon lähetekeskustelussa 5.9.2001. Kokoomuksen www-sivut. [WWW-dokumentti].
<<http://www.kokoomus.fi/ekr/ajankohtaista/sns/131.html>> (luettu 30.5.2002)

Karpio, Juha 2001: Turvallisuus- ja puolustuspoliittisen selonteon palautekeskustelussa 19.12.2001 kokoomuksen ryhmäpuheenvuoron käytti kansanedustaja Juha Karpio. Kokoomuksen www-sivut. [WWW-dokumentti].
<<http://www.kokoomus.fi/ekr/ajankohtaista/sns/141.html>> (luettu 30.5.2002)

Karvonen, Erkki 2002: Johdatus viestintätieteisiin, luento 1.5: Kolme erilaista filosofista lähtökohtaa. 9.7.2002. Viestintätieteiden yliopistoverkoston verkko-oppimateriaali. [WWW-dokumentti].
<<http://www.uta.fi/viesverk/johdviest/luento1.5.html>> (luettu 2.1.2003)

Kekkonen, Antero 2001: Sosialidemokraattisen eduskuntaryhmän puheenvuoro valtioneuvoston selonteosta, Suomen turvallisuus- ja puolustuspolitiikka 2001, kansanedustaja Antero Kekkonen 5.9.2001. SDP:n eduskuntaryhmän www-sivut.

<<http://www.sosialidemokraatit.fi/eduskunta/index-media.html>> (-> puhe löydettävissä "ryhmäpuheet"-listasta)

TAI suora linkki:

<<http://cgi.inet.fi/~sdp/ek/ryhmapuheet/x1003079.html>> (luettu 26.12.2002)

Kokoomus 1998: Kokoomuksen tavoiteohjelma 1999–2003. Hyväksytty 28.9.1998. Kokoomuksen www-sivut. [WWW-dokumentti].

<<http://www.kokoomus.fi/tavoitteet/kokonaan.php>> (luettu 30.5.2002)

Kokoomus 2001: Puolustusjärjestelmämme perusteet säilytettävä ennallaan. 29.5.2001. Kokoomuksen eduskuntaryhmän kannanotto. Kokoomuksen www-sivut. [WWW-dokumentti].

<<http://www.kokoomus.fi/ekr/ajankohtaista/sns/111.html>> (luettu 30.5.2002)

Korkeaoja, Juha 2001: Keskustan ryhmäpuheenvuoro turvallisuus- ja puolustuspolitiikka 2001 -selonteon lähetekeskustelussa 5.9.2001. Keskustan www-sivut. [WWW-dokumentti].

<http://www.keskusta.fi/tietopankki/?action=show_document&action_param=251> (luettu 30.5.2002)

Nato 2002: Welcome to Nato. Naton www-sivut. Päivitetty helmikuu 2002.

<<http://www.nato.int/welcome/home.htm>> (luettu 7.1.2003)

Nato 2002b: The ROAD to Nato Membership. Naton Prahan huippukokousta käsittelevät www-sivut.

<http://www.nato.int/docu/comm/2002/0211-prague/more_info/membership.htm> (luettu 7.1.2003)

Puolustusministeriö 2002: Maanpuolustustiedotuksen suunnittelukunta MTS. Puolustusministeriön www-sivut. Muutettu 10.4.2002. [WWW-dokumentti.]

<http://www.puolustusministerio.fi/index.phtml/page_id/141/topmenu_id/6/menu_id/141/this_topmenu/86/lang/1/fs/12> (luettu 5.1.2003)

Ranta-Muotio, Aulis 2001: "Hallitus siirsi puolustusratkaisut".

Ryhmäpuheenvuoro turvallisuusselontekokeskustelussa 19.12.2001.

Keskustan www-sivut. [WWW-dokumentti].

<http://www.keskusta.fi/tietopankki/?action=show_document&action_param=347> (luettu 30.5.2002)

SDP 2002: Kannanotto kansainvälisistä kysymyksistä. SDP:n puoluekokous 6.–8.6.2002. SDP:n www-sivut. [WWW-dokumentti].
<<http://62.44.193.103/cgi-bin/iisi3.pl?cid=sdp&mid=209&sid=170>>
(luettu 26.12.2002)

Valtioneuvosto, selonteko 2001, I osa: Suomen turvallisuus ja puolustuspolitiikka 2001 – Turvallisuuspoliittinen ympäristö ja Suomen toimintalinja. Valtioneuvoston selonteko eduskunnalle Suomen turvallisuus- ja puolustuspolitiikasta 13.6.2001, muutettu 2.1.2002 [WWW-dokumentti].
<http://www.puolustusministerio.fi/index.phtml/page_id/113/topmenu_id/4/menu_id/113/this_topmenu/112/lang/1/fs/13/chapter_id/621> (luettu 30.5.2002).

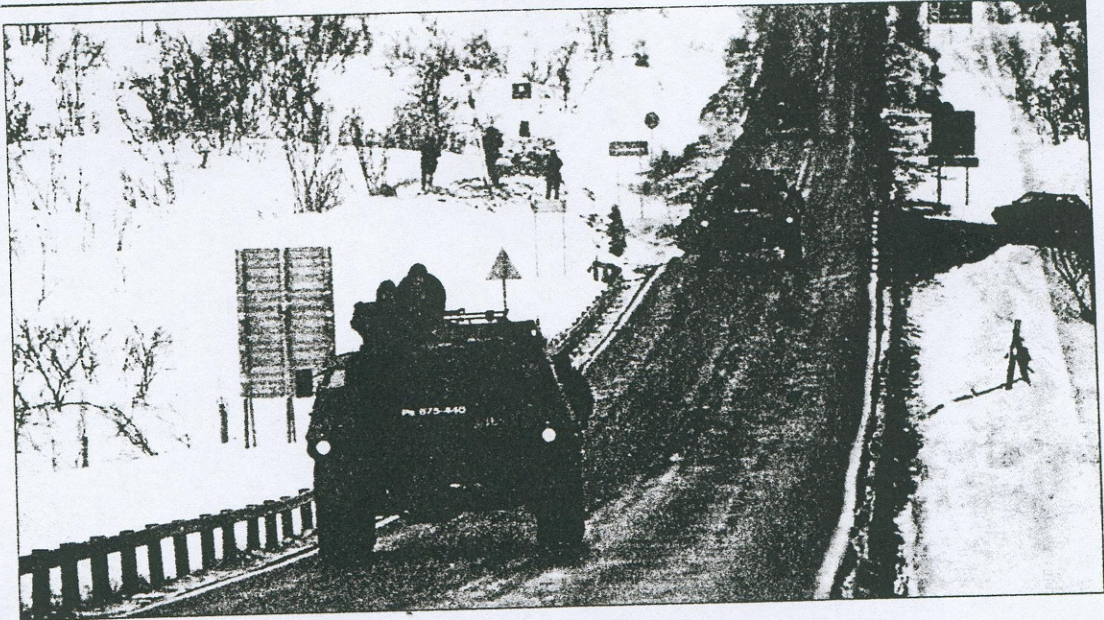
Valtioneuvosto, selonteko 2001, II osa: Suomen turvallisuus ja puolustuspolitiikka 2001 – Suomen puolustuksen kehittäminen. Valtioneuvoston selonteko eduskunnalle Suomen turvallisuus- ja puolustuspolitiikasta 13.6.2001, muutettu 18.12.2001. [WWW-dokumentti].
<http://www.puolustusministerio.fi/index.phtml/page_id/155/topmenu_id/7/menu_id/155/this_topmenu/13/lang/1/fs/13> (luettu 30.5.2002).

Valtioneuvosto, selonteko 2001, III osa: Suomen turvallisuus ja puolustuspolitiikka 2001 – Kansainvälinen kriisinhallinta. Valtioneuvoston selonteko eduskunnalle Suomen turvallisuus- ja puolustuspolitiikasta 13.6.2001, muutettu 18.12.2001. [WWW-dokumentti].
<http://www.puolustusministerio.fi/index.phtml/page_id/156/topmenu_id/7/menu_id/156/this_topmenu/13/lang/1/fs/13> (luettu 30.5.2002).

Vasemmistoliitto 2001a: Vasemmistoliiton poliittinen tavoiteohjelma 2001–2004. Muutettu 4.4.2002. Vasemmistoliiton www-sivut. [WWW-dokumentti].
<http://www.vasemmistoliitto.fi/fi/ohjelmat/Poliit_tav_ohj_2001-4.html>
(luettu 30.5.2002).

Vasemmistoliitto 2001b: Turvallisuuspolitiikan ajankohtaiset painopisteet ja tavoitteet inhimillisen turvallisuuden edistämiseksi. Vasemmistoliiton puoluevaltuuston kannanotto 8.4.2001. Vasemmistoliiton www-sivut. [WWW-dokumentti].
<<http://www.vasemmistoliitto.fi/fi/arkisto/66.html>> (luettu 30.5.2002).

Suomalaisia
valmiusjoukkoja
siirtymässä Nor-
jan puolelle Kil-
pisjärvellä touko-
kuussa vuonna
1997.

Vasemmistoliiton
äänenkannattaja

KANSAN UUTiset VIKKOLEHTI

Faksi:
09-759 60 301
Sähköposti:
viikkolehti@kansanuutiset.fi
Kotisivu:
www.kansanuutiset.fi

Suomi huono sijoitus

Useimmat suomalaiset uskonevat, että Suomi pääsisi halutessaan Naton jäseneksi vaikka heti. Jotkut pelkäävät, että Nato on kuin nälkäinen iso paha susi, joka nielaisee pienen ja sinisilmäisen Suomen heti, kun valpautemme herpaantuu. Suden apurina toimii heidän kuvitelmissaan Nato-salaliitto, joka koostuu ulkopoliittisesta johdostamme. Teorioissa on kaksi pientä puutetta: salaliittoa ei ole, eikä Nato ole innokas saamaan Suomen kaltaista maata jäsenekseen.

Yhdysvaltalainen erittäin arvostettu Rand-tutkimuslaitos toteaa tuoreessa tutkimuksessaan, ettei Suomi ole mitenkään houkutteleva jäsen ehdokka Natolle. Suomea houkuttelevampia Naton ulkopuolisista EU-maista ovat Itävalta ja Ruotsi. Niiden strateginen sijainti on parempi ja asevoimat paremmassa kunnossa.

Nato on asettanut jäsenyyttä hakeville maille tavoitteen, että niiden tulisi sijoittaa puolustukseensa vähintään kaksi prosenttia kansantuotteestaan. Ruotsi käyttää puolustukseen enemmän kuin Euroopan Nato-maat keskimäärin. Suomen puolustusmenot sen sijaan ovat vain 1,2 prosenttia. Tutkijat arvioivat, ettei Suomella olisi silti ongelmia täyttää aineellisia jäsenyysehtoja. Tutkimuksen pohjana on sita paitsi virheellisiä tietoja, joiden oikaiseminen muuttaisi ratkaisevasti arviota Suomen puolustuskvyyvystä. Esimerkik-

si joukkojen määrä rajakilometriä kohti on laskettu rauhan ajan eikä sodan ajan vahvuudesta.

Se, ettei Suomi ole Naton silmissä houkutteleva jäsen ehdokka, johtuu ennen muuta "väärästä" sijainnistamme. Suomella on 1 300 kilometriä yhteistä rajaa Venäjän kanssa, ja rajalta on lyhyt matka Venäjän suuriin asutuskeskuksiin, kuten Pietariin. Randin tutkija arvioikin, että Venäjän vastustus Suomen Nato-jäsenyyttä kohtaan olisi "omassa luokassaan".

Suomalaisessa Nato-keskustelussa tahtoo unohtua, että Nato perustaa arvionsa jäsen ehdokkaista kylmään laskutoimitukseen. Siinä punnitaan tarkasti, minkä verran uusi jäsen toisi Natolle (eli sen nykyisille jäsenille) lisää velvoitteita ja kustannuksia. Toiseen vaakakuppiin pannaan pannaan kaikki se, mitä uusi jäsen toisi yhteisen turvallisuuden hyväksi. Erotus ratkaisee. Juuri siksi esimerkiksi Baltian maiden pääsy Nattoon ei ole mitenkään selvää. Niillä on Natolta paljon saatavaa, mutta hyvin vähän annettavaa.

Juuri tämä sama laskutoimitus tekee Suomestakin Naton kannalta arveluttavan sijoituksen. Miksi turhaan ärsyttää Venäjää ja maksaa sen lepyttämiseksi hintaa myönnytyksinä joissakin toisissa asioissa? Natollekin sopinee parhaiten nykyinen tilanne, jossa Suomi vastaa itse puolustuksestaan ja kehittää turvallisuusyhteistyötä toisten EU-maiden ja Naton kanssa.

Toimitus

PL 170, 00131 Helsinki
Katuosoite:
Fabianinkatu 7, 00130 Helsinki
Puhelikeskus:
(09) 75 96 01

Vastaava päätoimittaja:
Yrjö Rautio 75 960 300

Toimituspäällikkö:
Jukka Parkkari 75 960 309

Toimitussihteeri:
Merja Miikkulainen 75 960 362

Toimittajat:
Kai Hirvasnoro 75 960 232
Hannu Hurme 75 960 384

Graafikko:
Timo Mäkelä 75 960 397

Oulu (08) 537 17 22

Tilaukset ja jakelu:

Leijonajakelu (09) 12 26 00

Helsinki: (09) 75 96 01

Oulu: (08) 537 17 22

0,7 % -kampanja jatkuu yli kesän

Kirkon Ulkomaanapu ja Suomen Lähetysseura ovat käyneet koko kevään postikorttikampanjaa, jolla vedotaan eduskuntaan Suomen kehitysyhteistyömäärärahojen nostamiseksi. Tarkoitus on, että ihmiset lähettävät valmiiksi painettuja vetoumuskortteja kansanedustajille.

Kampanjan on määrä päättyä toukokuun puolivälissä. Millaisen vastaanoton se on saanut, Ossi Kuoppala Kirkon Ulkomaanavustusta?

— Meidän käsityksemme mukaan todella hyvän. Meiltä on tilattu lähes 40 000 korttia, mikä on ylittänyt kaikki odotukset. Me emme aivan tällaista menestystä odottaneet.

— Mutta sen lopullisen tuloksen ratkaisee tietysti se, paljonko niistä palautuu eduskuntaan. Si-

tä meillä ei vielä ole mitään tietoa, mutta kovasti olemme rumbuttaneet sitä, että ihmiset panisivat nämä kortit liikkeelle.

Mistä tämä suosio johtuu?

— Se kertoo siitä, että kansalaismielipide on ehkä paljon suosiollisempi kehitysyhteistyömäärärahojen nostamiselle kuin on osattu odottaa.

Mitä kampanjassa tarkkaan ottaen vaaditaan?

— Siihen pyritään, että vuoteen 2010 mennessä täytyy Suomen saavuttaa tämä 0,7 prosentin taso kehitysyhteistyömäärärahoissa.

Nyt se on ollut tasaisessa laskussa. Turhauttaako?

— Se on ollut koko ajan laskusuuntainen, vaikka puheet ovat olleet toista. Mutta en tiedä, turhauttaako. Painavastoin tassa tu-

Suomi etäännyttävästi kehitysyhteistyömäärärahoille itse asettamastaan tavoitteesta.

lee sellainen into, että juuri tästä syystä täytyy rumbuttaa enemmän. Ei voi jäädä laakereillaan lepäämään ja ajatella, että Niinistön markkinavoimat hoitavat nämä asiat. Ei se niin tapahdu.

Kampanja jatkuu vielä vähän aikaa. Mitä voi vielä tehdä?

Puhelu

— Keskustelimme juuri keskiyönä siitä, että ilmeisesti jatkamme tätä aikaa kesän ylitse. Korteja voi tilata Kirkon Ulkomaanavustusta. Se on se pääasiallinen osoite. Tarkoitus on lähettää kortti sellaiselle kansanedustajalle, johon haluaa erityisesti vaikuttaa.

Teetköt kampanjasta sen päätyttyä yhteenvedon?

— Teemme ilman muuta ja lähдемme suunnittelemaan uutta kampanjaa ensi kevääksi.

Ette siis usko, että tämä tehoaa heti?

— Ei, päinvastoin. Olemme lähteneet siitä liikkeelle, että tämä on vasta ensimmäinen askel ja seuraavana keväänä asia nostaetaan uudestaan esille.

Lisätietoja kampanjasta löytyy osoitteesta www.evl.fi/kuu.

KESKUSTAN PÄÄ-ÄÄNENKANNATTAJA

PÄÄTOIMITTAJA JUHA MAUNO

PÄÄKIRJOITUKSET

Internet: www.suomenmaa.fi

Suomella ei ole varaa varustaa armeijaa muuhun kuin oman maan puolustukseen.

Lykkäävä selonteko

Eduskunta on keskustellut tällä viikolla hallituksen puolustuspoliittisesta selonteosta. Se sai eduskunnassa harvinaisen kriittisen vastaanoton paitsi oppositiolta myös hallituspuolueiden omista riveistä. Se ei ole mikään ihme, kun muistetaan selonteon sekava valmistelu. Hallitus kiisteli puolustuksen linjaratkaisuista pitkälle keväeseen saakka eikä kyennyt lopulta muuhun kuin vaikeiden päätösten lykkäämiseen seuraavien vaalien yli. Tämä koskee mm. helikopterihankintoja ja maamiinojen korvaamista.

Kevään prosessi todisti jälleen kerran, miten lyhytnäköisesti Paavo Lipposen (sd.) hallitukset ovat menetelleet luopuessaan puolustuspolitiikan laajapohjaisesta, pitkjänteisestä valmistelusta parlamentaarissa komiteoissa. Puolustuksen ratkaisuista on tullut päivänpolitiikan kauppatavaraa. Kukaan ei voi etukäteen tietää, mitä päätösmuutoksia kulloinkin sattuu putkahtamaan. Kysymys on kuitenkin Suomen kannalta elintärkeistä asioista.

Eduskunnan keskustelussa kävi myös ilmi, että keskustaoppositio asettaa vakavasti kyseenalaiseksi yhden selonteon tärkeimmistä linjauksista. Sen mukaan Suomen puolustuksen painopisteeksi pitää asettaa ns. strategisen iskun torjunta.

Epäilyksille on perustetta, kuin muistetaan miten onnettomasti koko helikopterihanke lähti aikoinaan liikkeelle. Kuljetuskoptereiden hankintaahan perus-

Suomen kaltaisella pienellä maalla ei ole varaa varustaa armeijaa mitään muuta tehtävää kuin oman maan puolustamista varten.

tehtiin jopa sillä, että Suomen valtiojohto voitaisiin viedä nopeasti turvaan sotilaallisen kriisin uhatessa. Keskustan eduskuntaryhmän varapuheenjohtaja Juha Korkea-osa ei nähnyt merkkejä siitä, että tällaisen strategisen iskun uhka olisi kasvanut viime aikoina. Hän epäilikin, että puheilla tällaiseen uhkaan varautumista perustellaan sellaisen liikkuvan teknoarmeijan varustamista, jonka päätehtävä olisikin jokin muu kuin Suomen puolustaminen. Korkea-osa viittasi selontekoon, joka nostaa osallistumisen kansainväliseen kriisinhallintaan hänen mielestään jopa yhtä tärkeäksi tehtäväksi kuin oman maan puolustaminen.

Korkea-osa viittasi myös korkean tason sotilasarvioihin, joiden mukaan tehokas alueellinen puolustus on edelleenkin kustannusten ja hyötyn kannalta ylivertainen järjestelmä Suomen puolustamiseen.

Kysymys on vakavasta asiasta. Hallitus ei ole saanut selonteolla oppositiota vakuuttaneeksi siitä, että se pitää puolustusvoimien päätehtävänä edelleen vain ja ainoastaan Suomen puolustamista. Siitä on kuitenkin perimmältään kysymys. Suomen kaltaisella pienellä maalla ei ole varaa varustaa armeijaa mitään muuta tehtävää kuin oman maan puolustamista varten. Osallistuminen kansainväliseen kriisinhallintaan on mitoitettava niin, että se tukee parhaalla mahdollisella tavalla tämän perustehtävän suorittamista.

Merkittävä uutinen

Presidentti Vladimir Putinin Suomen-vierailulla syntyi yksi merkittävä uutinen, joka ei ole saanut vielä ansaitsemaansa huomiota.

Käydessään eduskunnassa Putin lupasi edistää Venäjän uuden maan läpimenoa duumassa. Lain ensimmäinen vaihe antaisi ulkomaalaisille oikeuden ostaa Venäjältä tontteja ja kiinteistöjä.

Putin kytki lainsäädännön suoraan monille suomalaisille kipeään Karjala-kysymykseen ja avasi näin uuden näköalan tähän asiaan. Jos maalaki saadaan Putinin toivomalla tavalla voimaan, Karjalan evakot ja hei-

dän jälkeläisensä voisivat hankkia esimerkiksi kesämökkejä kotiseudultaan. Tämä loisi aivan uudet mahdollisuudet koko rajantakaisen Karjalan kehitykselle.

Putinin ele voidaan liittää hänen käyntiinsä marsalkka Mannerheimin haudalla. Venäjän päämiehellä on selvästikin halua lääkittää niitä haavoja, joita viime sodat jättivät suomalaisten sieluun.

Putinin lupaus on syytä noteerata myös ulkoasiainhallinnossa. Suomen kannattaa seurata tarkasti maanlain käsittelyn etenemistä.

Putinin pehmeämpi puoli

Venäjän presidentti Vladimir Putin on totuttu näkemään tiukkana, kylmäkokoisena ja itsevaltaista oloista osoittavana poliittisena johtajana. Helsingissä esittäytyi pehmeämpi Putin. Se näkyi sekä ulkoisessa olemuksessa että esittymisten sisällössä.

Uudistunut pehmoirja näkyi kahdessa suomalaiselle merkityksellisessä asiassa, Baltian maiden Nato-hankkeessa ja Karjala-kysymyksessä.

Putin piti Naton laajentumista Baltiaan ja Venäjän kyseenalaisena, mutta peei muutoin kätensä asiassa: liittyköt jos haluavat. Se oli selvä muutos Venäjän politiikassa.

Suomen kannalta oli imartelevaa, että Putin julkusti poliittikansa muutoksen Suomessa ja kehäsi samalla isäntämaataan. Hänellä oli pieni ketunhanta kainalossa. Putin hillosti baltteja Suomen liberaalilla vähemmistö- ja kieli-politiikalla ja "rohkeiksi" ainakin suomalaisia pysyttelemään Naton ulkopuolella.

Epäilemättä Viro, Latvia ja Liettua joutuvat perääntymään uhmaltaasta suhtautumisestaan venäläisvähemmistöön ja liberaalisoimaan Kelliainsäädintään. Se ei kestä EU:n eikä edes Naton ihmisoikeuskritiikkiä syntästä miehityshistoriasta huolimatta.

Virallinen tulkinta (Helsingin Sanomat) presidentti Putinin Baltian-politiikan kurssinmuutoksesta heikkautta suomalaisella onahyväsyydeltä. Sen mukaan Putin joutui myöntymään Baltian maiden Nato-hankkeen hyväksymiseen tiedotustilaisuudessa presidentti Tarja Halosen painostuksesta.

Ehkäpä venäläiset kaikkialta jemmottu huolimatta suunnittelevat ulkopoliittisensa ja valmistavat sen muutoksia hieman pitkän tähtäimen.

Naton laajentuminen Baltiaan ja Venäjän reaktiot siihen komeilivat uhkailuvana Suomen hallituksen turvallisuus- ja puolustuspolitiikka selonteossa vielä Putinin käynnin jälkeensä. Myös presidentti Halonen topuutteli vielä äskettäin balttien Nato-litua viitaten muun muassa Venäjän mahdollisiin reaktioihin.

Joka tapauksessa presidentti Putin käytti Helsingissä tilaisuutta hyväkseen, ja siitä kannattaa suomalaisten vetää kohtuulliset pisteet kotiin.

Karjala-asialla presidentti Vladimir Putin perikiantaminen oli kosmeettista ja palveli vain hänen julkuvansa pehmenemistä. Hän ei enää jyrissy, että Karjalasta ei keskustella, vaan halusi suomalaisten mielenosoittajille rojalota - mitä se sitten tarkoittakaan. Selvä on, että rajan sijo Karjalassa ei nousta nähtävissä olevana aikana mitään esityslistalle Suomen ja Venäjän välisessä kanesakäymisessä.

Tshetshenian kysymyksessä presidentti Putinilla ei ollut varaa pehmoitua. Hän turvautui siinä ongelman kiertämiseen, joka kieltämiseen.

Putinin imagon ja politiikan muokoksen taustalla on vanha periaate tosiasioiden tunnustamisen autuudesta. Realismi ei ainakaan vielä yllä enempää Karjalan suomalaistamiseen kuin Tshetshenian itsenäistämiseen.

SAULI PYYLUOMA

LIITE 3

Tässä liitteessä on esitelty lehdittäin kaikkien tutkielmaan valittujen viidenkymmenen pääkirjoituksen pääväite tai pääväitteet sekä lähimmät perustelut ja taustaoletukset. Sisennykset osoittavat perusteluiden alisteisuuden pääväitteelle tai toisille perusteluille. Taustaoletus on perustelu, jota ei löydy suoraan tekstistä mutta joka on välttämätön väitteen ja perustelun linkitykselle. Tähän liitteeseen on kirjattu tarpeen vaatiessa vain välttämättömimmät taustaoletukset.

Käytetyt symbolit: V= pääväite, P= perustelu ja T= taustaoletus.

Kansan Uutiset

1) 28.03.2001 Kriisinhallinnan kehittäjäksi

V1: EU:n kriisinhallinnan kehittäminen ei tee EU:sta sotilasliittoa.

P1: Suomi on lähestynyt Natoa mutta vain Nato-johtoisen kriisinhallinnan vuoksi.

P2: Muutkin eurooppalaiset maat ovat lähestyneet Natoa samasta syystä.

P3: Suomea ei voi salakuljettaa Naton, sillä asiasta päättää eduskunta ja mahdollisesti asiasta järjestetään kansanäänestys.

V2: Suomi ei EU:n kriisinhallinnan kehittämiseen osallistumalla liity sotilasliiton jäseneksi.

P4: Kriisinhallinnan kehittäminen vähentää EU:n riippuvuutta Natosta.

P5: Kriisinhallinnalla EU luo itse valmiuksia sotien estämiseen.

2) 10.04.2001 Tärkeä keskustelunavaus

V1: Vasemmistoliiton turvallisuuspoliittinen ohjelma eroaa muista, aikaisemmista ohjelmista.

P1: Vasemmistoliiton ohjelmassa on uusi lähestymistapa.

P2: Ohjelma on avoin keskustelun avaus turvallisuuspolitiikasta.

V2: Vasemmistoliiton ohjelman uusia ajatuksia ei pidä tyrmätä tutustumatta ohjelmaan.

P3: Vasemmistoliitto ei sinänsä kyseenalaista puolustuspolitiikkaa.

3) 26.04.2001 Ei jyräten vaan keskustellen

V1: Vasemmistoliiton turvallisuuspoliittista kannanottoa on tulkittu liian dramaattisesti.

P1: Jan-Erik Enestam muun muassa on esittänyt reservin supistamista jo aiemmin lähes samoin perustein.

V2: Ratkaisu puolustusmäärärahojen ja sosiaaliturvan väliseen kiistaan on löydettävissä keskustelemalla.

P2: Rahaerimielisyys kiistassa on pieni.

4) 04.05.2001 Suomi huono sijoitus

V: Suomi ei ole houkutteleva jäsen ehdokas Natolle.

P1: Nato tekee ratkaisunsa kylmän laskelmoivasti punniten etuja ja haittoja.

P2: Suomi sijaitsee liian lähellä Venäjää.

P3: Nato ei halua ärsyttää turhaan Venäjää.

P4: Suomella on Natolta paljon saatavaa mutta vain vähän annettavaa.

5) 05.06.2001 Voittoa ja tappioita

V1: Puolustusvoimat on turvallisuus- ja puolustuspoliittisesta selonteosta käydyn keskustelun suurin voittaja.

P1: Puolustusvoimat saa lisää rahoitusta – tähän eivät budjetin muut menoluokat yllä.

P2: Kaikki maavoimien pääasejärjestelmät selvitetään, myös taisteluhelikopterit.

V2: Vasemmistoliitto on myös turvallisuus- ja puolustuspoliittisesta selonteosta käydyn keskustelun voittaja.

P3: Vasemmistoliitto sai torjutuksi tulevan hallituksen ja eduskunnan sitouttamisen taisteluhelikoptereihin.

P4: Vasemmistoliiton vastustuksesta puolustusmäärärahoja korotetaan enemmän vasta vuosina 2005–2008.

P5: Vasemmistoliiton vastustuksen vuoksi puolustuksen suurista linjoista keskustellaan nyt avoimesti.

6) 04.09.2001 Suomi tärkeä esimerkki

V: Sitoutumaton EU-Suomi on tärkeä Venäjälle.

P1: Suomi on esimerkkimaa Venäjän naapurivalttiosta, joka ei ole Natossa.

P2: Suomen EU-jäsenyys on tärkeä asia sekä Suomelle että Venäjälle.

P3: Suomi on suora ja luotettava Venäjän yhteys Euroopan unioniin.

7) 06.09.2001 Vasta Ruotsi vaikuttaisi

V: Baltian maiden Nato-jäsenyyden perusteella Suomen ei pitä hakea Nato-jäsenyyttä.

P1: Baltian ja Suomen ratkaisujen erot löytyvät maiden erilaisista historioista ja turvallisuuspoliittisista asemista.

P2: Vasta Ruotsin jäsenyys Natossa vaikuttaisi Suomen asemaan.

8) 20.09.2001 Naton kehitystä seurattava

V: Maailman muuttuminen terrori-iskun jäljiltä on otettava huomioon Suomenkin politiikassa.

P1: Jos Yhdysvallat malttaa antaa maailman maiden lähestyä toisiaan, Naton rooli ja Venäjän suhtautuminen Natoon voivat muuttua.

T1: Venäjän suhtautumisen muutoksella ja Naton roolin muuttumisella on vaikutusta Suomenkin politiikkaan.

9) 16.10.2001 Lupa Nato-keskusteluun

V: Maailmanpoliittisen tilanteen muuttuminen ei käynnistä heti virallista Nato-selvitystä.

P1: Vuoden 2003 eduskuntavaalit vaikuttavat tulevaan hallituspohjaan. Tuleva hallituspohja vaikuttaa vuoden 2004 turvallisuus- ja puolustuspoliittiseen selonteeseen.

P2: Uusi selvitys Natosta tulee vuoden 2004 selonteon valmistelun myötä.

10) 26.10.2001 Vähitellen itse asiaan

V: Nato-keskustelussa pitäisi menettelytapojen sijasta pohtia Nato-jäsenyyden ja vaihtoehtoisesti Naton ulkopuolelle jäämisen vaikutuksia Suomelle.

P1: Keskustelu menettelytavoista saa aikaan kansalaisissa epäilyksiä jo tehdystä Nato-jäsenyyspäätöksestä sekä salaliittoteorioista.

T1: Salaliittoteoriat ja kansan kuulematta jättäminen eivät ole järkevää politiikkaa.

11) 11.12.2001 Kaukana pahasta maailmasta

V1: Kansalaisten Nato-jäsenyyden vastustus on perusteltua.

P1: Nato-jäsenyys lisäisi terrori-iskujen uhkaa Suomessakin.

P2: Suomalaisten vastuu terrorisminvastaisessa taistelussa kasvaisi.

- V2: Poliittisten päättäjien Nato-myönteisempi linja on perusteltu.
- P3: Terrorismia vastaan taisteltaessa tarvitaan tiiviimpää ja laajempaa kansainvälistä yhteistyötä.
- P4: Nato ja Venäjä ovat lähentyneet.
- T1: Venäjä ei pidä enää Natoa "pahana".
- T2: Suomen mahdollinen Nato-jäsenyys ei ole Venäjälle niin ongelmallinen asia.

12) 21.12.2001 Nato-kypsytystä

- V: Turvallisuuspolitiikan peruslinjan muutos on iso asia.
- P1: Nato-jäsenyys tuo mukanaan oikeuksia mutta myös velvollisuuksia.

Uutispäivä Demari

1) 20.03.2001 Puolustusvoimain ylipäällikkö pysyy vahvasti asevelvollisuuden kannalla

- V: Tasavallan Presidentti Tarja Halonen osoittaa kannanotoillaan olevansa pätevä myös puolustusvoimien ylipäälliköksi.
- P1: Halonen asennoituu maapuolustukseen realistisesti.
- P2: Halonen on asevelvollisuusarmeijan kannalla sen monien hyvien puolien vuoksi.
- P3: Asevelvollisuuteen kuuluu yleistä kansalaiskasvatusta.
- P4: Siviilikriisinhallinta hyötyy asevelvollisuuden antamista valmiuksista.

2) 23.03.2001 Eriseuraisuutta puolustuksessa ei pidä liioitella

- V1: Suomea ei hivuteta Naton jäseneksi.
- P1: Syy Suomen ja Naton lähentymiselle siinä, että Suomi hakee paikkaansa suurvaltamuutosten, EU:ssa osallistumisen ja aseteknologisen kehityksen keskellä.
- V2: Korkeimmat poliittiset johtajat Suomessa eivät ole niin eriseuraisia puolustusasioissa kuin mitä Jaakko Laakson ja Pekka Ervastin kirjassa annetaan ymmärtää.
- P2: Ratkaisevissa kansallisissa päätöksissä yksimielisyys on odotettua suurempaa.

3) 05.04.2001 Puolustus pidettävä kirkkaana

- V1: Hallituksen turvallisuus- ja puolustuspoliittisen selontekoesityksen valmistelijoiden on pystyttävä muokkaamaan budjettiin sopiva esitys, jossa on mukana sekä strategisen iskun torjuminen että aluemaapuolustus.

P1: Hallitusohjelmassa todetaan Suomen turvallisuuspolitiikan perustuvan uskottavaan puolustuskykyyn.

T1: Hallitusohjelmaa on noudatettava.

P2: Uskottava puolustuskyky tarkoittaa tärkeiden kohteiden suojaamista ja alueellisen koskemattomuuden turvaamista.

V2: Siviilialuepolitiikkaa ei pidä sekoittaa selonteon valmistelutyöhön yhtään tarpeellista enempää.

P3: Siviilialuepolitiikan liiallinen mukaanotto vaikeuttaa valmistelutyötä.

4) 10.04.2001 Kumppanuus toimii ilman liittoutumista

V: Suomi korostaa liittoutumattomuutta turvallisuusratkaisuna.

P1: Suomi suhtautuu varauksellisesti Baltian maiden Nato-jäsenyyteen.

P2: Euroopan ja Yhdysvaltojen yhteistyön edellytys ei ole kaikkien EU-maiden Nato-jäsenyys.

P3: Kaikki Nato-maatkaan tuskin pitävät viisaana tilannetta, jossa Nato siirtyy Venäjän lähelle samalla kun Venäjän ja EU:n yhteistyötä pyritään syventämään.

5) 11.04.2001 Vasemmistoliiton politiikka tullut yhä vaikeammin ennustettavaksi

V1: Kannatusmittauksissa huonosti menestynyt Vasemmistoliitto on alkanut tehdä yllättäviä uusia ehdotuksia.

P1: Puolue vaatii työmarkkinatukea ja työttömyysturvan peruspäivärahaa korotettavaksi irrallaan ansioihin suhteutetusta turvasta.

P2: Koko työttömyysturvaa tulisi nostaa ei vain sen yksittäisiä osia.

P3: Asevelvollisten määrän raju pienennys ja jäljelle jäävien arpominen koulutukseen on tasapainoton ehdotus: Suomen on säilytettävä nykymalli.

P4: Suomella on omat perinteensä ja maanpuolustushistoriansa sekä realiteettinsa. Suomi ei ole Ruotsi.

T1: Ruotsissa suunnitelmat ovat Vasemmistoliiton ehdotusten kaltaisia.

6) 04.05.2001 Nato-kelpoisuus ei määrittele puolustusrahojen korottamista

V: Suomen ei tarvitse korottaa puolustusmäärärahoja Nato-kelpoisuuden hankkimiseksi Rand-tutkimuslaitoksen tutkimukseen perustuen.

P1: Tutkimuksessa on epätarkkoja tietoja Suomen puolustusvoimien

kalustosta ja todellisista vahvuuksista.

P2: Arviot Suomen sotilaallisesta pelotteesta ovat virheellisiä.

T1: Epätarkka tutkimus rikkoo tutkimuksen teon periaatteita ja heikentää tutkimuksen luotettavuutta.

T2: Epätarkkaa tutkimus ei voi käyttää perusteena päätöksenteossa.

7) 21.05.2001 Puolustuselonteon valmistelu johtikin kantojen lukkiutumiseen

V: Poliittisten päättäjien ja puolustusvoimien erilaiset roolit pidettävä selkeinä puolustuspolitiikastakin päätettäessä.

P1: Poliitikot päättävät rakenteista, määrärahoista ja hankinnoista.

P2: Puolustusvoimat hoitaa osuutensa annettujen raamien ja resurssien pohjalta.

P3: Roolien sekoittuminen luo sotkuja ja vahinkoja.

8) 23.05.2001 Suomi kulkee omalla tiellään puolustuksessa

V: Suomi jatkaa puolustuspolitiikassa perinteisellä linjallaan.

P1: Suomen puolustuksen perustehtävä on koko maan puolustaminen.

P2: Suomi ei luovu asevelvollisuudesta, aluepuolustusjärjestelmästä eikä liittoutumattomuudesta.

9) 05.06.2001 Kyky tehdä jäntevästi päätöksiä osa kansallista puolustusvalmiutta

V: Jatkossa puolustuspolitiikassa on saatava aikaan nopeammin yhteisiä päätöksiä.

P1: Kyky tehdä yhteisiä päätöksiä on osa valtion puolustusvalmiutta.

P2: Vuoden 2001 turvallisuus- ja puolustuspoliittisen selonteon valmistelun hitaus aiheutti kiusallista huomiota ulkomailla.

P3: Vuoden 2004 vastaavan selonteon selvitettävät asiat eivät voi olla liian kauan avonaisina.

10) 04.09.2001 Itämeren alueella voi toimia erilaisia turvallisuusratkaisuja

V: Suomen ja Venäjän väliset suhteet ovat hyvät.

P1: Venäjä todennut useasti, että Suomi on Suomena ja EU-maana tärkeä Venäjälle.

P2: Suomen ja Venäjän välillä ei ole poliittisia ongelmia.

P3: Venäjän ja Suomen johtajat voivat avoimesti keskustella

vaikeistakin kysymyksistä, joista Suomella ja Venäjällä voi olla erilaisia mielipiteitä.

P4: Tasavallan Presidentti Tarja Halosen mukaan Suomi ja Venäjä arvostavat molemmat kansainvälistä ja kahdenvälistä yhteistyötä.

11) 07.09.2001 Puolustuspolitiikassa olisi kyettävä näkemään metsä yksittäisiltä puilta

V: Selonteon käsittelyssä on keskitytty Suomen puolustuksen kokonaisuuden sijasta liiaksi yksittäisiin asioihin.

P1: Arvuuttelu Nato-jäsenyydestä on ollut vallalla.

P2: Keskustelua on käyty yksittäisistä varikoista, varuskunnista ja asejärjestelmistä.

12) 16.10.2001 Ei hätiköityjä Nato-kantoja, silti tärkeää keskustella

V: Suomen turvallisuus- ja puolustuspoliittinen nykylinja sekä Suomen tekemät viimeaikaiset ratkaisut turvallisuus- ja puolustuspolitiikassa ovat olleet oikeita.

P1: Tutkija Teija Tiilikainen katsoo Suomen tehneen oikeita ratkaisuja.

T1: Tutkijan arviolla on arvostettu legitimizeettinsä.

P2: Suomen ulkopoliittinen johto on todennut, että nykylinjaa ei tarvitse muuttaa.

T2: Ulkopoliittisen johdon lausumilla on arvostettu legitimizeettinsä sekä arvo- ja vaikutusvaltansa.

13) 19.10.2001 Ei nyt sentään ruveta puuhaamaan Nato-vaaleja

V: Hallitus toimii oikein turvallisuus- ja puolustuspolitiikan ratkaisuisissa.

P1: Hallitus siirtää Nato-suhteiden tarkastelun vuoden 2004 turvallisuus- ja puolustuspoliittisen selonteon valmisteluun, koska aihetta uudelle Nato-arviolle ei nyt ole.

P2: Hallitus ottaa mukaan opposition selonteon valmisteluun, koska turvallisuuspolitiikan linjauksista päätettäessä tarvitaan laajaa ja monipuolista keskustelua ja valmistelua.

14) 05.11.2001 Hyvä valmius yhteistyöhön puolustuksessa

V: Puolustusvoimien kehittämisen on oltava kokonaisvaltaista ja pitkäjänteistä työtä.

P1: Teknisten ja liikkumiskykyisten valmiusryhmien lisäksi alueellisia ja paikallisia joukkoja on myös kehitettävä.

P2: Suomen yhteistyö EU:n, Venäjän ja Yhdysvaltain / Naton kanssa

edellyttää puolustusvoimien kokonaisvaltaista kehittämistä.

15) 12.12.2001 Suomalaisilla luja puolustustahto, mutta ei halukkuutta sotilasliittoon

V1: Suomalaisten maanpuolustustahto on korkea.

P1: Suomalaiset haluavat, että oman maan puolustukseen varaudutaan.

V2: Suomalaiset eivät halua Suomen liittoutuvan sotilaallisesti.

P2: Sotilaallisen liittoutumattomuuden kannatus on noussut tutkimuksessa.

P3: Suomalaiset haluavat pysyä maailman kriisien ulkopuolella.

P4: Liittoutumista eniten tukevien puolueiden joukossakin Nato-jäsenyyden kannattajia on vain noin neljännes.

P5: Baltian maiden Nato-jäsenyyskään ei ole tutkimukseen vastanneiden mielestä riittävä peruste Suomen Nato-jäsenyydelle.

16) 21.12.2001 SDP:n puolustuslinjauksista tehty väkisin tarkoitushakuisia tulkintoja

V: SDP:n puolustuslinjaus on yhteneväinen hallituksen ulko- ja turvallisuuspoliittisen selonteon peruslinjauksen kanssa.

P1: SDP:n eduskuntaryhmän puheenjohtajan Antti Kalliomäen puheenvuoron huomiota herättänyt osa on vain itsestäänselvyyden toteamista.

P2: Maailma on muuttunut Suomen ympärillä ja siitä on voitava tehdä havaintoja

Suomenmaa

1) 12.01.2001 Puolustusvoimilla on hankkeita muttei rahaa

V: Suomen puolustusvoimilla on tarvetta lisärahoitukseen tehtäviensä hoitamiseksi.

P1: Puolustusvoimien rahoituksessa on selontekoon verrattuna jo 1 miljardin markan vaje, vaikka taisteluhelikoptereita ja maamiinoja ei otettaisi huomioon.

P2: Tämä summa on suuri, koska puolustuksen kokonaismenot ovat vain 9 miljardia markkaa.

P3: Taisteluhelikopterien mahdollinen hankinta on merkittävä investointi.

P4: Maamiinat korvaavan asejärjestelmän hinta-arvio on jopa 4–5 miljardia markkaa.

P5: Jos puolustusmenoja ei nosteta, puolustusvoimiin kohdistetaan taas säästötoimia.

T1: Säästötoimet uhkaavat Suomen puolustuskykyä.

2) 28.03.2001 Mairittelevaa integroitumista

V1: Kenraali Gustav Hägglundin nimitys EU:n korkeimmaksi sotilasjohtajaksi on merkittävä huomion ja luottamuksen osoitus Hägglundille ja Suomelle.

P1: Kansallisesta näkökulmasta nimitys on uusi aluevaltaus.

P2: Taustalla vaikuttavat Suomen vapautuminen YYA-sopimuksesta, liittyminen Euroopan unionin jäseneksi sekä kytkeytyminen epämuodollisine siteineen läntiseen puolustusjärjestelmään.

P3: Symbolisella tasolla nimitys lisää Suomen integroitumista Natoon.

V2: Integroituminen on mahdollisuus mutta se sisältää myös omat uhkansa.

P4: Suomi voi yhä saada lisäarvoa kansainvälisesti itsenäisestä puolustuksestaan.

3) 06.04.2001 Puolustusasiat ovat koko kansan kysymyksiä

V: Suomessa tulee palata puolustusasioiden parlamentaariseen valmisteluun.

P1: Puolustusasiat ovat koko kansan asioita.

P2: Menestyksekkään ulkopoliitiikan ja maanpuolustuksen yhteistyö edellyttää yhä kansalaisten laajaa tukea.

P3: Parlamentaarisen valmistelun aikana erilaiset näkökohdat huomioitiin jo valmisteluvaiheessa.

P4: Nykyisellä valmistelutavalla maanpuolustusasioista tulee päivänpolitiikan kiistakappaleita.

T1: Maanpuolustusasiat eivät saa muuttua päivänpolitiikan kaltaiseksi.

4) 19.04.2001 Viileä vastaanotto luvassa Haloselle

V: Suomen ei tule puuttua Baltian maiden Nato-pyrkimyksiin.

P1: Tasavallan Presidentti Tarja Halosen lausunto siitä, että Suomi ei voi auttaa Baltian maita Nato-jäsenyyden tavoittelussa, on tarpeeton.

P2: Halosen lausunto on hienovaraista mutta alentuvaa puuttumista naapurimaiden asioihin.

P3: Halosen lausunto sisältää piiloviestin, jossa toivotaan Baltian maiden pysyvän Naton ulkopuolella.

P4: Halosen pelottelu mahdollisilla Venäjän reaktioilla on tarpeetonta.

P5: Baltian maita on syytä kohdella täysipainoisina, itsenäisinä valtioina.

P6: Baltian maiden Nato-jäsenyys ei vaikuta Suomen turvallisuuspoliittiseen asemaan.

5) 10.05.2001 Tärkeä valtiovierailu Latviaan

V: Tasavallan Presidentti Tarja Halosen on syytä Latvian-vierailullaan hälventää Baltian maiden Nato-politiikasta antamia lausuntoja.

P1: Latvia on Suomelle tärkeä naapurimaa ja taloudellinen yhteistyökumppani.

T1: Presidentin lausunnot eivät saa vaikuttaa negatiivisesti Suomen ja Baltian välisiin naapuruussuhteisiin.

P2: Suomen haluttomuus liittyä Naton jäseneksi ei saa tarkoittaa, että Suomi alkaisi ohjata Baltian maiden Nato-politiikkaa samankaltaiseksi.

6) 18.05.2001 Sekavuutta puolustusasioissa

V: Puolustusasioiden valmistelussa on palattava parlamentaariseen valmisteluun.

P1: Puolustusasioista on tulossa nyt päivänpolitiikkaa kiistoihin.

P2: Turvallisuus- ja puolustuspoliittiset asiat ovat niin tärkeitä, että niissä on pyrittävä mahdollisimman suureen konsensukseen.

P3: Maanpuolustushenki ei välttämättä kestä nykyisenkaltaista kiistelyä.

P4: Puolustusvoimat ovat nyt epätietoisia tulevaisuudestaan.

P5: Parlamentaarinen valmistelu välittäisi tietoa päättäjien kesken jo valmisteluvaiheessa ja estäisi täten mahdottomat esitykset.

7) 05.06.2001 Kestääkö maanpuolustushenki?

V: Suomalaisten maanpuolustustahto ja -henki on säilytettävä hyvänä tulevaisuudessakin.

P1: Vain maanpuolustustahtoa ja -henkeä ylläpitämällä voidaan turvata Suomen puolustuskyky.

P2: Käydystä sekavasta maanpuolustuskeskustelusta on päästävä laajaan konsensukseen.

P3: Kantahenkilökunnan työssä jaksamiseen on kiinnitettävä enemmän huomiota.

T1: Kantahenkilökunnan työssä jaksaminen on tärkeä osa maanpuolustustahdon ja -hengen ylläpitämistä.

P4: Työn arvostuksen epäily, epävarmuus tulevaisuudesta ja työn rasittavuus heikentävät työssä jaksamista.

8) 05.07.2001 Ammattiarmeijaa ei haluta

V: Suomalaiset eivät halua Suomen puolustusvoimien muuttuvan ammattiarmeijaksi.

P1: Valtaosa Maanpuolustustiedotuksen suunnittelukunnan teettämään

mielipidemittaukseen vastanneista kannattaa yleistä asevelvollisuutta ja koko ikäluokalle annettavaa sotilaskoulutusta.

P2: Vain pieni osa mittaukseen vastanneista pitää parhaana ammattiarmeijaan siirtymistä.

9) 04.09.2001 Valtiovierailu vahvisti luottamusta Venäjään

V: Venäjän kehitys vaikuttaa vakaalta.

P1: Parin vuoden takainen taluskriisi Venäjällä alkaa olla ohi.

P2: Ongelmista huolimatta Venäjän kehitys on suhteellisen vakaata.

P3: Venäjän presidentti Vladimir Putinin lausunnot naapurimaille rauhoittelevia.

P4: Putinin lausunnot Suomen vierailulla osoittivat Suomen ja Venäjän suhteiden olevan hyvät.

P5: Putin oli aiempaa ymmärtäväisempi Baltian maiden Nato-halukkuudelle, vaikka hän ei näekään Naton laajentumista tarpeellisena.

10) 07.09.2001 Lykkäävä selonteko

V1: Suomen puolustuksen painopisteeksi ei tule asettaa strategisen iskun uhkan torjuntaa.

P1: Keskustan eduskuntaryhmän varapuheenjohtaja Juha Korkea-aho ei nähnyt merkkejä siitä, että strategisen iskun uhka olisi kasvanut viime aikoina.

P2: Korkea-aho näkee puheet tällaiseen uhkaan varautumisesta perusteluna teknoarmeijalle, jonka pääasiallinen tehtävä ei olisikaan Suomen puolustaminen.

P3: Suomi on pieni maa, jolla on varaa varustaa armeijansa vain oman maan puolustamiseen.

V2: Parlamentarisesta valmistelusta luopuminen on tehnyt turvallisuus- ja puolustuspoliittisen selonteon valmistelusta sekavaa.

P4: Hallitus kiisteli puolustuksen linjaratkaisuista ja kykeni vain siirtämään vaikeat päätökset seuraavien eduskuntavaalien yli.

P5: Puolustusratkaisuista on tullut päivänpolitiikan kauppatavaraa.

P6: Puolustusta koskevia päätöksiä ei voi enää etukäteen ennakoida.

11) 28.09.2001 Saako ikävän asian sanoa

V: Suurvallat painostavat pieniä maita kansainvälisessä politiikassa.

P1: Tästä on osoituksena muun muassa ulkoministeri Erkki Tuomiojan toteamus, että Euroopan unionin päätös jäsenmaiden osallistumisesta

Yhdysvaltain sotilaallisiin iskuihin terrorismia vastaan tehtiin suurten Nato-maiden painostuksesta.

12) 16.10.2001 Nato-jäsenyys pysyy keskusteluteemana

V: Suomen ei pidä hakea Naton jäsenyyttä.

P1: Kylmän sodan päättyminen teki Nato-jäsenyyden hakemisen Suomelle mahdolliseksi muttei etujen mukaiseksi.

P2: Kansainvälisen terrorismin nousu uudelle tasolle ei ole peruste Nato-jäsenyydelle.

P3: Naton asearsenaalilla ei juuri ole käyttöä terrorismin torjunnassa.

P4: Suomen ei ole syytä rientää terrorismin kohteeksi hakeutumalla Naton jäseneksi.

13) 21.11.2001 Ei ole tarvetta sotilasvoiman liioitteluun

V: Euroopan unionin yhteisiä sotilasvoimia ei ole syytä kasvattaa nykyisestä.

P1: EU:n oma itsenäinen euroarmeija ilman Natoa tulisi liian kalliiksi.

P2: EU:n oma itsenäinen euroarmeija ilman Natoa katkaisisi tulevaisuudessakin tarvittavia euroatlanttisia siteitä.

P3: Suurin osa EU-maista on Naton jäseniä, jotka eivät tarvitse toista puolustusliittoa turvakseen.

P4: Naton ulkopuolisetkin EU-maat ovat järjestäneet puolustuksensa itsenäisesti.

P5: EU:n on syytä pysytellä kriisinhallinnassa.

P6: Näin kustannukset pysyvät kohtuullisina.

P7: EU voi kriisinhallinnassa turvautua Naton apuun.

14) 12.12.2001 Selkeä viesti kansalta Nato-keskusteluun

V: Suomen sotilaallisen liittoutumattomuuden tulisi riittää hallituspuolueiden Nato-henkisille poliitikoillekin.

P1: Maanpuolustustiedotuksen suunnittelukunnan teettämän tutkimuksen mukaan valtaosa suomalaisista kannattaa Suomen sotilaallista liittoutumattomuutta.

P2: Sotilaallisen liittoutumisen kannatus on laskenut kyselyn mukaan viime syksystä.

P3: Suomalaiset eivät näe, että Nato-jäsenyys toisi mitään myönteistä lisää Suomen turvallisuuspolitiikkaan.

P4: Viisaiden poliitikkojen kannattaa opiskella mielipidetiedustelujakin.

P5: Maanpuolustustiedotuksen suunnittelukunnan teettämään

tutkimukseen on helppo vastata.

T1: Tutkimuskysymysten helppous vähentää tulosten vääristymistä.

Nykypäivä

1) 23.01.2001 Pienet valtiot on suurten keksintö

V: Suomen on syytä määrittää Euroopan unionissa tarkemmin omaa kansallista etuaan.

P1: Euroopan unionin laajentuminen on saanut aikaa muutoksia EU:n jäsenvaltioiden politiikoissa.

P2: Suuret jäsenvaltiot ovat alkaneet puhua "pienistä valtioista".

P3: EU:n itälaajentuminen arveluttaa monia.

P4: EU:n omassa sisäisessä järjestyksessä suurten jäsenvaltioiden asema on vaakalaudalla.

P5: Määräenemmistö ja veto-oikeus ovat nousseet esiin.

P6: Taustalla vaikuttaa integraation eteneminen yhteiseen puolustukseen ja ulkopolitiikkaan.

2) 13.02.2001 Armeijan tulevaisuus on verkottuminen

V1: Koko kansan asevelvollisuuteen perustuvaa kansanarmeijaa on syytä ylläpitää jatkossakin.

P1: Alueelliset varuskunnat huolehtivat maanpuolustuksen läsnäolosta suomalaisten elämässä ja ylläpitävät kansanarmeijan koko maan alueella tapahtuvan toiminnan ideaa.

P2: Varuskunnat osallistuvat ympäristönsä elämään monin eri tavoin.

P3: Varuskunnat ovat osa alueellista yhteiskunnallista infrastruktuuria.

P4: Asevelvollisuusarmeija huolehtii kunkin ikäluokan asekuntoisuudesta.

V2: Asevelvollisuusarmeijan turvaamiseksi vapaaehtoisen maanpuolustuksen määrärahoja, asemaa ja määrää on korotettava.

P5: Kattava alueellinen varuskuntaverkosto ja asevelvollisuusarmeija voidaan näin säilyttää.

3) 10.04.2001 Tulevaisuus Euroopan ytimessä

V1: Kokoomuksen Euroopan unionin ydintehtävien rajaamista ja tehokasta hoitamista korostava linja on oikea.

P1: Monet kokoomuksen EU-asiantuntijat korostavat yhteisöllisyyden arvoa.

P2: Vahvat EU-instituutiot ovat pienen maan etu.

T1: Suomi kuuluu EU:n pieniin maihin.

P3: Pääministeri Paavo Lipponenkin korostaa yhteisöllisyyttä.

- V2: Kenraali Gustav Hägglundin nimitys EU:n sotilaskomitean puheenjohtajaksi osoittaa liittoutumattomuuden arvon Suomelle.
- P4: Nimitys on osoitus Suomen asemasta uudessa Euroopassa.
- P5: Nimitys ei ole osoitus Suomen turvallisuuspoliittisen linjan muutoksesta.

4) 31.07.2001 Kokoomus ja Nato

- V: Päättely kokoomuksen ryhtymisestä ajamaan Suomea Naton jäseneksi on väärä.
- P1: Europorvarien kannanotto Suomen Nato-jäsenyyden puolesta on vain porvaripuolueiden toivomus sitoutumattomien EU-maiden liittymisestä Natoon pitkällä aikavälillä.
- P2: Kokoomus päättää kannastaan Natoon itse omien sääntöjensä mukaisesti.
- P3: Kokoomus tukeutuu aikaisempaan kannanottoonsa, jossa se ei ota asiaan suoraan kantaa mutta toteaa, että Suomen on syytä varautua Naton mahdolliseen laajentumiseen tulevaisuudessa.
- P4: Tällä hetkellä kokoomus toistaa hallituksen kannanoton, jonka mukaan tarvetta Nato-jäsenyydelle ei ole näköpiirissä olevassa tulevaisuudessa.

5) 21.09.2001 Suomen turvallisuuspolitiikassa varauduttava entistä tarkemmin myös strategiseen iskuun

- V1: Suomen on syytä varautua turvallisuus- ja puolustuspolitiikassaan kaikkiin uhkakuviin.
- P1: Yhdysvaltoihin kohdistunut terrori-isku heijastuu osaltaan Suomenkin turvallisuus- ja puolustuspoliittisiin linjauksiin.
- P2: Suomen on syytä toimia siten, että Suomen puolustuskyky on toimiva jo ennen kuin kriisi on käynnissä.
- P3: Turvallisuus- ja puolustuspoliittista selontekoa on päivitettävä terrorismintorjunnan osalta.
- P4: Nyt selonteko ohittaa terrorismintorjunnan liian kevyesti.
- V2: Suomen Nato-suhde ei kaikesta huolimatta kaipaa muutosta.
- P5: Suomen on viisainta pysytellä perinteisesti sotilasliiton ulkopuolella.

6) 12.10.2001 USA ja Eurooppa uudenlaisessa sodassa terroristeja ja heitä tukevia voimia vastaan

- V1: Yhdysvaltain sodassa Afganistanin taliban-hallintoa vastaan sekä tuttuja että myös uusia piirteitä.
- P1: Ilmapommituksen Afganistaniin noudattavat nykysodan kaavaa.

P2: Ensin etsitään strategiset kohteet ja sitten ne tuhotaan turvallisen matkan päästä.

P3: Yhdysvalloilla on käytössään vihollista selvästi kehittyneempää teknologiaa.

T1: Näin on ollut lähes poikkeuksetta 1990- ja 2000-lukujen ajan.

P4: Uutta on se, että pommitukset kohdistuvat nyt myös talibanien poliittisiin ja hallinnollisiin kohteisiin.

P5: Tähän on syynä pyrkimys kukistaa talibanien hallinto.

V2: Suomen iskuja tukeva linja on oikeutettu.

P6: Iskut ovat YK:n ja EU:n yhteisten päätösten mukaisia.

7) 19.10.2001 Terrorismi ja muut uhkakuvat lisäävät suurten hallituspuolueiden suosiota

V1: Hallituspuolueista SDP ja kokoomus ovat uskottavuutensa vuoksi lisänneet kannatustaan Yhdysvaltoihin kohdistuneen terrori-iskun jälkeisissä mielipidetiedusteluissa.

P1: SPD:n puheenjohtaja, pääministeri Paavo Lipponen esiintyy luottamusta herättävästi ja hänellä on vahva kansainvälinen osaaminen.

P2: Kokoomus on aina korostanut arkiturvallisuuden, vakauden ja maanpuolustuksen merkitystä.

P3: Kokoomuksen puheenjohtajan Ville Itälän turvallisuusministerin posti korostaa puolueen uskottavuutta.

P4: Kokoomus on isänmaallinen puolue.

T1: Ihmiset arvostavat kriisitilanteen aikana turvallisuutta, vakautta ja isänmaallisuutta.

V2: Hallituspuolueista vihreät ja vasemmistoliitto eivät ole riittävän kriisiuskottavia.

P6: Vihreät on melko nuori puolue.

T2: Nuori ei ole uskottava.

P7: Vihreiden johtohahmot eivät ole uskottavia kriisitilanteessa.

P8: Vihreiden turvallisuuslinjaukset ovat kansalle melko vieraita.

P9: Vasemmistoliiton puheenjohtaja Suvi-Anne Siimes vähätteli jokin aika sitten puolustusvoimien tarpeita ja ehdotti arvottavaa armeijaa.

T3: Puolustusvoimat herättävät kriisiaikana luottamusta.

8) 14.12.2001 Kansa vastustaa Suomen Nato-jäsenyyttä

V: Suomen kansa vastustaa Suomen Nato-jäsenyyttä.

P1: Maanpuolustustiedotuskunnan suunnittelukunnan teettämään kyselyyn

vastanneista lähes 80 prosenttia on sotilaallisen liittoutumattomuuden kannalla.

P2: Sotilaallisen liittoutumisen kannalla on vastanneista vain 16 prosenttia.

P3: 71 prosenttia vastanneista ei halua Suomen seuraavan Baltian maita Natoon.

P4: RKP:n, kokoomuksen ja SDP:n kannattajien joukoissa on eniten Nato-myönteisiä, tosin hekin ovat puolueissaan selvästi vähemmistössä.

P5: Kansan vastustuksen vuoksi yksikään puolue tuskin lähtee ajamaan Suomen Nato-jäsenyyttä vuoden 2003 eduskuntavaaleissa.